

En analyse av cannabis subkulturs forestillingsverden og rituelle praksis med fokus på omfang og omkostninger ved intensiv bruk.

Hege Dahl

*Masteroppgave i pedagogikk, ped-3900
Institutt for pedagogikk og lærerutdanning
Universitetet i Tromsø
Våren 2009*

Jeg vil gi en stor takk til veileder og til intervjupersoner.
Takk til deg, Andrè, og mine tre bukkene Bruse.
Takk, Jesus, og alle som har oppmuntret meg.

Men det e jo sikkert hasjrøykinga som har gjort sånn... med tankegangen min, at det faktisk e verd å sette hjemme bak nedtrekte gardina og røyke den hasjen.

(Karl Viktor).

Innhold

Hege Dahl	1
0. INNLEDNING	1
0.1 Avgrensning	1
0.2 Teori	3
0.3 Definerer av begreper og fenomener	5
0.3.1 Intensiv bruk	5
0.3.2 Avhengighet	6
0.4 Problemstilling og forskningsspørsmål	8
0.5 Innhold	9
1. METODE	11
1.1 Metodologisk tilnærming	11
1.2 Metodevalg	13
1.3 Det kvalitative forskningsintervju vs. det terapeutiske intervju	14
1.4 Utvalg	15
1.5 Presentasjon av intervjupersonene	17
1.6 Intervjuguiden	19
1.7 Intervjusituasjonen og gjennomføring av intervju	19
1.8 Egen bakgrunn – muligheter og begrensninger	20
1.9 Analyse	23
1.10 Presentasjon av data	23
1.11 Et retrospektivt aspekt	24
1.12 Ethiske betraktninger	24
2. OMFANG OG OMKOSTNINGER – GRUNNLAG FOR DEBATT ?	27
2.1 ”Skunk”	28
2.2 Cannabisbrukens omfang	32
2.2.1 Cannabisbrukens omfang i Europa og Norge	32
2.2.2 Omfang av intensiv bruk i Europa	33
2.2.3 Omfang av intensiv bruk i Norge	37
2.3 Kvalitative variabler relevante for antall intensive cannabisbrukere	38
2.3.1 Vil antallet kvinnelige cannabisbrukere øke?	38
2.3.2 Er cannabisbruk (fortsett) et ungdomsfenomen?	39
2.3.3 Er cannabisbruk et byfenomen?	40
2.3.4 Økt behov for behandling ved cannabisbruk?	41
2.3.5 Hvilken sosial tilhørighet har den daglige hasjrøykeren?	43
2.4 Omkostninger ved intensiv bruk	46
2.4.1 Sårbarhet eller følgetilstand?	49
2.4.2 Amotivasjonssyndrom	50
2.4.3 Omkostninger for kvinner	51
2.5 Hva skjedde med cannabisdebatten?	53
2.5.1 Er det ikke behov for debatt?	54
2.5.2 En polarisert diskusjon	56
2.5.3 Sosialt stigma	57
2.5.4 Debatt fundert på forskning	59
3. EN NORDNORSK CANNABIS SUBKULTUR	63
3.1 ”Vi” og ”de andre” – en grunnleggende distinksjon	63
3.2 Sentrale sosiale aspekter ved en cannabis subkultur.	64
3.3 Subkulturell sosialisering	69
3.4 Bruk og tilhørende forestillinger	70

3.5 Rusen	75
4. FORESTILLINGER OG RITUELL PRAKSIS	79
4.1 En subkulturell forestillingsverden	79
4.1.1 "Vi" og "de andre" - igjen.	79
4.1.2 Fellesskap	81
4.1.3 Spenning	84
4.2 Subkulturelle myter	86
4.2.1 "En gang hasjrøyker – alltid hasjrøyker"	87
4.2.2 Subkulturelle grunnfortellinger	91
4.2.3 "Nyktring" – en grunnfortelling	93
4.3 Bruk og effekter ved bruk	97
4.3.1 Stoffets rolle	97
4.3.2 Stoffets kognitive effekt	100
4.3.3 Læring av atferd	103
4.3.4 Cannabisbruk og selverkjennelse	105
4.4 Ritualer	106
4.4.1 Bruksritualer, kontekst og ritualisert subkulturell aktivitet.	106
4.4.2 Språk som rituelt aspekt	112
4.4.3 Ritualiserte handlingsstrategier	116
4.5. Negative hverdageffekter - grunn til å stige av hasjkarusellen?	118
4.6 Hoppe av karusellen og ta beina fatt	120
5. KONKLUSJON	123
Litteraturliste	126
Vedlegg 1	132

0. INNLEDNING

18. mars 2007 gjør *The Independent* helomvending¹. Avisen beklager på lederplass at de kan ha bidratt til en utvikling hvor 22 tusen cannabisbrukere, derav omtrent 10 tusen mindreårige, er under behandling. Avisen ser økningen i behandlingsbehovet som følge av bruk av en ny type marijuana, "skunk", som sies å være mange ganger sterkere enn substansen fra den gang avisen inntok sitt liberale standpunkt. Nå ser man at mange av brukerne sliter med psykoser. Lederen avsluttes med: "*When the facts change, I change my mind*".² Dr. Stanley Zimmit(2007) ved School of Medicine's Department of Psychological Medicine sier at cannabisbrukere har 41 prosent større sjanse til å få psykoser enn ikke-brukere.³ Graden av risiko anses av Zimmit som relativ i forhold til bruksfrekvens: De mest frekvente brukerne har dobbelt så stor sjanse til å utvikle psykoser som de mer sporadiske brukerne.⁴ Studien forteller videre at 17 % av barn mellom 11 og 15 år i Storbritannia sier å ha brukt cannabis. En studie fra Queens University i Belfast i Nord-Irland viser at én av ti unge cannabisbrukere er daglige brukere, noen av dem helt nede i fjortenårsalder. Dr. Patrick McCrystal(2007) ved Queens University sier at han håper å "*more fully understand how drug use is shaped by lifestyle, and conversely, how drug use reshapes lifestyle*", siden slik kunnskap "*may provide valuable insights for education and prevention strategies for the future*".⁵

0.1 Avgrensning

McCrystal(2007) ønsker altså å vite mer om hvordan "*drug use is shaped by life style*" og hvordan "*drug use reshapes lifestyle*". Denne avhandlingen vil med sitt

---

¹ http://comment.independent.co.uk/leading_articles/article2368908.ece

² Det kan stilles spørsmål ved denne endringen i styrkegrad. I følge EONN 2006 (Europeisk overvåkingssenter for narkotika og narkotikamisbruk, Narkotikasituasjonen i den europeiske union og Norge) er cannabisharpiks i Nederland målt med 16, 9 prosent THC-innhold (tetrahydrocannabinol, det viktigste virkestoffet i cannabis), bare 0.8 % svakere enn substans fra den sterkeste cannabisplanten (marijuana - "skunk"). Det antas imidlertid at cannabisharpiks av denne kvaliteten er mindre tilgjengelig enn "skunk".
(<http://ar2006.emcdda.europa.eu/no/page007-no.html>).

³ Bakgrunnen for denne konklusjonen er en meta-analyse av 35 longitudinelle studier, plukket ut blant nesten 5000 studier under temaene cannabis og helse.

⁴ Zimmit(2007) karakteriserer ukentlig bruk som "regularly" og mer enn hundre gangers bruk som "heavily".

⁵ http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/northern_ireland/6566237.stm

subkulturelle perspektiv bidra til slik kunnskap. Jeg finner det hensiktsmessig å velge et handlingsteoretisk perspektiv som Bourdieus(1979), hvor relasjonen mellom sosiale aktørers handlinger og de strukturer som handlingene organiseres innenfor problematiseres og diskuteres. "Aktørenes handlinger" er her intensiv cannabisbruk sammen med et bredt ritualisert handlingsmønster. Med "organiserende strukturer" forstås en subkulturell forestillingsverden; språk, fortellinger/myter, normer og regler, verdier og tolkningsrammer. Det antas å være trekk av gjensidighet i relasjonen mellom handlinger og strukturer.

Jeg håper at teksten vil kunne gi "*valuable insight*" til blant annet "*education and prevention strategies*", som McCrystal(2007) sier over. Rekruttering og forbygging diskuteres imidlertid ikke i sin helhet, blant annet på grunn av disse fenomenenes omfattende karakter. Roy Bhaskar(2005) sier i forhold til rekruttering: "*Pre-disposing is not explaining the drug use, but it explains the tendency of preponcity to be close to people using the drugs. You know, that it is very important, all the section factors*".⁶ Det Bhaskar betegner som "*section factors*" synes å sammenfalle med hva Pedersen kaller "*deltrinn*" i en "*lang prosess mot hasjdebut*"(1998:108). Å identifisere *ett* startpunkt gir i følge Pedersen liten mening. Han viser til Denise Kandel, som han hevder har gjort den grundigste studien på slike sammenhenger, og siterer hennes konklusjon når det gjelder å forstå hasjdebut: vi står ovenfor "*en algebra av interpersonlig innflytelse*"(Ibid.:108). Rekruttering som tema blir likevel berørt i forbindelse med spørsmål om *hvem* den intensive cannabisbrukeren er under punkt 2.3.5.

I den grad man kan snakke om faser i et cannabis forløp, er fokus for denne avhandlingen på hva som skjer *etter* at intensiv bruk er innledet, nærmere bestemt etter at brukeren har utviklet avhengighet og brukt cannabis lenge nok til å merke omkostninger. Det antas at noen brukere vurderer å slutte på dette punktet i forløpet. Av grunner som diskuteres har alle intervjupersonene i denne studien erfaring i forhold til valget mellom å fortsette bruken eller avslutte den.⁷ Spørsmål

---

⁶ Sitert etter lydbandopptak av samtale 01.06.2005

⁷ Intervjupersonene ble i en tidlig fase kalt "informanter", men én av dem gjorde meg oppmerksom på at politiets bruk av "informant" er ensbetydende med det som i narkomane subkulturer kalles "tyster", en aktivitet som innebærer brudd med grunnleggende subkulturell regel for diskresjon og dermed representerer en særdeles negativ konnotasjon.

for avhandlingen er derfor ikke hva som leder til bruk, men bestemte aspekter ved opprettholdelse vis a vis avvikling av bruk.

Innsamling av data har pågått over en periode på omtrent to år. Tre av sju intervjupersoner var i starten av prosjektet "tidligere brukere", tre sluttet i løpet av datainnsamlingsperioden, og den syvende er i dag i ferd med å slutte. Disse sammenfallende slutteprosessene diskuteres nærmere, men dette er ikke en analyse hvor spørsmål om årsaker til avvikling av bruk som fenomen kommer i første rekke, selv om enkelte forhold i denne forbindelse berøres.

Det er ikke barns eller unges cannabisbruk som står i sentrum her, men de voksnes. Dette har blant annet betydning for hvilke subkulturelle aspekter som tenkes å påvirke bruk og brukere. Det antas at mer utvendige subkulturelle trekk som stil, musikk og symbolbruk med tiden får mindre betydning for brukeren, men at bevissthetsmessige fenomener som inngår i en idèverden og en innarbeidet rituell praksis i større grad fortsatt gjelder.⁸

McCrystal(2007) nevner altså livsstil og jeg viser i den forbindelse til modell i punkt 3.2. Modellen er inspirert av Bourdieus(1979:78-79) analyse av det sosiale rom, som blant annet illustrerer fordelingen av symbolsk (kulturell, sosial og økonomisk) kapital, en samling ressurser som, meget kort sagt, er ervervet gjennom arv og/eller utdanning.⁹ Denne modellen viser at intensive cannabisbrukere, ved ulik tilgang til symbolsk kapital, befinner seg i forskjellige sosiale posisjoner og derfor også representerer ulike livsstiler.

0.2 Teori

Jeg har blant annet studert analyser av narkomane subkulturer: Philip Lalander(2001) har forsket i en heroin subkultur i hjembyen sin, Norrköping i Sverige. Arild Thomassens(1993, 2001) forskning er basert på egen erfaring i

---

⁸ Pedersen viser til Phil Cohen (1972/1997) som skiller mellom to hovedformer for symbolske subsystemer: "(i) de "plastiske" formene, knyttet til klær og musikk, (ii) de "infrastrukturelle" formene, knyttet til argot og ritualer"(1993:37).

⁹ Thornton(1996) anvender Bourdieus kapitalbegrep i sine subkulturelle analyser(Pedersen 2003, 2008). Pedersen bruker også betegnelsen kulturell kapital(1998). Thomassen(1993, 2001) gjør det same.

forskjellige narkomane subkulturer. Noe som gjør analyser av annen rusmiddelbruk relevant for denne studien er at rusmiddelbruk av forskjellig type anses å initiere mange av de samme prosessene. Som Michael Craig Clemmens(2005) sier; *"it does not matter what drug an addict uses: addiction is determined by how and how much the addict uses"*(Ibid.:x). Clemmens har, i likhet med Thomassen, egen erfaring med rusmiddelbruk, han har vært *"in recovery from alcohol and drug addiction for more than twenty years"*(Ibid.). Både Lalander og Thomassen diskuterer også aspekter ved cannabis subkultur, noe som gjør bidragene deres særlig relevante for denne avhandlingen. Willy Pedersen(1992, 1998, 2003, 2007, 2008) har likeledes forsket på cannabisbruk i et subkulturelt perspektiv. Sosiokulturelle sider ved cannabisbruk er *"nesten ikke beskrevet de siste årene"*(Pedersen 2008:211). Vi må, i følge Pedersen, tilbake til 1970- og 1980-tallet for å finne forskning med vekt på slike forhold. Han spør om en subkulturell kontekst ikke lenger er viktig for cannabisbruk, men har selv *"blitt overrasket over den slitesterke subkulturelle understrømmen under bruken av cannabis"*(2008:215). I følge Pedersen er grunn til mindre fokus på subkultur trolig at *"den psykiatriske, epidemiologiske og psykofarmakologiske forskningen har kommet til å dominere feltet"*(Ibid.:212).

En slik dominans har, i følge Pedersen(2008), blant annet betydning for studier av omkostninger ved bruk hvor *"Den biomedisinske fortolkningsrammen ligger til grunn"*(Ibid.:212), noe som *"har gitt en uheldig slagside. Viktige sider av fenomenet har forblitt underbeskrevet"*(Ibid.:208). Omkostninger er, slik jeg ser det, eksempel på en slik viktig side. Det jeg kaller hverdagsomkostninger eller negative hverdagseffekter har fått lite forskningsmessig oppmerksomhet sammenliknet med omkostninger som psykose og schizofreni, jfr. note 3. Eksempler på hverdagsomkostninger er kognitive svekkelser, redusert psykisk helse, nedstemthet, passivitet, motivasjonsproblemer, vanskeligheter i relasjoner til andre og økonomisk bekymring(Copeland et.al.2001a, Hall et.al.1995, Lundqvist 2000, Solowij.et.al.2002).¹⁰

---

¹⁰ Jeg kommer nærmere inn på hvilken kilde som rapporterer om hva senere.

0.3 Definerer av begreper og fenomener

0.3.1 Intensiv bruk

Det finnes, som senere diskusjon vil utdype, ingen felles internasjonal forskningsmessig standard som definerer "intensiv bruk". Intensiv bruk benevnes ofte som "*heavy use*"(Perkonigg et.al.1999, Zimmit 2007), men indikerer i mange tilfeller en langt mindre intensiv bruk enn den som gjelder her. Perkonigg et.al.(1999) definerer for eksempel "*heavy use [as] three or more times a week*"(Ibid.:1667). I denne studien defineres intensiv bruk som bruk 1 til 10 ganger per dag, året rundt, eventuelt med få dagers eller ukers opphold. Jeg bruker termene daglig bruk og problematisk bruk synonymt med intensiv bruk.

Det kan innvendes at en kategori som "bruk 1 til 10 ganger daglig" favner for vidt. Dette brukssjiktet antas imidlertid å representere en naturlig valgt kategori i forhold til fenomenet subkultur og intervjupersonene her, som stort sett har brukt cannabis 1 til 10 ganger daglig. Daglig bruk er, som jeg kommer tilbake til, et "minstekrav" for subkulturell deltakelse(Thomassen 1993). Mer sporadisk bruk sorterer inn under kategorien "hobbyrøyking", og plasserer vedkommende i en subkulturell gråsoner.

Blant annet på bakgrunn av økt interesse for medisinsk bruk av cannabis i Storbritannia og spørsmål om lovendringer i denne forbindelse, ble det skrevet en rapport, heretter kalt House of Lords(1998),¹¹ som ble lagt frem for overhuset i 1998.¹² Her viser tall fra surveyundersøkelser fra 1982 og 1984 et gjennomsnittlig månedlig forbruk for "*self-selected regular users*" på 29.3-29.9 gram "*resin*" (cannabisharpiks, altså hasjis/hasj), med andre ord omtrent 30 gram i måneden(Ibid.:231)¹³. Gitt at ett gram gir fem brukerdoser vil dette innebære 150 brukerdoser i måneden og således fem brukerdoser per dag, noe som altså representerer en gjennomsnittlig intensiv bruk i forhold til definisjoner her.

---

¹¹ House of Lords, Select committee on science and technology, (1998), "*Cannabis : the scientific and medical evidence : evidence.*", London.

¹² "*House of Lords er overhuset i Det britiske parlament... House of Lords var tidligere høyeste domstol for alle ataffe- og privatrettslige saker... Etter en endring i landets lover i 2005... skal denne funksjonen overføres til en ny Høyesterett*"(http://no.wikipedia.org/wiki/House_of_Lords)

¹³ Brukere av marihuana hadde et gjennomsnittlig konsum på 57.1 gram i måneden(Ibid.).

0.3.2 Avhengighet

Avhengighet er et uavklart fenomen i cannabisdebatten. Ett spørsmål er om man blir avhengig av cannabis, ett annet om hvordan dette i tilfelle skal måles. *"The popular view is that cannabis is not a drug of dependence because it does not have a clearly defined withdrawal syndrome"*(Strang et.al.2000:108-109). Hall(1998) sier det likevel er *"little doubt that some users who want to stop or cut down their cannabis use find it very difficult to do so, and continue to use cannabis despite the adverse effects that it has on their lives"*.¹⁴ Karl Viktor representerer et eksempel på dette. Han har her flere rusfrie perioder bak seg, men synes det er *"jævlig vanskelig"*:

Så, dem sir... det e vel nån som sir og at... man blir ikkje sånn avhengig av hasj. [Latter]. Det e jo ganske tragisk uttalelse. Ja, for æ drar hjem nu og sette hele helga der oppe uten blås¹⁵ på kveldstid... Det har bidd ei knallhard... knalltøff helg. Sikkert klart det og kommen mæ gjenna, men det hadde bidd jævlig vanskelig. Ohff, det å sku gådd rundt mæ en hel lørdag uten nåkka sånn spesielt å gjøre...

Jørgen Mørland(2000) mener *"Det er viktig å presisere at den mer moderne forståelsen av avhengighet [ikke nødvendigvis krever] at man skal utvikle toleranse for stoffet, eller at det skal oppstå abstinenssymptomer når man slutter med det"*(Ibid.:4). Jeg slutter meg til Hall, Mørland og videre til Clemmens(2005) som her gir en avklaring av fenomenet avhengighet med relevans for avhandlingen:

Despite hunger, poverty, the threatened loss of family, job, or even life, addicts organize their experience around drug use to the virtual exclusion of all other interests and responsibilities. [...] Even when an addict is abstinent, the drug or other forms of desensitization continue to dominate. It is as if drinking or getting high is the only thing that matters to the addict; this exclusive relationship with the drug is the definition of addiction(Ibid.:2).

Karl Viktor beskriver under hvordan substansen preger selv ved sitt fravær, som Clemmens sier over, og forteller om hvordan bruken prioriteres over *"det man elske mest i livet"*:

E man no en hasjrøyker og e i jobb, for de fleste vil æ tru at det blir sånn at, hvess man no ikkje røyke før man drar på jobb, så prege det jo en i hodet hele

---

¹⁴ I nettutgaven av House of Lords nevnte rapport:
<http://www.ukcia.org/research/CannabisTheScientificAndMedicalEvidence.htm>

¹⁵ Blås er hasj

tida, for da går man jo og glede sæ tell å komme hjem fra jobb for å røyke den luffa. Så for det om man ikkje røyke der og da eller e påvirka, så ligg jo den der hele tida. Så den prege en firogtjue tima i døgnet.

E vant med å våkne om mårran og se frem te at æ ska røyke ei pipa hasj. Ikkje se frem te å ... sånn som nu... æ ser jo frem te det òg da, men... kunne jo sedd litt mer frem te det å hente han Benjamin i barnehagen, sønnen min, da. Men æ ser jo nesten... holdt æ på å si...nesten iallfall, om ikkje mer, men... Det tør æ no ikkje si, at æ ser mer frem tell å røyke ei pipa hasj på kvelden. [Latter]. Men de bir jo nesten så æ ser mer frem te det å "ska ækje levere han snart nede hos mora, så æ får mekka mæ ei braia"... så det bir... ja, det tar jo sånn overhånd over det man elske mest i livet. For det om æ ælske jo selvfølgelig ungen mer enn ei hasjpipa, men ford det blir det så...

Clemmens viser til en styrke i relasjonen mellom bruker og substans, den rusavhengige har "*a relationship with the drug that they know, value and identify with, as with an interpersonal relationship. As one of my clients said of his choice of narcotics, 'It's my wife and my life'*"(2005:3). Ved å beskrive brukerens hverdagslige prioriteringer peker Clemmens på det problematiske ved bruken, ved siden av definisjonsmåter som fokuserer på fysiske aspekter som toleranse og abstinenssymptomer. At bruken skaper problemer og dominerer i hverdagen kommer også frem i intervjuene. Det er i følge Pedersen(1993) ikke bare selve rusen som "tar plass", det er også et tidkrevende brukerritual:

Først må du få tak i en dealer, så må du vente på at han kommer, så er det reknet som høflig å røyke en joint med ham, så – når du endelig kommer hjem – må du selv gå inn i komplekse ritualer med å varme stoffet og lage jointer før du kan røyke(lbid.:27).

I arbeid ved Tromsklinikken, en behandlingssklinik for rusmiddelbruk, traff jeg ofte klienter som ønsket å slutte med rusmidler som alkohol, benzodiazepiner,¹⁶ sentralstimulerende midler¹⁷ og opiat, ¹⁸ men som på ingen måte ville gi slipp på hasjen. De sa, "det er jo bare hasj", og på et tidspunkt ble hasj humoristisk kalt "bare-hasj" på vaktmøtene blant de ansatte. Flere av disse klientene klarte å begrense rusmiddelbruken sin til hasj og alkohol en periode etter behandlingsoppholdet, men gled siden over til bruk av ulike favoriserte rusmidler. Dette bekreftes hos Blindheim(2004): "*Inntrykket til mange ansatte er at tilbakefall er en prosess der rusmiddelbruken har startet med en forsiktig bruk av alkohol*

¹⁶ Benzodiazepinene inndeles i to hovedgrupper: anxiolytica (beroligende midler) og hypnotika (sovemidler)(Pedersen 1998).

¹⁷ Først og fremst stoffene amfetamin og kokain.

¹⁸ Først og fremst heroin og av lege utskrevne morfinpreparater som Dolcotin og TMG-sicks.

og/eller hasj som etter hvert har kommet ut av kontroll”(Ibid.:46).

Det altomfattende fokus på stoffet er et sentralt tema i avhandlingen. Hasjen blir en ”Farlig bestevenn”, som det heter i overskriften på forsiden til *Bladet Tromsø*: ”På Åsgård [byens psykiatriske sykehus] advarer de nå mot en ny hasjkultur. [De ansatte] ser tendenser til at de som ruser seg ikke vil kvitte seg med hasjen. Den har blitt deres beste ’venn’”.¹⁹ Psykolog Elisabeth Gaupås Johansen(2001) sier til tidsskriftet *Rus & avhengighet* at ”sjølv dei som har slutta å ruse seg, tenkjer mykje på rusen. Dette er det viktig å gripe fatt i. Kva er det dei lengtar etter i rusen? Kva ligg i rusen for dei? ... I idéen om rusen ligg også ein nøkkel til kva dei treng”(Ibid.:20). Det er nettopp i ”idéen om rusen” at denne avhandlingen har sitt utgangspunkt.

0.4 Problemstilling og forskningsspørsmål

Hvordan påvirker tro på en cannabis subkulturs forestillingsverden den enkeltes cannabisbruk?

Trosoppfatninger består i følge Gilje og Grimen(1995) av det som holdes for sant om verden og bestemmer blant annet hva som tas for gitt og hva som anses som problematisk.

”Vi har ikke noen norske studier av virkelige storforbrukere av hasj”, sier Pedersen(2008:213), og legger til at disse gjerne faller ut av surveystudier. Den daglige cannabisbrukeren kan dukke opp i studier av andre fenomener, som blant rusede bilførere, psykiatriske pasienter med psykoser og opiatavhengige på metadon som ikke vil redusere cannabisbruk. Vi skal i følge Pedersen(2008) være forsiktige med å slutte fra disse brukerne til hele populasjonen: ”Derfor er dette et av områdene vi virkelig mangler kunnskap: Hvor mange har utviklet et intensivt, daglig forbruk av cannabis? Hvordan lever de? Hvilke konsekvenser har det for deres mentale helse og levesett?”(Ibid.:213).

---

¹⁹ *Bladet Tromsø*, (2004), ”Farlig ’bestevenn’”, 11.10.2004

Disse spørsmålene er å betrakte som forskningsspørsmål for avhandlingen. Jeg spør dessuten: Trenger vi en cannabisdebatt i Norge i dag?

0.5 Innhold

Metode presenteres i første kapittel. I andre kapittel diskuteres cannabisdebatt i forhold til spørsmål om omfang av bruk/intensiv bruk i Norge/Europa og omkostninger ved denne. Med omfang forstår jeg antall brukere og bruksmengde. Både omfang og omkostninger er fenomener som diskuteres videre i kapittel 3 og 4. I kapittel 3 presenteres en nordnorsk cannabis subkultur. I kapittel 4 kommer jeg spesifikt inn på rituelle aspekter ved bruk og forestillinger rundt bruk. I kapittel 5 følger konklusjonen.

1. METODE

1.1 Metodologisk tilnærming

Intervjupersonenes beretninger om deres cannabisbruk har vært retningsgivende for prosjektet, noe som indikerer et fenomenologisk-inspirert perspektiv. Edmund Husserl (1859-1938) utviklet det som fikk samlebetegnelsen fenomenologi, i kontrast til datidens naturvitenskapelige metoder, som ikke kunne fange inn hele virkeligheten som individet erfarte (Krüger 2002): *"Husserl var først og fremst opptatt av den subjektive erfaringen slik den oppleves direkte og umiddelbart. Han søkte den reine, naturlige – ja naive - opplevelsen i hverdagslivet, og kalte dette for "Lebenswelt" – eller livsverdenen"* (Ibid.:56). Husserl hevder *"at livsverdenen er før det reflekterte: Det pre-reflekterte"* (Ibid.:58). Forståelse for den enkeltes livsverden forutsetter derfor, i følge Krüger (2002), en spesiell lydhørhet i prosessen fra det pre-reflekterte til det reflekterte/bevisste. På engelsk brukes begrepet awareness om denne type oppmerksomhet. I en samtale eller intervjusituasjon betyr en slik oppmerksomhet at partene sammen utforsker *det som faktisk er*. En nødvendig erkjennelse er at når intervjuers refleksjon alene søker å erstatte eller monopolisere denne oppmerksomheten, lukkes tilgangen til den andres livsverden. Måten dette har fått praktisk betydning for intervjusituasjonen er at jeg, i alle fall til tider, har satt til side tanker og forklaringer og i stedet hatt en utforskende og avventende holdning til hva som blir fortalt meg. Dette har gjort det lettere å være konsentrert og komme med relevante oppfølgingsspørsmål. Det har også vært med å skape en atmosfære hvor jeg tror at intervjupersonen har følt seg akseptert og lyttet til.

Danermark et.al. (2003) ser en *"dubbel hermeneutikk"* i en vitenskaplig prosess (Ibid.:70):

Det är nödvändigt att förstå den meningen människor tilldelar sine handlingar för att förstå handlingarna. ... Men om syftet är att utveckla samhällsvetenskapliga förklaringar är det emellertid inte tillräckligt att helt enkelt insamla och återge de tolkningar och förklaringar som människor själva har av olika sociala fenomen. ... om andras förklaringar verkleggen vore själva förklaringen skulle det inte finnas något behov av samhällsvetenskap. ... Det är vetenskapens uppgift att "gräva djupare" än vad den omedelbara erfarenheten av händelser i världen förmår att göra (Ibid.:71).

Et ideal har vært å ha et fenomenologisk perspektiv under intervjusituasjonen. Et fenomenologisk perspektiv verken kan eller bør, jfr. sitatet over, utelukke analyse og teoretisering. Arbeidsprosessen er med andre ord preget av både fenomenologi og hermeneutisk fortolkning.

I en likeverdig relasjon er både jeg og den andre subjekt. Skjervheim skriver om samhandling at *"uttrykket er meir å ta som ei overskrift over eit innfløkt emne enn som eit omgrep"*(2002:20). Samhandling skjer ved hjelp av språket. I en samtale, hvor Skjervheim tenker det er en treleddet relasjon mellom ego, alter og saken, kan ego og alter møte hverandre på to prinsipielt ulike måter: Enten ved å engasjere seg i utsagnet til den andre, eller ved å la det være. I det siste tilfellet forholder ego seg til at alter sier det han sier, altså det faktum at han sier det han sier, og ikke til hva han sier. Ego objektiverer alter og *"... den som mest raffinert objektiverer den andre, er herre"*(Ibid.:25). Ved å objektivere omverdenen, den andre og det andre, sier Skjervheim at en stiller seg utenfor, en blir fremmed, siden det fremmede nettopp er det en ikke deltar i, eller er i stand til å delta i. Slik fremtrer den andre og det andre som determinerte, som å følge ubrytelige naturlover. Det fremtrer slik som en funksjon av at en selv ikke deltar, for fra deltakerståsted er ikke alt forhåndsbestemt, da er en selv med å avgjøre hendelsenes gang.

Motsetningen til en likeverdig tilnærming som i denne studien, er en tradisjonell tilnærming til avhengighet, i følge White(1995) preget av et moralistisk eller medisinsk perspektiv som ikke anerkjenner brukerens unike relasjon til rusmiddelet ut fra hans eget ståsted. Dette perspektivet kaller White "etic" i motsetning til den tilnærming som han forfekter, som betegnes som "emic". Begrepene anvendes, i følge White, hos lingvisten Kenneth Pike(1966), og betegner (to) tilnærminger til menneskelig tale. "Phonetics" betegner kort sagt talens lyder, og "phonemics" meningen ved disse lydene. Som White(1995) sier, kan hvem som helst oppfatte en kulturs "phonetics" ved hjelp av å lytte, men *"the meaning of these sounds can only be apprehended by entering the culture and, as it were, experiencing it from the inside out"*(Ibid.:36). Motsatt er en "etic" tilnærming fremmed i forhold til den det gjelder. Det enkleste eksempel White ser som "etic" tilnærming er forestillingen eller verdien *"drugs are bad"* og *"people who use drugs have a problem"*(Ibid.:37). En "emic" tilnærming innebærer altså fordomsfri fokusering på den rusavhengiges

forhold til rusmiddelet og lydhørhet i forhold til denne relasjonens genuine betydning.

1.2 Metodevalg

Ut fra valg av problemstillinger synes kvalitativ metode naturlig. Datamaterialet består av brukere og tidligere brukeres narrativer, nedfelt i intervjuer form. Støttelitteraturen består imidlertid også av en lang rekke kvantitative studier.

Produksjon og bruk av kvantitative data er blant annet et spørsmål om kapasitet, som Bhaskar(2005) er inne på når han snakker om å avdekke flere lag av "*section factors*", og stiller krav til validitet: Er det som (kvantitativt) måles faktisk det som skjer? Hedda Giertsen(2002) spør om man i det hele tatt kan finne sammenhenger mellom fenomener, lik de vi i dagligtalen kaller årsak og virkning. I leting etter statistiske sammenhenger er det avgjørende "*hvilke opplysninger som i utgangspunktet er matet inn i tabellene. Det er deres akilleshæl*(Ibid.:6). En diskusjon hvor årsak og virkning er tema følger under punkt 2.4.1. Kjetil sier noe om sammenhengen mellom hasjrøyking og selvbilde:

Jeg hadde sikkert ikke hatt behov for å røyke hvis jeg hadde hatt et bedre selvbilde i oppveksten. Men det er jo gjetning, det vet vi jo ikke. Det var jo andre, som ikke hadde noen problemer med det som røyket allikevel, liksom. Det er jo ikke en sånn sikring i det.

I følge et systemteoretisk perspektiv betraktes det å tenke i sammenhenger som årsak-virkning som forsøk på å kontrollere omgivelsene, men "*Når mange faktorer virker sammen, har vi mer nytte av en sirkelmodell, og vi må studere (det sirkulære) samspillet for å forstå årsakssammenhenger, men det medfører at resultatene av påvirkningene er uforutsigbare*"(Johannesen et.al.1994:82). Hva som er årsak til hva forbindes i en sirkel som det i følge en systemteoretisk tankegang ikke er mulig å si hvor starter. Dette synspunktet ligger også til grunn for valg av perspektiv hvor "aktørers handlinger", som nevnt, studeres i forhold til "organiserende strukturer" og vice versa.

1.3 Det kvalitative forskningsintervju vs. det terapeutiske intervju

Kvale(2001) sier formålet ved det kvalitative forskningsintervjuet er "*å innhente beskrivelse av intervjupersonens livsverden, særlig med hensyn til tolkninger av meningen med fenomenene som blir beskrevet*"(Ibid.:39). Forskningsintervjuet legger vekt på intellektuell innsikt, fortrinnsvis for forskeren. Målet ved det terapeutiske intervju er også innsikt, etterfulgt av personlig endring, men da først og fremst for den som intervjues.

I løpet av datainnsamlingen har, som nevnt, tre av intervjupersonene avviklet bruk og en fjerde orientert seg mot det samme. Det er med andre ord snakk om omfattende personlig endring. De tre øvrige intervjupersonene hadde sluttet henholdsvis omtrent to, fire og ti år før prosjektets start. Således gikk alle intervjupersonene, som ikke allerede hadde avviklet bruk, inn i slutteprosesser i løpet av intervjuperioden. Dette kan virke påfallende, har det vært med å styre utvalget?

Gangen i en slutteprosess kan beskrives ved hjelp av Prochaska og DiClementes(1994) modell kalt "Wheel of change". Denne beskriver sju faser fra "*føroverveielser*", hvor det er ikke er noen tanke om endring, til "*stabil og varig endring*". Fasene imellom kalles "*overveielser*", "*beslutning*", "*handling*", "*vedlikehold*" og "*tilbakefall*". Tilbakefall blir betraktet som lite dramatisk og regnes mer som regel enn unntak, noe som kan skje på hvilket som helst stadium i endringen. Det regnes også som vanlig å gå gjennom sirkelen flere ganger før varig og stabil endring oppnås. På bakgrunn av teori som dette, er det sannsynlig at slutteprosesser tar tid. De tre intervjupersonene som slutter i løpet av perioden for datainnsamling, antas således å være i endringsprosesser allerede under intervjuene. De er imidlertid ikke valgt ut av denne grunn. Opphopningen av intervjupersoner med dette fellestrekket antas å ha sammenheng med utvalgstypen, som det fremkommer under, og det faktum at fire av intervjupersonene kjenner hverandre og sannsynligvis inngår i symmetriske læringsforhold(Wadel 2005). Relasjonenes likeverdige vennskapskarakter kan bidra til læringsforhold hvor følelses- og motivasjonsforhold er med å stimulere og forsterke læring(Ibid.). "Eksemplets makt" synes forøvrig å ha betydelig innvirkning i

forhold til omfang av bruk, hvor brukere fremstår som levende eksempler for hverandre i forhold til bruk og ikke-bruk. Fenomenet forfølges derfor i kapittel 4, men tilhører ellers et felt som fortjener egen forskningsmessig oppmerksomhet.

I følge Kvale kan det være vanskelig å skille mellom forskningsintervjuet og det terapeutiske intervjuet, begge kan føre til innsikt og forandring for intervjupersonen.

Et forskningsintervju kan komme til å ligne på det terapeutiske intervjuet, avhengig av intervjuets dybde, emne og intervjupersoner. Et kvasiterapeutisk forhold kan lett oppstå dersom intervjueren foretar gjentatte, lange intervjuer med samme person, hvor en nær, personlig kontakt kan oppstå. Hvis intervjuet berører sterkt personlige og emosjonelle emner, kan det i enkelte tilfeller bringe til overflaten dypere personlige problemer som krever terapeutisk behandling(2001:98-99).

Dette gjelder for en viss grad intervjuene med Knut. Vi har diskutert rusproblematikk også før prosjektstart og kommer nært inn på følelser under intervjuene. Etter det andre intervjuet formidlet jeg kontakt mellom han og gestaltterapeut.

1.4 Utvalg

Intervjupersonene her er for det første valgt ut fra deres erfaring med substansen da alle er eller har vært intensive brukere. Thaagaard(2003) påpeker i denne forbindelse at kvalitative studier kan basere seg på *"strategiske utvalg, det vil si at vi velger informanter som har egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategiske i forhold til problemstillingen(Ibid.:53).*

Én måte å finne frem til informanter som dette, er bruk av nøkkelinformanter, som igjen kan formidle kontakt med andre. I denne studien har én person blitt intervjuet flere ganger enn de andre og således bidratt med størst datamengde. Vi kjenner hverandre, som nevnt, fra tidligere. Han har satt meg i kontakt med andre intervjupersoner, en fordel ved bruk av nøkkelinformant. En ulempe kan være at det vil kunne lukke for kontakt i forhold til andre igjen(Agar 1996). Andre utvalgstyper beslektet med strategiske utvalg, er "nettverksutvalg" eller "innrullerende utvalg", metoden kalles også "snøballmetoden". Som navnet tilsier, vokser utvalget som en rullende snøball i bevegelse. Det kan i tråd med

ovennevnte være lurt å kaste ut flere baller slik at man når frem til personer fra flere nettverk og således har muligheter til å få større variasjon i materialet. Dette har blitt gjort til en viss grad her, men utvalget kan også kritiseres for lite variasjon da flere av intervjupersonene kjenner hverandre fra før.

Når det gjelder et personlig, sensitivt og ikke minst tabubelagt tema som her, kan det være vanskelig å finne personer som ønsker å bli intervjuet. Tilgjengelighetsutvalg betegner en seleksjonsmåte som i følge Thagaard(2003) sikrer et utvalg av personer. Dette er et tilgjengelighetsutvalg i den forstand at de forespurte, i de fleste tilfeller, ble antatt å være villige til å delta. Det synes imidlertid vanskelig og *på forhånd* sikre et utvalg personer. Det var enkelte som på forespørsel vurderte deltakelse, men valgte å avstå. Et spørsmål i denne sammenhengen er om utvalget ender opp med en systematisk skjevhet som følge av at enkelte velger ikke å delta. Det er vanskelig å si, men når det gjelder bekymring rundt anonymitet, deler deltakere i studien dette med de som ikke deltar. Se avsnitt 1.7 for håndtering av dette.

Nøkkelinformanten (a) har satt meg i kontakt med (b), (c) og (d). En annen av intervjupersonene har jeg møtt via arbeid (e), og to gjennom felles kjente (f) og (g). Utvalget kan også kalles "judgemental"(Agar 1996): Alle personene som har blitt forespurt om å delta har, i tillegg til lang erfaring med cannabisbruk, evne til refleksjon og formidling, slik jeg vurderer det (bedømmer, jfr. Agar 1996).

Ytterligere to personer (x og y) ble spurt, men ønsket etter en tids vurdering ikke å delta på grunn av frykt for sanksjoner. Jeg var klar over at disse personene kanskje ville velge dette da (x) generelt er meget bekymret for at bruken skal bli oppdaget, og (y), som samboer støtter (x). Agar(1996) sier at dersom informanter ikke vil delta (missing) bør en prøve å erstatte dem med andre som likner. (b) og (c) erstatter således (x) og (y) i forhold til alder, kjønn, brukserfaring og sosial status. Det var nok én person (z) som ble forespurt og som var villig til å delta, etter at (b) hadde presentert meg. Det ble senere mindre aktuelt å gjennomføre intervju med vedkommende da utvalget syntes å ha nådd et rimelig metningspunkt, med andre ord inneholde et utfyllende sett av informanter, som også ble ansett som mange nok. Når det gjelder størrelsen på utvalget, støtter jeg meg til Thagaard(2003) som

påpeker at:

Når studier av flere enheter ikke synes å gi ytterligere forståelse av de fenomenene som studeres, kan utvalget betraktes som tilstrekkelig stort. Størrelsen på utvalget er imidlertid avhengig av hvor mange kategorier utvalget skal representere. En, eller noen få kategorier kan tilsi et relativt lite utvalg (Ibid.:56).

I ettertid, og i lys av hva Thagaard sier over, kan det tenkes at jeg allikevel skulle tatt med (z) i utvalget. Han representerer en langt mer positiv holdning til cannabisbruk enn utvalget for øvrig. Dette kan muligvis indikere en slagside i utvalget og studien som sådan og må tas i betraktning.

Utvalget består altså av sju personer (a-g). Av disse sju er to kvinner og fem menn. De er i alderen 29 til 40 år. Fire har vokst opp i by, to kommer fra tettsteder og én fra bygd. Fem tilhører middelklassens øvre og nedre sjikt, to tilhører arbeiderklassen.

1.5 Presentasjon av intervjupersonene

Det som her beskrives, er intervjupersonenes rushistorie, grad av utdanning og jobb- og familiesituasjon. Det er gjort ett intervju med seks av de sju intervjupersonene og flere med én av dem. Denne personen er den nevnte nøkkelinformanten, som kalles Knut:

Knut er intervjuet fire ganger over en toårsperiode. Ved første intervju røyker Knut på daglig basis. Ved andre intervju har han holdt opp i to uker. Ved det tredje intervjuet, har han vært rusfri i et halvt år. Ved fjerde intervju, regner han seg (ganske stolt) fram til at det mangler kun én måned på ett og et halvt år uten bruk. Han er i dag 40 år og har brukt hasj særdeles intensivt siden 12-årsalderen. I løpet av deler av 20-årene hadde han amfetamin som hovedbruksstoff, men sluttet siden med dette. Han har høgskoleutdanning, fast jobb, er skilt og har fire barn. Han har full omsorg for to av dem og delt omsorg for de to andre.

Karl Viktor er 38 år og har en liknende rushistorie som Knut. Han begynte å bruke cannabis intensivt tidlig i tenårene, og utviklet etter hvert også et amfetaminbruk.

Han har brukt både amfetamin og cannabis inntil det siste, men han har også hatt lange rusfrie perioder de siste årene. Han er ugift og har to barn som bor mye hos han i løpet av de rusfrie periodene. Han har en avbrutt yrkesutdannelse og jobber som bygnings snekker.

Erika er 40 år og har brukt cannabis intensivt i omtrent 12 år. Hun har den seneste debutalderen av intervjupersonene, 18 år. Hun brukte cannabis ofte, men ikke daglig, de første fem årene. Senere ble bruken intensiv. Det er nå fem år siden hun sluttet å bruke cannabis. Hun har høyere grads universitetsutdanning, jobb, samboer og ett barn.

Christian er 33 år. Han begynte å røyke hasj intensivt som 16-åring. Han eksperimenterte også litt med andre stoffer over en tiårsperiode. Han har sluttet med cannabisbruk for omtrent sju år siden. Han har en avbrutt høyere grads universitetsutdanning, jobber som selvstendig, er samboer og har tre barn.

Kjetil er 32 år. Han brukte cannabis tilnærmet intensivt i noen få år i ungdomstiden. I dag har han lavere grads universitetsutdanning og planlegger videre studier. Han har fast jobb, er gift og har to barn.

Lillemor er 30 år. Hun har tidligere brukt amfetamin i en fem års tid. Hun har brukt cannabis daglig i omtrent ti år. De siste tre årene har hun imidlertid unngått bruk i lange perioder. Lillemor har yrkesutdanning, fast jobb og lever i et samboerforhold.

Ingar er 29 år. Han har brukt cannabis intensivt i omtrent ti år. Han har påbegynt lavere grads universitetsutdanning og siden utdannet seg ferdig ved høgskole. Han har jobbet en del, men ikke hatt fast jobb. Han har sluttet å røyke hasj på daglig basis i flere perioder de siste årene. Han har nå rusfri kjæreste, og håper at han vil klare å kutte ut bruken helt.

Alle bruker alkohol i dag, fra i liten grad (Kjetil) til moderat grad (de andre). Knut, Karl Viktor, Lillemor og Ingar røyker tobakk/sigaretter, de andre ikke.

1.6 Intervjuguiden

Intervjuguide er vedlegg 1. I praksis ble intervjuguiden fulgt tett ved et pilotintervju og noe løsere senere i intervjuprosessen, noe som har gitt en halv-strukturert intervjuform. Ikke å være bundet til faste spørsmål i rekkefølge, gjorde det lettere å følge med på det som ble fortalt og se relevante oppfølgingsspørsmål.

1.7 Intervjusituasjonen og gjennomføring av intervju

De første intervjuene fant sted i løpet av 2005. Oppfølgingsintervjuene med Knut ble gjort i 2006 og 2007. De fleste intervjuene har blitt til hjemme hos hver enkelt intervjuperson, noen er gjort hjemme hos intervjuer. Begge parter har i alle tilfeller skrevet under på et avtaleskjema, hvor det er lagt vekt på opplysninger om prosedyrer for anonymisering og hvor retten til når som helst å kunne trekke seg fra prosjektet er uttalt. Dette var særlig viktig for å få intervjupersonene til å føle seg trygge og ivaretatte. Intervjuene ble tatt opp på kassett. Ingen hadde noe imot dette, de var klar over at intervjuet ble slettet like etter transkribering av materialet. De visste også at anonymisering ble gjort i overgangen fra kassett til papir, at dette innebar at navn og andre personalia ble forandret og at andre utsagn som kunne identifisere vedkommende også ble endret da. Det ble satt av tid til å diskutere prosjektet i forkant av intervjuet, ut fra et ønske om å skape åpenhet og tillit. Det at jeg ble vist så mye tillit og respekt gjorde at jeg ble enda mer bevisst etiske hensyn, for eksempel ansvaret som følger når man oppfordrer mennesker til å åpne indre rom, slik som denne studien fordrer. Kvale(2005) gjentar ofte at intervjusituasjonen er betinget av et sosialt samspill mellom den som intervjuer og den som blir intervjuet og at likeverdighet er et viktig aspekt ved dette. Rusmiddelbruk som tema gjør dette aspektet særlig betydningsfylt fordi fenomenet både er kriminalisert og tabubelagt og ofte forbundet med vanskelige følelser som skyld og skam. Lalander(2001) sier:

Varje samtal eller intervju bör betraktas som ett möte där både skam och stolthet är möjliga känslor, såväl för forskaren som för den som intervjuas. För att livfulla, rika och nyanserade berättelser ska kunn erhållas, krävs att relationen ger upphov till stolthet(lbid.:261).

Dette er et etisk ideal også for meg. At beretningene har vist seg å være *”livfulla,*

rika och nyanserade” kan være indikator på at jeg har klart å innfri i forhold til dette.

1.8 Egen bakgrunn – muligheter og begrensninger

”Dersom jeg ikke kjenner språkets betydning, blir jeg en utlending for den som taler, og han som taler, blir en utlending for meg”(1 Kor 14,11).

I arbeidet med avhandlingen ses fenomenet intensiv cannabisbruk med det som Meløe(1979) kaller *”det kyndige blikk”*:

Jeg ser det som er å se. (Og jeg vet at jeg gjør det). La det jeg ser være en annen i virksomhet. Jeg ser det som er å se når jeg ser virksomheten med de begreper som er innebygget i virksomheten selv(Ibid.:23).

Det kyndige blikks polaritet er hos Meløe *”det ukyndige blikk”*, eller *”det døde blikk”*, som når anvendt gjør at:

... jeg står der trygt og ser det jeg ser, uten mistanke om at jeg er konfrontert med en verden jeg ikke kjenner. (Det er jeg da heller ikke). [...] Det døde blikk er en slags tilstand av ineksistens. Virksomheten eller gjenstanden eksisterer ikke i din verden og dermed eksisterer ikke du i den verden der det eksisterer slike virksomheter eller gjenstander(Ibid.:27).

Om dikotomien kyndig versus ukyndig blikk sier Meløe: *”Todelingen tjener til å dramatisere situasjonen. I praksis er det mange trinn av kyndighet eller ukyndighet”*(Ibid.:26).

Når det gjelder fenomenet cannabisbruk, ses det heller ikke her med det fullt ut kyndige blikk. Virksomheten betraktes delvis innenfra, delvis utenfra da den er tilbaketrukket. Innenfra – utenfra er også en streng subkulturell dikotomi som er helt sentral for avhandlingen. Erika krysset en grense da hun sluttet:

I femten år hadde æ levd fullstendig dobbelt. Det va kun de aller færreste ikkjeøykera som visste at æ røkte. Så det va å krysse en vanvittig ... tjukt oppstrekt grense.

En av grunnene til subkulturell tilbaketrekning er, i følge Knut i sitatet under, tanken på sikkerhet: Å *”ikkje sleppe når innfør sirkeln din”* representerer en subkulturell grunnregel:

... når du leve i nåkka sånn, så *tenke* du ikkje ut-ad, det eneste du tenke, e å holde andre *ut-nfor*, ikkje sleppe nån innfør sirkeln din, for da kan det bi fare på ferde.

Jeg kan i denne forbindelse være "*labelled as an 'old head', but trustworthy*"(Johnson et.al.1996:51).

Man kan være åpen om eget cannabisbruk bare til de personene som forstår med de samme begrepene som en selv. Erika sier noe om dette på spørsmål om det var noen hun skjulte hasjbruket sitt for:

Jaa, for dem som ikkje kjente mæ aller, aller best. Familien fikk jo ikkje vite nåkka og dem hadde æ dessuten mindre kontakt med, delvis på grunn av røyking... Det va jo en del av forestillingsverdenen at vennan va den egentlige familien... Søstra mi visste det jo, men ingen ellers, bortsett fra et søskenbarn, som også røkte. Regelen e at man sir det til dem som takle å høre det. Man sir det *ikkje* til dem som lage ramaskrik og problema og fordømme dæ nord og ned.

En subkulturell forforståelse(Gilje og Grimen 1995) kan være nyttig på flere måter. En "*forforståelse*" eller "*for-dom*" er i følge Gadamer(Gilje og Grimen 1995) et nødvendig vilkår for forståelse. Et beslektet begrep er Poppers "*forventningshorisont*"(Ibid.). Det er dette som gir retning til en undersøkelse. I dette tilfellet har altså intervjuer og intervjupersoner, i alle fall til dels, felles forventningshorisonter. Følgende teoretiske betraktninger gjelder for intervjuer: Av mange komponenter som inngår i en aktørs forforståelse, nevner Gilje og Grimen(1995) tre: (i) "*språk og begreper*", (ii) "*trosoppfatninger*" og (iii) "*individuelle personlige erfaringer*". (i) Å se med de begrepene som er innebygd i virksomheten er nevnt ovenfor med henvisning til Meløe(1979): "*jeg ser det som er å se*". Å snakke samme språk indikerer i denne sammenhengen at man står på samme side av det som av Erika i et sitat like over blir kalt en "*tjukt oppstrekt grense*". (ii) Trosoppfatninger består, som allerede nevnt, av det som holdes for sant om verden og bestemmer blant annet hva som tas for gitt og hva som anses som problematisk. Trosoppfatnings betydning for subkulturell praksis (bruk) er tema for avhandlingen, og som nevnt, en sentral variabel ved både etablering og avvikling av intensivt bruksmønster. (iii) Også den tredje komponenten i forforståelsesbegrepet, *den individuelle erfaringen*, her rusrelatert, har relevans for avhandlingen. Det er nettopp den individuelle erfaringen som bygger opp under de

subkulturelle forestillingene, slik at det skapes en sammenheng som *"fungerer ... i aktørenes bevissthet som eksempler på hvordan ting er eller fungerer"*(Gilje og Grimen 1995:150).

Dette kan belyse en utfordring ved forforståelsen i denne avhandlingen: Pape og Fekjær(2004) sier i artikkelen "Når 'alle' doper seg",²⁰ at ungdom som selv har brukt hasj, ecstasy eller amfetamin, overdriver når de skal anslå antall jevnaldrende som de tror gjør det samme. Mens de spurte tror at 31 % av unge i nærmiljøet har prøvd hasj, er det faktiske tallet 17 %. Pedersen(1998) anvender termen "majoritetsmisforståelsen" når han beskriver dette fenomenet, men på bakgrunn av egen forskning mener han at den har *"blitt tillagt litt for stor vekt"*(Ibid.:83). Pedersen fant at oppfatninger om at *"andre unge hadde mer avvikende normer i forhold til rus og atferdsavvik enn de selv"* [så ut til å ha] *"liten betydning for deres eget forbruk av rusmidler"*(Ibid.). Dette mener han har å gjøre med at de som representerer "andre" ikke er *"signifikante andre"*(Ibid.).

Et poeng i Pape og Fekjærs perspektiv er, som jeg kommer tilbake til under punkt 2.4, at den individuelle erfaring, som del av en forventningshorisont i forskningsprosessen, sannsynligvis vil påvirke valg av hypoteser og tolkning av forskning/litteratur/empiri. Leseren gis derfor her innsyn i min forventningshorisont og metodebruk slik at han/hun kan gjøre egne vurderinger av premisser og slutninger.

Det kan finnes det Wadel(1991) kaller dekkbegrep. Med dette sikter Wadel til oppfatninger som ikke er gjennomarbeidet, men som er gitt sin bestemte betydning. Slike dekkbegrep kan være et hinder for å trenge dypere inn i fenomenene, slik at resultatet blir overfladisk eller mangelfull kunnskap.

De ulike rollene (forsker, venn, avhopper) kan også innebære mulige begrensninger. Det kan tenkes at intervjupersonene vil føle seg påvirket til å gi forventede svar og for eksempel vise seg mer kritiske til fenomenet enn de ellers måtte være.

---

²⁰ Undersøkelsen er gjort blant ungdoms-og videregående skoler i Porsgrunn i 2002.

1.9 Analyse

I undersøkelsen er det altså bestemte dimensjoner ved subkulturen som analyseres: først og fremst forestillingsverden og praksis (bruk/ritualer) og disse aspektenes gjensidige påvirkning. I følge Danermark et.al.(2003) innebærer *"Begreppet vetenskaplig analys ... oppdelning eller oppløsende undersökning ... Det är aldrig möjligt att studera något i alla dess olika aspekter. Därför tvingas vi i praktiken avgränsa oss till att studera vissa aspekter men inte andra"*(Ibid.:211).

Analyseprosessen oppleves å ha form som en spiral hvor ny informasjon og refleksjon har skapt en bevegelse, i stadig større sirkler. Wadel(1991) påpeker i den forbindelse at det i et kvalitativt orientert forskningsopplegg *"skjer justeringer underveis"* når det gjelder teori, metode og data, han kaller det *"en runddans"*(Ibid.:193). Analysen foregår *"samtidig som en samler inn data"*(Ibid.:194), noe Lalander(2001) også bekrefter: *"Analysen har egentligen pågått sedan första dagen jag satte min fot i Norrköping med föresatsen att forska där"*(Ibid.:263).

1.10 Presentasjon av data

Det er altså brukt kassettpiller, og materialet er transkribert slik det fremstår med pauser og ufullstendige setninger. Kvale(2001) bemerker at det å åpenbare verbale svakheter på denne måten kan stigmatisere intervjupersonen. Dette oppfattes imidlertid ikke å ramme intervjupersonene i denne studien, som alle er dyktige til å ordlegge seg. Å lete etter ordene enkelte ganger anses som naturlig. Gjengivelse av nøyaktig ordlyd oppfattes å ha verdi for leseren da det tenkes at informasjon også kommer frem ved pauser og andre følelsesuttrykk. Beskrivelser av kroppsspråk, bevegelser og handlinger som gråt og latter settes i klammer. Tolkninger av følelser som stolthet og tristhet er referert i den grad de kommer til uttrykk.

Intervjupersonenes utsagn er gjengitt med innrykk, mindre skrifttype, men uthevet skrift. Uthevelsen er gjort for å markere at de har prioritet og betyr rent praktisk at

de er mer tilgjengelige for leseren. Når spørsmål fra intervjuer refereres, er det med innrykk og mindre skrifttype.

1.11 Et retrospektivt aspekt

Ved spørsmål som angår tidlige faser av bruksforløpet, ligger svarene for enkelte av intervjupersonene over 30 år tilbake i tid. Det kan rett og slett være vanskelig å huske hendelsesforløp og hva man tenkte om disse da. I en retrospektiv studie må man således være klar over at beretningene ikke nødvendigvis er identiske med faktiske hendelser, men bearbeidet på ulike måter av personene som forteller (Jönsson 1999). Det vil trolig kunne være snakk om tilfeller av retrospektive omfortolkninger, det vil si at senere opplevelser leder til en omfortolkning av tidligere opplevelser, slik at disse kan gis et noe endret innhold.

1.12 Etiske betraktninger

Av etiske hensyn er noen allerede nevnt: de som angår anonymitet og konfidensialitet, innhenting av informert samtykke og frihet for intervjupersonene til å kunne trekke seg fra deltakelse. Ett tredje prinsipp er i følge Kvale (2001) konsekvenser. Med dette forstås at behov som måtte bli tydelige for intervjupersonene i løpet av intervjufasen blir sett og møtt. Henvisning til terapeut er nevnt over. Jeg har også forsøkt å holde intervjupersonene orientert om gangen i arbeidet, en av dem har jeg imidlertid hatt lite kontakt med. Jeg har støttet i alle fall noen av dem i ulike livsprosesser i ettertid av intervjuene. Fem av sju har fått utskrift av intervjuene sine, noe de har uttrykt seg positivt til. Hver og én er forsikret om hvor viktig bidraget deres er. Det er et inntrykk at de også oppfatter det slik og at de gleder seg til å lese det ferdige produktet, noe som har vært motiverende i arbeidsprosessen.

Formålet ved denne avhandlingen er å bidra til mer og mer relevant kunnskap om intensiv cannabisbruk, noe som forhåpentligvis kan være til nytte og inspirasjon for tidligere og nåværende brukere, deres omgivelser og praktikere som arbeider på

feltet og forskere.

Norsk samfunnsvitenskapelige datatjenestes meldeskjema er vedlegg 2.

2. OMFANG OG OMKOSTNINGER – GRUNNLAG FOR DEBATT ?

Cannabislovgivningen er under endring i europeiske land. I 2003 ble ”cannabis og derivater av cannabis reklassifisert fra henholdsvis B- og A-preparater til C-preparater i det britiske klassifiseringssystemet”(EONN 2004:20). ”Det betyr at politiet normalt ikke vil gripe inn mot besittelse av små kvanta, og heller ikke mot bruk i det offentlige rom. I praksis åpnes det opp for coffee-shops av nederlandsk merke”(Pedersen 2003:26).²¹ Denne reformen støttes i følge Pedersen(2003) av *The Independent* som fram til helomvendingen i 2007 ”har vært for liberaliseringen”(Ibid.:27). På den andre siden står *Guardian* som ikke ønsker lovendringen velkommen.

I Norge følger derimot ingen nevneverdig debatt(Pedersen 1993). Dette til tross for at ”andelen [ungdommer i alderen 15-20] som oppga at de hadde brukt cannabis noen gang, økte fra første halvdel av 1990-tallet fram til årtusenskiftet, da henholdsvis 17-19 prosent på landsbasis, og 27-28 prosent i Oslo oppga at de noen gang hadde brukt cannabis”(Skretting 2006:1).²²

Selv om den europeiske cannabislovgivningen de siste årene har blitt endret, hvor nedkriminalisering er en hovedtendens, men også eksempler på det motsatte finnes, har antallet rapporterte cannabislovbrudd fortsatt å stige i Europa(EONN 2007).²³ Det samme gjelder for Norge hvor ett eksempel er antall cannabisbeslag: Tall fra SIRUS viser en økning fra 4274 beslag i 1990 til 11221 beslag i 2006.²⁴

Til tross for økning i antall beslag frem til 2006 og økning i bruk blant 15-20-åringene frem mot årtusenskiftet i Norge har vi ikke i dag hva Riksadvokat Busch kaller en aktiv cannabisdebatt knyttet til legalisering eller nivået for straffereaksjoner.²⁵ Han sier at det derimot er merkelig stille om cannabistemaet i norsk offentlighet.

---

²¹ ”Coffee-shops” er kaféer kjent fra Nederland, hvor man i tillegg til kaffe, kan kjøpe (og bruke) forskjellige cannabisprodukter og bakevarer tilsatt cannabis, såkalte ”space cakes”.

²² Ungdomsundersøkelsen 2006. Statens institutt for rusmiddelforskning, SIRUS, foretar årlige spørreskjemaundersøkelser om bruk av rusmidler blant ungdom i alderen 15-20 år.

²³ Danmark ga i 2004 påtalemyndighetene instruks om å gi bøter i stedet for advarsler, og i Italia ble skillet mellom lett og tung narkotika opphevet i 2006, noe som i praksis gir strengere straffer for cannabislovbrudd(EONN 2007:38). I Storbritannia diskuteres i dag hvorvidt nedkriminaliseringen av cannabisprodukter av 2003 skal gjelde.

²⁴ http://www.sirus.no/files/pub/464/Rusmidler_i_Norge_2008_NO.pdf

²⁵ <http://www.moss-dagblad.no/krim/article3913828.ece>, 11.11.2008

Riksadvokaten ønsker en debatt på bakgrunn av økning i antall straffereaksjoner ved cannabislovbrudd. 52 prosent av alle narkotikadommene i fjor gjaldt bruk og besittelse av små mengder narkotika, noe som Busch blant annet mener tar for mye ressurser fra politi og påtalemyndighet. Han viser til at 48 % av unge menn i Oslo-området har brukt hasj før de fyller 30, noe som innebærer at en stor del av befolkningen blir kriminalisert når man diskuterer straff for cannabisbruk. I følge Busch har tradisjonelle bøter for liten effekt på unge hasjrøykere, som heller bør få påtaleunntatelse med vilkår om rusfrihet. Det bør straffes bare der hvor det kan dokumenteres et behov, noe annet er forbruk av straff, mener Busch. Det er sannsynligvis på bakgrunn av disse argumentene at Riksadvokaten i følge Pedersen(2008) har gitt et direktiv som sammen med praksis i Høyesterett *"innebærer at det nå gis forenklet forelegg for besittelse av opp til 15 gram cannabis"*(Ibid.:216). Dette er noe overraskende. Dette er et radikalt direktiv som ikke er i samsvar med slik jeg har oppfattet Busch gjennom media etter utspillet over, hvor han uttrykker at han ønsker en aktiv debatt om strafferettslige spørsmål som grunnlag for eventuelle lovendringer og ikke motsatt. Fra et brukerperspektiv kan forenklet forelegg for opp til så mye som 15 gram i praksis kunne oppfattes som legalisering av bruk og dermed bidra til å legitimere det. Jeg slutter meg derfor til Busch som ser et dagsaktuelt behov for debatt. Etter min, og andres(Strang et.al.2000), mening betinger en slik debatt blant annet mer forskning på brukens omkostninger, slik videre diskusjon under punkt 2.5.1 viser.

2.1 "Skunk"

Et tema fra innledningen, og en cannabispolitisk aktualitet, er bruk av "skunk". Dette er en langt sterkere form for marijuana enn tradisjonell "pot" eller "gress", som var ensbetydende med marijuana før 1990-tallet.

Når det gjelder utbredelsen av cannabisvarianten "skunk", som hos *The Independent* altså først og fremst anses som årsak til økning av psykoser hos brukerne og således økt behov for behandling, er denne (utbredelsen) i følge intervjupersonene bare beskjedne i Nord-Norge. Det har blitt avslørt dyrking av dette cannabisproduktet i sørlige deler av landet, hvor 42 såkalte innendørs

cannabisplantasjer har blitt oppdaget i løpet av 2007 og 2008.²⁶ Det samme har imidlertid ikke skjedd i samme målestokk nord i landet.²⁷ Én grunn til dette kan være mindre og mer gjennomsluktige samfunn med større grad av sosial kontroll.

Når det gjelder etterspørsel etter skunk i Nord-Norge ser det imidlertid ut til at nettopp det høye THC-innholdet kan være en grunn til at, i alle fall noen, daglige brukere heller foretrekker hasjissj, som vanligvis har svakere styrkegrad:

Man blir jo helt syrat²⁸ av å røyke skonk²⁹. Det e OK av og tell, men du blir jo helt kokt³⁰ av å røyke det. Du fungere jo ikkje. Og det tar jo kraftig på halsen.³¹ (Knut).

Knut har et dilemma; på den ene siden ønsker han ikke å være "kokt", på den andre siden opplever han mindre rusvirkning ved bruk av hasj, han har utviklet intoleranse, et vanlig fenomen ved intensiv bruk (Mørland 2000). Tilgang til sterkere substans kan derfor oppleves som positivt for vante brukere med hensyn til intoleranse. Et alternativ til skunk med hensyn til styrkegrad, er cannabisvarianten hasjolje. Problemet er at det er kostbart å fremstille dette, noe som kan være en årsak til lav forekomst og liten omsetning. Dersom det skal fremstilles olje på brukernivå, sier Knut at man må ofre ti gram hasjissj for å kunne utvinne ett gram olje. Denne prosessen er derfor ikke vanlig. Da er det mer alminnelig å kjøpe "sorting", når det er mulig, svart marokkansk hasj som inneholder mer olje og dermed mer THC. Men tilbud om denne hasjen forekommer, som oljen, sjelden i Nord-Norge. Da er skunk lettere tilgjengelig. På den ene siden har altså Knut

---

²⁶ <http://www.nrk.no/nyheter/1.5349389>

²⁷ En 25 år gammel mann ble i følge avisa Nordlys dømt til 21 dagers fengsel og 4000 kroner i bot da politiet tilfeldig oppdaget 35 cannabisplanter og gartnerutstyr i en hytte på Kvaløya. "Mannen er uenig med lovgiver i at det er ulovlig å dyrke fram hasj, og mente det burde være lovlig" (Nordlys, "Hasjgartner ble dømt", 16.02.09:8).
²⁸ "Helt syrat" er dialekt for "syrete". Ordets konnotasjon er rusmiddelet LSD, som også kalles syre. Her har det å gjøre med uønsket sterk virkning, med en tilstand uten kontroll både fysisk og mentalt, slik at brukeren ved ukontrollert kroppsspråk, umotiverte latterutbrudd eller inadekvat tale vil kunne avsløre ruspåvirkning. Dette er i seg selv en ubehagelig tilstand, og den bryter med et ideal om at ruspåvirkning ikke skal kunne merkes (av andre enn folk som selv bruker og kjenner signalene). Fenomenet kalles "wilding" hos Johnson et.al(2006) og betyr "acting strange or stupid while high" (Ibid.:77).

²⁹ "Skonk" er slang for skunk.

³⁰ "Helt kokt" har å gjøre med en tilstand av forvirrethet som den som kommer til uttrykk i fotnote 27, men henseiler også til en abstinensstilstand, som når en bruker våkner "dagen derpå" med "bomull i hodet", tørrhet i munnhule og svelg og nervene "utenpå kroppen".

³¹ For en daglig cannabisbruker kan smerter i halsen som tørket marijuana gir være en ulempe, noe som kan redusere bruken og i alle fall hyggen ved rituallet. Hasjissj blandet med tobakk som gjerne tørkes før bruk, slik at den brenner lettere og dermed gjør at hasjen får bedre effekt, bidrar likeledes til sår hals.

ønsket slike kjøp velkommen, på den andre har han vært glad når beholdningen har tatt slutt og han har kunnet bli "normal" igjen.

Sammenhengen mellom økt forbruk av skunk og økt behandlingsbehov er i følge Simon(2003) ikke gitt. Han sier at hasjolje, som har omtrent samme styrkegrad som skunk, allerede har eksistert på det illegale markedet i 20 år, og mener det er bruksfrekvens, ikke substansmengde som gir signifikante forskjeller i forhold til utvikling av avhengighet og andre negative effekter, som psykoser.

Som teksten over viser, antas imidlertid at omsetning og bruk av hasjolje ikke har vært utbredt, og at dette først og fremst skyldes pris. Også i land som Marokko regnes hasjolje som noe eksklusivt, forteller Erika. Skunk lar seg derimot fremstille uten høye krav til ekspertise og til relativt lave kostnader og *"ser nå ut til å ta en stor og potensielt økende andel av markedet i mange land"*(EONN 2007:38).

Det synes på bakgrunn av intervjupersonenes beretninger å være rimelig grunn til å tro at sterkere substans, som i følge Simon(2003) forstås som økt substansmengde, bidrar til økte omkostninger dersom bruksfrekvensen er den samme som ved bruk av cannabis med lavere styrkegrad. Det antas videre at også økt bruksfrekvens bidrar til signifikante forskjeller i omkostninger, som Simon(2003) hevder over. Hos Simon er det altså primært bruksfrekvensen og sekundært substansmengden som anses å bidra til avhengighet og negative omkostninger. I denne teksten blir både substansmengde og bruksfrekvens sett som viktige variabler i spørsmål om omfang og, som videre konsekvens; spørsmål om omkostninger. Man kan også se fenomenene som to sider av samme sak, da økt frekvens naturlig nok gir økt bruksmengde.

Omfang av bruk (representert ved bruksfrekvens og substansmengde, heretter kalt bruksmengde) betraktes altså som relevant variabel ved spørsmål om omkostninger. I følge Solowij et.al.(2002) er imidlertid varighet ved bruk overordnet omfang av bruk: *"The fact that the frequency of use was near daily among long- and shorter-term users suggest that the duration of cannabis use is more a salient contributor to the development of cognitive impairment than quantity or frequency of use"*(Ibid.:1130). Forfatterne påpeker at *"Impairments develop gradually but may*

only become clinically significant and detectable by standard neuropsychological tests after 1 to 2 decades of cannabis use"(Ibid.). Svekkelsene eller skadene det her siktes til har *"the potential to impact academic achievements, occupational proficiency, interpersonal relationships, and daily functioning"*(Ibid.).

At denne studien retter fokus mot typen negative hverdageffekter gjør den interessant. Dernest ser også jeg varighet ved bruk som sentral variabel i forhold til spørsmål om omkostninger. Lundqvist(2000) understreker at for å forstå den store variasjonen i symptomer ved bruk, må man skille mellom korttids- og langtidsbruk, *i tillegg til* hvor ofte og hvor mye personen har brukt. Lundqvist sier ellers at den som røyker cannabis kan være en velintegreert del av samfunnet og utføre arbeidsoppgaver tilfredsstillende i tidlige faser av bruken, før de kroniske effektene har rukket å påvirke dem.

Det er altså den intensive cannabisbruken som først og fremst antas å ha negative omkostninger. Det er mitt syn at disse omkostningene har vært alvorlige også i tiden før 90-tallet da skunk ble introdusert for brukerne. Det er med andre ord ikke nødvendigvis slik at denne cannabisvarianten har forandret hele bildet slik *The Independent* vil ha det til. At avisen endrer sin cannabispolitiske holdning anses som positivt og betydningsfullt, og utbredelsen av cannabisvarianten skunk gir god anledning til dette. Jeg vil imidlertid ta et lite forbehold: Et ensidig fokus på bruk av skunk vil kunne dekke over omkostninger ved den øvrige cannabisbruken. Ikke alle problemer ved cannabisbruk vil forsvinne dersom produksjonen av skunk kontrolleres og begrenses i fremtiden. En slik kontroll er for øvrig i seg selv problematisk: *"Det at denne formen av stoffet dyrkes innendørs og ofte i nærheten av markedet, betyr at beslagene blir sjeldnere, og at det blir derfor mindre synlig i tilgjengelige data"*(EONN 2007:38). Samtidig er det, etter min mening, all grunn til å være på vakt i forhold denne cannabisvariant som, i følge Knut i sitatet over, kan gjøre brukeren "helt syrat" og som vi fortsatt har lite informasjon om på tross av *"bekymringer for at det er en økning i antallet som bruker stoffet regelmessig eller intensivt"*(EONN 2007.:41). At bruken er utbredt også blant helt unge mennesker, som behandlingstall fra Storbritannia viser, er med å understreke alvoret i problemet. At dette skjer i nettopp Storbritannia er også verdt å merke seg, da dette *"generelt framstår som et "foregangsland" når det gjelder trender i*

narkotikabruk”(EONN 2007:42).

2.2 Cannabisbrukens omfang

Her refereres studier av tall og bruksmønstre for Europa som sammen med annen forskning antas å kunne gi et bilde av omfanget av bruken.³² Med omfang forstås både bruksmengde, som diskutert over, og antall brukere, som er tema her. Det er data for intensiv bruk blant voksne som har størst relevans for denne avhandlingen, men data for andre aldersgrupper og mer sporadisk bruk er referert som bakgrunn. Enkelte utenomeuropeiske data er av samme grunn tatt med. Pedersen(2003) sier for eksempel at man i USA regner med at *“rundt én av ti unge voksne bruker stoffet daglig ... og kanskje kommer omfanget av høyfrekvent bruk til å øke”*(Ibid.:29).

2.2.1 Cannabisbrukens omfang i Europa og Norge

Forskning viser en generell økning i cannabisbruk i Europa og Norge i løpet av 1990-tallet. Denne økningen forsetter inntil nylig i de fleste europeiske land. Nå vises imidlertid en mer flertydig utvikling med både stigende, stabiliserende og synkende utviklingslinjer. Storbritannia har det høyeste nivået av bruk for unge voksne (15-34 år) med økning fram mot 1998, fulgt av en kurve som kan tolkes som både stabil og svakt synkende fram mot 2005. Frankrike og Spania har imidlertid nådd Storbritannias nivå i løpet av 2002 og 2003. Den tsjekkiske republikk har også høye prevalenstall, men viser en nedadgående kurve siste år. Bruksnivået er lavere i Danmark, Tyskland, Estland, Italia, Nederland og Slovakia, men viser en økning også siste år blant unge voksne. Det er også registrert økning i Ungarn, men i mindre grad. Det er lavere prevalenstall i Finland og Sverige, men også her spores en økning. I Sverige øker bruksnivået fra 1,3 % i 2000 til 5,3 % i 2004, men dette er i følge EONN 2006 vanskelig å tolke på grunn av forskningsmessige metodiske endringer.

Det antas at omtrent 65 millioner voksne europeere, det vil si 20 % av alle i alderen

---

³² Kilder er EONNS årsrapporter fra 2004, 2006 og 2007, i tillegg til enkelte linker til nettutgaven av 2006-rapporten. I rapporten fra 2004 behandles cannabisbruk spesielt og i 2007-rapporten presenteres de siste felleseuropeiske data.

15-64 år, har prøvd cannabis minst én gang i løpet av livet (EONN 2006). Nasjonale tall varierer fra 2 % til 31 %, hvor de laveste tallene kommer fra Malta, Romania og Bulgaria og de høyeste fra Danmark (31 %), Storbritannia (30 %), Spania (29 %) og Frankrike (26 %). Til sammenlikning er tallet for USA når det gjelder alle personer over tolv år 40, 2 % (ibid.). Når det gjelder "bruk siste år" er forskjellen mellom EU og USA mindre. Det europeiske gjennomsnittet er 7 %, mot 10, 6 % i USA. Prevalensestimater for "bruk siste måned" antas i EONN 2006 å gi sikrere tall for regelmessig cannabisbruk. 12 millioner europeiske voksne rapporterer å ha brukt cannabis i løpet av siste måned. De nasjonale målingene varierer fra 0,5 % til 7,5 % og gir et gjennomsnitt på 4 %. De laveste målingene kommer fra Malta, Litauen, Bulgaria og Sverige, de høyeste fra Spania (7,6 %), Storbritannia (5,6 %) og Den tsjekkiske republikk (4,8 %).³³

Tidligere var det lite hasj i Norge, sammenliknet med mange andre land. Nå inntar vi en mellomposisjon – etter land som Italia, Spania og Storbritannia, men med mer bruk enn Polen, Finland og Sverige (Pedersen 2008).

2.2.2 Omfang av intensiv bruk i Europa

EONN 2004 anslår at omtrent 1 % av den europeiske befolkningen i alderen 15-64 år bruker cannabis daglig, omtrent tre millioner mennesker. Flere land har rapportert om økning i intensiv eller regelmessig bruk, men spesifikke data for daglig bruk finnes *bare* for Spania: I 1997-1999 ble det målt 0,7-0,8 % daglige brukere blant voksne. I 2001 hadde tallet steget til 1,5 % og målinger i 2003 ga samme resultat (EONN 2006:41).³⁴

Oppsummert ser det altså ut til at den generelle cannabisbruken i Europa har stabilisert seg etter en økning inntil de siste årene. Når det gjelder den intensive bruken, er det vanskeligere å trekke slutninger. *"Til tross for økt bekymring rundt*

---

³³ "Dataene er hentet fra de nyeste nasjonale undersøkelsene som er tilgjengelige i hvert land på rapporteringstidspunkter" (ENNO 2006:42).

³⁴ Her sies det videre at: "Det ville være nyttig med informasjon fra andre land [...]. Den franske ESCAPAD-studien fra 2003 fant at 14 % av alle 17-18-åringene (9% av jentene og 18% av guttene) vler i henhold til en spesifikk skala (CAST) ansett for å være i risikozonen for problembruk. Andre land jobber også med skalaer for vurdering av intensiv cannabisbruk (Tyskland, Nederland, Polen og Portugal), og EONN anbefaler samarbeid på dette området" (ibid).

regelmessig eller intensiv cannabisbruk finnes det veldig lite informasjon på europeisk nivå”(EONN 2006:41).

Jeg har inntrykk av det samme. De fleste data om intensiv bruk i vestlige land kommer fra USA, Australia og New Zeeland, som det også kommer frem i denne teksten.

I den grad informasjon om intensiv bruk i Europa finnes kan man i mange tilfeller stille spørsmål ved datas validitet: Er det intensiv bruk som måles, og i tilfelle; hvor intensiv bruk er det tale om?

Hva som karakteriseres som ”intensiv bruk” varierer ved studiene i de europeiske årsrapportene. I dette europeiske datamaterialet innebærer intensiv eller regelmessig cannabisbruk bruk som foregår med en ”*viss hyppighet*”, noe som videre defineres som: ”*bruk siste måned*” eller ”*daglig bruk eller nesten daglig bruk*”. ”*Daglig bruk eller nesten daglig bruk*” betyr igjen ”*bruk 20 dager eller flere av siste 30 dager*”(EONN 2006:41).

Ingen av de anvendte målene kan således tilsynegjøre bruken som defineres som intensiv i denne avhandlingen (bruk mellom 1 og 10 ganger daglig, året rundt, med opphold kun enkelte dager eller uker).

Vi vet for det første ikke nøyaktig hvor mange brukerdager det er snakk om (mellom 20 og 30). For det andre, og desto mer alvorlig, kan vi ikke vite om det er snakk om én enkelt brukerdose per bruksdag eller for eksempel 66 daglige brukerdoser, som data senere i avsnittet viser kan være realitet.

Jeg vil understreke dette som synes som en avgjørende forskningsmessig svakhet: Stor grad av usikkerhet rundt hvilken bruk som til enhver tid er gjenstand for diskusjon er betenkelig. Differansen mellom 20 (dersom det er snakk om én brukerdose daglig i tjue dager) og 2000 gangers bruk (dersom det er snakk om 66 doser daglig i 30 dager) betraktes i høy grad som signifikant i forhold til omfang og må være kjent.

Det finnes altså ikke studier av intensiv cannabisbruk innenfor EONN 2004 og 2006 med data som ivaretar nyansene som etterlyses her. Det samme gjelder også for annen forskning. Perkonigg et.al.(1999) er nevnt innledningsvis, et annet eksempel er: *"Anyone who used marijuana more than 30 times in the past month received a score of 31"*(Green and Ritter 2000:42). Eksempler på det motsatte finnes også, om enn i færre tilfeller: Stephens et.al.(1994:94) måler bruk inntil 6 ganger eller mer per dag.³⁵ I EONN 2006 er imidlertid de mest detaljerte målene for bruken med høyest prevalens først og fremst *"bruk siste 30 dager"*.³⁶ Her er altså antall gangers bruk denne måneden ukjent. Dermed kan én enkelt gangs bruk i måneden i et tenkt tilfelle registreres i samme kategori som storforbrukerens to tusen gangers bruk.

To tusen gangers bruk i måneden er et tall som kan virke urimelig høyt, men det representerer altså sannsynligvis brukersjiktet med absolutt høyest prevalens: Surveyundersøkelser fra Storbritannia fra 1982 og 1984 *"of self-selected regular cannabis users"* viser, som nevnt i innledningen, et gjennomsnittskonsum på 30 gram hasjissj i måneden, noe som vil gi omtrent 150 brukerdoser dersom en regner at ett gram gir fem brukerdoser(House of Lords1998:231). Det britiske tallmaterialet viser videre at et lavere antall brukere, *"heavy users and very heavy users"*, hadde et gjennomsnittskonsum på 65,8 gram i måneden, omtrent 330 brukerdoser i måneden og altså 11 per dag. Enkelte hadde et månedlig forbruk på 150 gram, 750 brukerdoser, 25 per dag. Én enkelt bruker som dyrket selv, hadde fått 208 planter i sin siste avling og rapporterte et månedlig forbruk på 400 gram, altså omtrent 2000 brukerdoser, 66.6 per dag.

Buchan et.al.(1997) viser til et annet funn ved særlig intensiv bruk: Blant 248 deltakere i behandling for cannabisbruk, hvor gjennomsnittsalderen er 15 år, røyker *"19 % [...] 20 or more joints in a day"*(Ibid:101). Copeland et.al.(2001a) rapporterer at blant 229 deltakere hadde 98,7 % *"smoked cannabis in the month prior to assessment, consuming the equivalent of a median of 8 water pipes per day"*(Ibid.:6). Som referert over representerer dette utvalget med åtte gangers bruk for dag vanlige folk i arbeid og med faste forhold.

---

³⁵ Undersøkelsen ble gjort blant 212 personer som søkte behandling for cannabisbruk.

³⁶ *"Cannabisbruk i befolkningen generelt eller blant skoleelever vurderes gjennom undersøkelser som gir anslag over den andelen av befolkningen som oppgir å ha brukt narkotika i løpet av et visst tidsrom – livstid, siste år eller siste måned"*(EONN 2006:39)

Knut bekrefter at en slik bruk kan være tilfelle, han forteller her om bruken i en tidlig fase da han hadde skiftarbeid ”*full tid og vel så det*” innen servicenæring:

Når du sir daglig hasjrøyking, ka mene du med det?

Nei, i perioda så va det sånn at man sto opp og røykte... eller man våkna og røykte på sengkanten og sov en halvtime eller to tell og våkna og røykte litt mer og sto opp og røykte enda mer og... og røykte og røykte og røykte og røykte, helt tell magen hylte etter mat og man åt og røykte enda mer. [Latter]. Så man røyka *hele dagen. Altså hele dagen.*

Kor mange ganga trur du det kan bli... i gjennomsnitt?

Nei, på de verste periodan så røyka man vel en tredve ganga om dagen.

Blei det tid til det?

Ja, det va jo det man gjør.

Så kor mange gram e det da?

Nei, en mella fem og ti gram om dagen... ja, det vil æ tru... i de verste periodan.

Samlet indikerer data som dette at vi vet for lite også om dette brukersjiktet.

En og samme kategori hos EONN(2006) favner altså i ytterste konsekvens om ”bruk mellom 1 og 2000 ganger siste 30 dager”. Med det noe mer nyanserte målet ”*daglig eller nesten daglig bruk*”, med andre ord ”*bruk 20 dager eller flere av siste 30 dager*” vil kategorien, som tidligere nevnt, i et tenkt tilfelle være ”bruk mellom 20 og 2000 ganger siste 30 dager”. Dette har forskningsmessig verdi i liten grad.

I EONN(2007) bemerkes mangelen på et ”*godt nok verktøy for å identifisere de som har problemer eller har utviklet avhengighet på grunn av cannabisbruk*”(Ibid.:42). Denne informasjonen betraktes i rapporten som helt avgjørende for å forstå hva cannabisbruk betyr for folkehelsen. En ekspertgruppe jobber derfor med dette nøkkelspørsmålet:

Tilnærminger som innebærer å fokusere oppmerksomheten på bruk siste måned, [tillater ikke] presise anslag for antallet intensive brukere. Etter hvert som bruken av cannabis og bekymringer for cannabisproblemer har økt i Europa, må denne tilnærmingen imidlertid vurderes på nytt. Faktisk samler nesten alle EU-landene nå inn informasjon om *hvor mange dager* [min uthevning] stoffet har blitt brukt i løpet av den siste måneden forut for spørreundersøkelsen(Ibid.).

Jeg vil peke på at "*antall dagers bruk i løpet av siste måned*" også oppfattes som et for grovt mål. Intensiv bruk, som definert her, kommer heller ikke da til syne med sitt omfang og sine omkostninger, og man synes å være like langt.

2.2.3 Omfang av intensiv bruk i Norge

Når det gjelder norske undersøkelser, er målene for cannabisbruk jevnt over de samme som i andre europeiske studier. Det spørres etter cannabisbruk "*noen gang*" og "*siste seks måneder*" og "*siste 30 dager*". (Ungdomsundersøkelsen 2006, 2007, Rusmidler i Norge 2002, 2003, 2004). Ung i Norge, UiN, (1999),³⁷ viser en frekvensfordeling med seks kategorier hvor høyest målte cannabis prevalens er "*50 ganger eller mer*" i løpet av 1999. Gulbrandsen(2004) anvender den tredje datainnsamlingen (t3) fra UiN i sine analyser. Ut fra en tredelt cannabisvariabel konstrueres kategoriene "*ingen bruk*", "*1-5 ganger*" og "*over 5 ganger*" da denne variabelen "*er mer grovmasket, og for oss mer hensiktsmessig for å analysere bruk*"(Ibid.:27). Dersom dette forstås rett, er det i følge Gulbrandsen vanskelig å få "*signifikante verdier når verdiene blir for finmaskede*"(Ibid.:30). Det kan virke som at det er gjort en overveining hvor hensynet til å få frem tall har vært overordnet tallene selv. Wadel(1991) sier humoristisk at "*den som leiter han finn det han leiter etter*"(ibid.:198), men undertonen er alvorlig da det siktes til forskning som underlegges metodiske begrensninger ved at den ikke tar opp "*stort andre problemer enn de som kan behandles med et gitt sett av metoder*"(Ibid.). Problemet synes således å være det samme hos Gulbrandsen som ved andre studier hvor essensielle nyanser forsvinner: intensiv bruk forblir ukjent. Analysene hos Gulbrandsen viser interessante forskjeller mellom ingen bruk og generell bruk, men variablene som måler omfang av bruk er altså så lite nyanserte at den intensive bruken blir borte. Dette ser jeg som alvorlig.

Tall fra Helse- og omsorgsdepartementets statusrapport *Rusmiddelsituasjonen i Norge*(2006) kan ikke bidra med tall for intensiv bruk, men illustrerer derimot dokumentasjonsproblemet da det bare rapporteres om ungdom i aldersgruppen 15-20 år og kun spørres etter bruk "*noen gang*" og "*siste seks måneder*". De nasjonale tallene er henholdsvis "*omkring 14-17 % og omkring 6-8 % de siste par tre år [for*

---

³⁷ Longitudinell undersøkelse med data fra 1992 (t1), 1994 (t2), 1999 (t3) og 2005(t4)(Gulbrandsen 2004).

disse to kategoriene]. De tilsvarende tallene for ungdom kun i Oslo, har vært omkring 22-25 % og 12 %”(2006:17). Tall og tekst om cannabisbruk dekket for øvrig kun én side i denne rapporten, og det er ingenting å nevne herfra.

2.3 Kvalitative variabler relevante for antall intensive cannabisbrukere

Til nå har det blitt gitt oppmerksomhet til kvantitative størrelser ved omfang av cannabisbruk. Videre vurderes kvalitative variabler som kjønn, alder, befolkningstetthet, sosial tilhørighet og behandling av cannabisbruk i forhold til spørsmålet om hvor mange personer det er som bruker cannabis intensivt. Bruk av kvalitative data begrunnes med relevans og med hensyn til de nevnte svakheter ved et samlet europeisk kvantitativt materiale.

2.3.1 Vil antallet kvinnelige cannabisbrukere øke?

Som ved annen rusmiddelbruk, er det registrert høyere cannabisbruk blant menn enn kvinner. Forskjellene øker ved alder og prevalens(EONN 2006). Det sies imidlertid at tilgangen på videre kjønnsespesifikke data for Europa er begrenset da *”the available epidemiological data do not always include a gender breakdown, and when data do exist figures relating to women are sometimes low and difficult to interpret”*.³⁸ Dette poenget følges senere. Det kan tenkes at kjønnsbestemte forskjeller reduseres i takt med generelle endringer i kjønnsrollemønsteret i det moderne samfunnet(EONN 2006:43). Vil det bety at kvinners cannabisbruk kan øke i større grad enn menns i fremtiden? Svaret er positivt dersom utviklingen følger det samme mønsteret som for alkoholbruk. Norske tall viser at gutter tidligere drakk dobbelt så mye alkohol som jentene. I løpet av det siste tiåret er jentenes forbruk nesten på nivå med guttenes(Skretting 2006:3). Gulbrandsen sier i sin hovedoppgave: *”Både internasjonalt og i Norge viser statistikken at det er minkende forskjeller både i omfang og nivå av [cannabis]bruk mellom kjønnene”*(2004:15). I EONN 2007 rapporteres imidlertid *”Generelt sett er forholdet menn til kvinner økende i de nyeste målingene, men også her er det store*

---

³⁸EONN 2006: <http://issues06.emcdda.europa.eu/en/page013-en.html>

forskjeller mellom landene"(EONN 2007:40). Det synes med andre ord vanskelig å gi et entydig svar på spørsmål om prognoser for kvinners bruk.

2.3.2 Er cannabisbruk (fortsatt) et ungdomsfenomen?

Cannabisbruk har til nå blitt oppfattet som et ungdomsfenomen(Pedersen 1998,2003, 2008). Et spansk funn indikerer imidlertid at personer fortsetter å bruke cannabis inn i 30- og 40-årsalder. *"Dette kan representere en viktig langtidsendring i bruksmønsteret for cannabis, som fortjener mer oppmerksomhet"*(EONN 2006).³⁹ I Australia er det registrert en gjennomsnittsalder mellom 32 og 36 år ved fire av fem studier som til sammen omfattet 1242 deltakere, hvor de fleste brukte cannabis opptil flere ganger daglig(McRae et.al.2003). Pedersen sier til Aftenposten at vi i Norge ikke har hatt gode rapporteringer om unge voksne cannabisbruk tidligere, men at nye data viser at *"mange debuterer med hasj i 20-årene og at bruken blant unge voksne er mer utbredt enn vi hadde trodd"*.⁴⁰ Det er funn som støtter dette, her siteres Hall i House of Lords(1998):

It has been assumed that young cannabis users give up the habit when they enter their thirties; ... this pattern may be changing. The British Crime Survey (1996) shows that although the prevalence of cannabis use falls after the age of 30, the greatest proportional increases in the period 1991-1996 were in older age groups, with incidence of past use doubling in the 40-44 age group (from 15 percent to 30 per cent) and trebling in the 45-59 age group (from 3 per cent to 10 per cent). IDMU conclude that the current relatively low levels of cannabis use in the over-30 age group may reflect a generational and cultural divide, rather than substantial numbers of users giving up(House of Lords 1998).⁴¹

Nedgangen i antall cannabisbrukere over 30 år i Storbritannia tolkes altså hos IDMU⁴² som et kultturavhengig fenomen, heller som et tegn på at færre personer har påbegynt bruk en gitt periode enn avsluttet den ved inngangen til 30-årene. I lys av følgende norske undersøkelse, kan det tenkes at debutalder i 20- og 30-årene kan være en ny tendens:

En studie med tall fra 1998-2006 viser en økning i bruk blant unge voksne i alderen 21-30 år(Pedersen 2008).⁴³ I løpet av åtteårsperioden øker andelen av personer

³⁹ EONN 2006, kap 3, Under overskriften "Bruksmønstre for cannabis"

⁴⁰ <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/article1950497.ece> , 22.08.07

⁴¹ <http://www.ukcia.org/research/CannabisTheScientificAndMedicalEvidence.htm>

⁴² Independent Drug Monitoring Unit

⁴³ (Ødegård Lund, Skretting og Lund 2007)

som noen gang har brukt cannabis fra 22 % til 34 %. Mulige forklaringer er at de som var unge på 90-tallet opprettholder bruk eller at mange debuterer sent i 20-årene eller enda senere.

Data fra en australsk studie av 200 "regular users" viser at mer enn 50 % av brukerne kan klassifiseres som avhengige, selv om mange av disse ikke oppfatter seg selv som det (House of Lords 1998).⁴⁴ Hall bemerker her at cannabisavhengighet, forstått som manglende kontroll over bruk, er den vanligste formen for rusmiddelavhengighet etter tobakk og alkohol, "*affecting as many as one in ten of those who ever use the drug*" (House of Lords:221). Dersom én av ti av de som noensinne har prøvd cannabis mister kontrollen over bruken, er det etter min mening rimelig å tro at bruken vedvarer for i alle fall noen av dem. Dette bekreftes hos Solowij et.al.(2002) som rapporterer: "*While most cannabis users cease using in their mid-20s to late 20s, approximately 20% continue to use through their 30s and beyond*" (Ibid.:1130).

I EONN 2007 sies "*Cannabisbruken er uforholdsmessig høy blant unge voksne*" (ibid.:40), det vises til europeiske tall som sier at mellom 1,5 % og 15,5 % av unge voksne mellom 15 og 34 år har rapportert bruk siste måneden. Disse tallene sier imidlertid ikke noe spesifikt om intensiv bruk, slik at videre forskning er nødvendig.

2.3.3 Er cannabisbruk et byfenomen?

Cannabisbruk er antatt å være et urbant fenomen: "*Nasjonale undersøkelser tyder ... på at cannabis er vanligere i urbane områder eller i områder med høy befolkningstetthet*" (EONN 2004).⁴⁵ Polske data fra 2005 viser imidlertid at bruken har spredt seg til mindre byer og distrikter (EONN 2006). For Norges del finnes en studie på dette, Narkotikasituasjonen i kommunene (2001), men denne skiller ikke mellom kommunene slik at rusmiddelbruk kan betraktes i forhold til befolkningstetthet. Det synes altså ikke mulig å svare på spørsmålet ut fra norsk forskning.

---

⁴⁴ Dette funnet bekreftes i følge overhus-rapporten i en amerikansk undersøkelse, som de har funnet sitert i WHO-rapport av 1991.

⁴⁵ <http://ar2004.emcdda.europa.eu/no/page029-no.html>

Mer forskning er påkrevd på dette feltet (også). Det ville være spennende å studere intensiv bruk langs kysten av landet, og eventuelt utarbeide en sammenliknende analyse mellom landsdelene. Er intensiv bruk mer utbredt i Nord-Norge enn på Vestlandet?

2.3.4 Økt behov for behandling ved cannabisbruk?

I EONN 2007 rapporteres at det totale antallet nye søknader om behandling for cannabisbruk er tredoblet mellom 1999 og 2005. Spesiell høy er økningen i Danmark, Tyskland, Frankrike og Ungarn i nevnte periode: over 50 % av de nye søknadene gjaldt cannabisbruk.

Årsakene er trolig sammensatte: "... økning i prevalens av intensiv cannabisbruk og relaterte problemer i befolkningen, så vel som økt bevissthet omkring risikoene [og] økningen i antallet henvisninger fra strafferettssystemet"(EONN 2007:44). En annen årsak som nevnes er at økt etterspørsel har ført til utbygging av tilbudet, noe som igjen kan ha ført til høyere etterspørsel. Det er åpnet egne sentre for behandling av cannabisbruk, for eksempel i Frankrike i 2004(Ibid.).

Klientprofiler for Europa viser at det først og fremst er unge cannabisbrukere som søker behandling. De er ofte menn, er under utdanning eller mangler arbeid og bor hjemme hos foreldrene(EONN 2007). En tredjedel av cannabisklientene er daglige brukere, en tredjedel bruker cannabis ukentlig og en tredjedel bruker cannabis mer sporadisk. Det er usikkert om "*daglige brukere*" hos EONN er sammenfallende med denne studiens daglige brukere. Jeg oppfatter imidlertid at de som bruker mest ikke synes å være en dominerende gruppe blant de behandlingssøkende. Det samme gjelder eldre brukere og personer som er etablerte med jobb og familie. Dette er noe overraskende. Det stemmer verken med hypoteser jeg har, intervju materialet eller kilder som nevnes under(House of Lords 1998, Solowij et.al.2002). En forklaring kan være at unge lovovertredere må søke rusmiddelbehandling som en del av straffen slik at det fører til en overrepresentasjon av denne gruppen blant behandlingssøkere. I følge EONN 2007 "*spekuleres det [om] økningen i antallet henvisninger fra domstolene kan*

knyttet til personer som rapporterer et lavt forbruksnivå idet de påbegynner behandling”(Ibid.:44). Dette utsagnet utdypes ikke hos EONN, men kan kanskje forstås som antydnet over.

I House of Lords(1998) sier Hall: “users who sought treatment for cannabis dependence had typically taken large amounts of cannabis every day for perhaps 15 years or more”.⁴⁶ Gitt at kognitive svekkelser er konsekvens ved langtidsbruk(Lundqvist 2000, Solowij et.al.2002) kan følgende funn indikere at lang tids bruk ligger til grunn for behandling: “Concern about perceived cognitive impairment was one of many problems associated with cannabis use that led the users in this study to seek treatment”(Solowij et.al.2002:1130). Dette harmonerer i større grad med funn i denne avhandlingen enn de europeiske klientprofilene: Intervjupersonene har vært intensive brukere i mange år før skadevirkninger har blitt tydelige og avvikling av bruk en aktualitet. Med utgangspunkt i dette og forskningen som her er nevnt ser jeg at antall behandlingssøkende vil kunne fortelle noe om antall intensive cannabisbrukere og bruksmengde.

I Australia økte prosentandelen av cannabisbrukere som søkte hjelp med 60 % mellom 1992 og 1995(Copeland et.al.2001a:2). I USA ”økte antallet personer inntatt til behandling for marihuanabruk fra ca. 20 000 i 1992 til nærmere 90 000 i 2000”(EONN 2004:85).

Cannabisbrukerne er de klientene som oftest rapporterer å bruke bare ett stoff, cannabis(EONN 2007:43). Noen bruker cannabis i kombinasjon med andre stoffer; alkohol (37 %) og amfetamin eller ecstasy (28 %). I House of Lords(1998) regnes tobakk som det mest anvendte stoffet etter cannabis. Her ser man også at cannabisbrukere bruker mindre alkohol enn personer som ikke bruker cannabis:

As the commonest method of using cannabis in the United Kingdom is to smoke cannabis resin mixed with tobacco, nicotine use is very high among cannabis users. ... Alcohol use is also common, but regular cannabis users may consume less than non-cannabis users.⁴⁷

I Norge har vi relativt liten erfaring med spesialtiltak for personer med problemer

---

⁴⁶ <http://www.ukcia.org/research/CannabisTheScientificAndMedicalEvidence.htm>

⁴⁷ <http://www.ukcia.org/research/CannabisTheScientificAndMedicalEvidence.htm>

knyttet til cannabisbruk. I 2003 gjennomførte Uteseksjonen i Stavanger et pionerprosjekt, og siden ytterligere to kurs, rettet mot ungdom som ønsket å slutte og bruke cannabis.⁴⁸ Kristiansand kommune tar imidlertid initiativ til å skape et nasjonalt nettverk av "hasjavvennere" i følge avisa *Verdens Gang*.⁴⁹ Et gratis frivillig tilbud skal rettes mot ungdom og voksne mellom 18 og 30 år. Det har vært avholdt fem hasjavvenningskurs i Kristiansand de siste to årene, med til sammen 40 kursdeltakere. Kommunen foretar nå en måling av hvor mange som fortsatt har sluttet med bruk etter seks måneder. I Tromsø er "Cannabisprosjektet" etablert med statlig støtte til én ansatt. Her har til sammen 81 brukere i alderen 15-51 år fått gratis tilbud om individuell kognitiv terapi og akupunktur. Av disse regnes 49 personer som rusfrie i dag, 14 personer har droppet ut av behandlingen og 10 personer er fremdeles cannabisbrukere.⁵⁰

Det kan altså synes som at Norge til en viss grad følger Europa ved etablering av behandlingstiltak mot cannabisbruk. Det er imidlertid snakk om få deltakere frem til i dag, hva forteller dett om intensiv cannabisbruk i Norge? At fenomenet eksisterer i langt mindre målestokk her enn i USA og Australia, eller at vi har en utvikling som ligger etter disse landenes?

2.3.5 Hvilken sosial tilhørighet har den daglige hasjrøykeren?

Pedersen(1992) viser til tidligere forskning som fremstiller cannabisbrukerne som "*passive tapere*" og spør om "*ikke viktige sider ved hasjbrukeren og hans miljø har blitt oversett*"(Ibid.:56). Pedersen vil nyansere bildet av cannabisbrukere ved å presentere også de ressurssterke brukerne:

Brit Bergersen Lind spurte – for over tjue år siden – om vi ville få økt rekruttering til hasjbruk fra arbeiderklassens barn. Ingen ting tyder på det. I alle de tre datasettene vi har arbeidet med, ser vi tendenser i motsatt retning: "Ung i Norge" viser at ungdom fra høyere sosiale sjikt og mellomlagene har noe høyere forbruk enn ungdom fra primærnæringene og arbeiderklassen(1998:106).

Pedersen ser at rekruttering til cannabisbruk er preget av "*tvetydighet*" og finner "*et dobbelt sett forklaringsvariabler*"(1998:109). Han skiller, som Bergersen Lind,

⁴⁸ rus & avhengighet – nr 1 2004:45, <http://www.alternativ.no/Nyheter/rusproblemer.html>

⁴⁹ <http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?articl=177445>, 31.10.07

⁵⁰ http://www.nrk.no/nyheter/distrikt/troms_og_finnmark/1.6373018

mellom eksperimentbrukere som *"motkulturens forkjempere"* og storforbrukere som *"moderkulturens passive tapere"*(1998:103).⁵¹ Pedersen identifiserer de unge eksperimentbrukerne, som i Oslo-sammenheng tilhører vestlige bydeler, som en *"intellektuell subkultur"*. Deltakerne antas å utgjøre den største brukergruppen, men er altså ikke identisk med gruppen som har det høyeste forbruket: *"Gruppen med et fastere bruksmønster er [derimot] preget av kriminalitet og psykososiale problemer. Kulturelt engasjement og verdimelessig opposisjon var fortsatt bare knyttet til eksperimentelt bruk"*(Ibid.:111). Pedersen finner i en ny studie *"omtrent det samme bildet som ble avdekket i de første studiene"*(2008:212). Jeg er redd for at *"viktige sider ved hasjbrukeren og hans miljø"* fortsatt blir oversett når fast bruksmønster antas begrenset til en marginalisert gruppe. Eksempler på hva jeg forstår med *"viktige sider"* er spørsmål som problematiseres i denne teksten: hvem brukerne er, hvor mange de er, hvor mye de bruker, hvordan de tenker om bruken og brukens positive og negative konsekvenser.

Jeg kan slutte meg til Pedersen når han sier at *"mange legger vanen av seg"* mot slutten av 20-årene(2008:213), men tror ikke nødvendigvis at *"De som fortsetter har andre kjennetegn"*(Ibid.). Jeg assosierer rekruttering til cannabisbruk med mangfold, ikke *tvetydighet*. Der Pedersen finner *"et dobbelt sett forklaringsvariabler"* ser jeg flere.

I motsetning til oppfatningen av at intensiv rusmiddelbruk korrelerer med mangelfull sosialisering, hevder Blackman(1996):

Theories which explain drug use in terms of low self-esteem or inadequate socialisation are unproven. As Coggans & McKellar (1994) show, 'early peer drug use was not associated with later disruptive or problematic drug use' (p.20). The dominance of psychoanalytical theories within drug prevention has led to an overemphasis on understanding young peoples` behaviour in terms of a deficiency theory. Such theories are unable to account for the high amount of drug use among the middle and upper classes, who are socially advantaged: these theories have nothing to contribute to explanations of why people who are non-deviant engage in drug use. Leitner et al.`s(1993) survey showed that high income earners from the upper and middle classes are the biggest users of illegal drugs in Britain today(Ibid.:133).

At vi i Norge ikke har tilsvarende data som her rapporteres fra Storbritannia betyr ikke at fenomenet (ressurssterke rusmiddelbrukere) ikke eksisterer. At det er et

---

⁵¹ Begrepene er hentet fra Bergersen Linds doktoravhandling fra 1974

lavere forbruk i Norge, Sverige og Finland enn i andre vestlige land kan hende, men det kan også tenkes at det er snakk om større mørketall i disse landene enn i Danmark, Storbritannia og kontinentale land. En hypotese er at underrapportering henger sammen med frykt for sosialt stigma i land som Norge og Sverige, hvor høy materiell levestandard er relativt tilgjengelig for folk flest og den sosiale fallhøyden deretter.⁵² Det kan også være slik at muligheter til å oppnå denne levestandarden reduserer tilbøyeligheten eller behovet for å velge et rusmiddel som cannabis. Slik jeg ser det møter cannabisbruk imidlertid mange behov hos både det unge og eldre post-moderne mennesket; substansbruken kan, som jeg senere viser, blant annet representere spenning/flukt fra problemer og gi tilbud om fellesskap. I følge Ziehe og Stubenrauch(1983) er rusmiddelbruk del av ungdommelige søkeprosesser hvor det tas sikte på å finne "*lykken, meningen og selvet*"(Ibid.:241). At behov som spenning/fellesskap og ungdommelige søkeprosesser ikke er betinget av sosial status er en kjensgjerning, men nevnes med hensyn til argumentet.

I en australsk metastudie(McRae et.al.2003), nevnt tidligere, hvor erfaring fra fem randomiserte, kontrollerte studier av behandlingsintervensjoner ved cannabisbruk sammenstilles, finner forskerne, i tråd med Blackman(1996) over, at "*participants were still mostly well educated and financially stable*"(Ibid.:5). De tilsammen 1242 deltakerne ble rekruttert ved annonsering i media, deltakelse var betinget av avhengighet etter bestemte diagnosekriterier, de fleste brukte cannabis flere ganger daglig og gjennomsnittsalder i fire av fem studier var mellom 32 og 36 år. I en annen studie(Copeland et.al.2001a) var deltakerne "*most commonly employed full-time or in self-employment and reported that they earned their income from employment*"(Ibid.:5).⁵³ Blant de 229 deltakerne, som også ble rekruttert gjennom media, er omtrent to tredjedeler menn, omtrent to tredjedeler lever i faste forhold, de fleste har fullført seks år ved "*secondary school*" (hvor bare fire år er påkrevd) og de fleste brukte cannabis 5-7 dager i uken i tiden før behandlingsopplegget som studien ga tilbud om. Cannabis ble stort sett brukt hjemme (93 %), på kveldstid (53, 7 %), men 20, 1 % av deltakerne brukte cannabis når som helst på dagen og 11 %

---

⁵² Finland er mer ukjent terreng for meg.

⁵³ De 450 medvirkende (hvor gjennomsnittsalder er 32, 3 år) fylte kriterier for avhengighet, men bruksnivå kommer ikke frem ved denne studien. Metodologiske forskjeller mellom studiene argumenteres også å "*leave many questions regarding comparative efficacy unanswered*" (Ibid.:9). Ved en annen av de anvendte studiene defineres bruken som daglig, "*average 74.64 days of use in past 90 days) and typically used multiple times each day*" (Ibid.:5).

absolutt hele dagen(Ibid.:6). Ut fra disse data, kan det se ut som deltakerne er ressurssterke, intensive cannabisbrukere. Det kommer imidlertid ikke frem i hvilken grad og på hvilken måte disse personene skiller seg fra andre intensive brukere. Det kan tenkes at de har mer ressurser enn et gjennomsnitt av populasjonen, siden de viser tegn til ansvarliggjøring og ønske om utvikling vekk fra bruk. Det motsatte kan også være tilfelle; at deltakerne har lavere sosial status og dermed lavere fallhøyde, slik at frykten for sosial stigmatisering og terskelen for å delta i et behandlingsopplegg er tilsvarende lavere. Et sterkere kvalitativt aspekt ved undersøkelsene kunne kanskje bidratt til svar på spørsmål som dette.

2.4 Omkostninger ved intensiv bruk

Når det gjelder omkostninger ved intensiv cannabisbruk er det altså alvorlige psykologiske og medisinske skadevirkninger som later til å ha fått mest oppmerksomhet. Det som diskuteres her, og flere steder i teksten, er mer alminnelige omkostninger ved intensiv bruk, de oppfattes likevel som alvorlige. Jeg kaller dem, som nevnt, hverdags-omkostninger eller negative hverdageffekter. Eksempler er kognitive/emosjonelle svekkelser og sosiale vanskeligheter. I tillegg til konkrete følgetilstander er jeg opptatt av hvilke konsekvenser bruken har for valg og prioriteringer som brukeren gjør for å kunne opprettholde bruk, valg og prioriteringer som samlet kan representere store omkostninger for den det gjelder og deres omgivelser: Christian fullførte for eksempel ikke studiene sine, Erika tenker hun kunne oppnådd mer karrieremessig, vært en bedre mor og:

Kanskje æ har gått glipp av gode vennskap fordi æ vællte bort folk som ikkje røkte eller va kul nok.

Pedersen(2003) sier at "*Mobiliseringen av en narkotikapolitisk opinion må ta utgangspunkt i [de] opplevde problemene, ikke søke tilflukt i abstrakte henvisninger til skader på aggregert nivå, slik de fremtrer i så mange offentlige utredninger*(Ibid.:42). Pedersen siterer en leder i *Addiction* i år 2000: "*de mulige konsekvensene av cannabisbruk neglisjeres i dag*"(Ibid.:28), og påpeker at vi trenger mer kunnskap om skadevirkninger før en utbredt bruk kommer i forkjøpet av et rasjonelt politisk svar. Nettopp dette var tema for en internasjonal

cannabiskonferanse i Oslo i 2008. Hall et.al.(1995) refererer, i tråd med Pedersen over, brukeres egne rapporteringer av konsekvenser ved bruk:

Marijuana users reported noticeably higher rates on four items: 'became depressed or lost interests in things', 'found it difficult to think clearly', 'got less work done than usual at school or on the job', and 'felt suspicious and mistrustful of people'(Ibid.:5).

Copeland et.al.(2001a:10) viser til selvrapportert psykososial skade ved cannabisbruk: Nedsatt funksjonsevne ved aktiviteter som kjøring og arbeid under påvirkning av cannabis, forringelse av forholdet til andre, inkludert barn, motivasjonsproblemer, redusert psykisk helse, økonomiske problemer og neglisjering av en rekke av dagliglivets aktiviteter som hobbyer og arbeidsoppgaver.

"Opplevde problemer" i dette datamaterialet bekrefter hva Hall et.al.(1995) og Copeland et.al.(2001a) sier over: Erika blir her spurt om hva hun har ofret for å røyke hasj.

... æ [har] kanskje ofra karriere. Æ hadde sannsynligvis "nådd lenger" hvis æ ikkje hadde blitt henganes igjen i... hasjmyra. Det e sannsynlig at æ hadde hatt mer arbeidserfaring også... at æ hadde hatt mer arbeidsløst.

Knut forteller om hvordan han har det nå, i forhold til tidligere:

Du e trist, vil bare gråte inni dæ. "Ka fan e det", tenke æ da. Så blir man redd. Æ blir mye redd og ..."åhhrrrr". "Åhh", men ikkje så redd heller at æ ikkje... sånn, men æ får mye sånn "uhhhåå"...pusteangst, sånn der, "øhhhhh" [trekker hardt inn pusten]. Sånn som før, æ torte jo ikkje å gå på butikken, engang, det va jo angst. No får æ bare sånn der "øhhh" [drar inn pusten igjen og knipser to ganger] av og te, sånn der om kvelden. Æ kan få sånn der... æ kjenne ordentlig at sånn der "kkhhh" [griper meg hardt om låret over kneet med begge hender]. Æ får sånn panikk, sånn "phhh...khhhh".... Æ kjenne sånn "boufff" [knipser] sånn sett det i, altså. "Øhhhh". Æ kjenne bare at "ahh". Så får æ sånn i beinan, sånn "brrrr" og sånn "ohhhh" [skjelver med begge beina] litt sånn skummelt.

Som leseren vet, har Knut brukt både cannabis og amfetamin. Det kan således vanskelig å si for sikkert om det som her minner om panikkangst har å gjøre med bruk av den ene substansen eller den andre, eller om det er snakk om samvariasjon mellom helt andre variabler, som for eksempel foreldrenes skilsmisse, tidlig cannabisdebut, skole-dropp-ut og/eller en ungdomstid blant jevnaldrende som også utviklet rusmiddelbruk. Når Knut forteller om disse

angstliknende følelsene, er det fem år siden han sist brukte amfetamin og bare to uker siden han avvirket daglig cannabisbruk. Han skiller mellom disse periodene i sitatet, "før"; "når han ikke turte å gå inn på butikken engang", gjelder tiden etter amfetaminbruken og "no"; når han får "sånn pusteangst", "sånn der om kvelden", er akkurat nå. Jeg forstår at den formen for angst som han opplever nå er mildere enn den gang og at dette som han nå opplever først og fremst har med cannabisbruk å gjøre. Sitatet over illustrerer mye av innholdet i det andre intervjuet. Jeg oppfatter at Knut har det vanskelig.

Så følelsan e sterkere?

Ja! Det kan æ i hvert fall skrive under på. Det e helt bomesikkert. Sterkere. Mye sterkere. Og konsekvensan kommer mye klarere frem. [...] Og det e dit, der trur æ æ e kommen. At man, at æ ikkje helt klarte å leve med mæ sjøl. Æ sleit så mye med samvittighet og pyton, ikkje sant. Dårlig forbilde og spesielt det der, sant, æ har guttebarn og pappaen e superviktig, og alt det der der. Kjempeskummelt. [Snakker her i stadig lavere toneleie og hvisker de siste ordene]. Så kan i hvert fall æ ha... føle at æ har gjort det som har stått i *mi* makt. [Gråter nesten].

Det tredje intervjuet er annerledes. Knut virker å ha det bedre. Det er allikevel trist å høre at han er mye alene. Han virker også å være sliten. Han har en hard arbeidsdag som høgskolestudent og enslig forsørger.

Det æ e interessert i å vite, e ka du oppleve som forskjellig, no når det har gått... ka det e, et halvt år... sia du slutta?

Nei, ka som e annerledes... Det som e annerledes... det e jo det at æ e ... aleina hele tida. Det e jo litt annerledes og... og så tenke æ jo masse mer... videre på det æ tenkte på før [liten latter] også... har æ jo faktisk kommen så langt at æ e jo meldt mæ tell sånn psykolog. Terapeut. Førr å få bearbeida de der... den der følelsen som æ har nevnt tidligere i intervju, med den der klumpen i magen. Og at æ våkne med ondt i magen hver dag. Og liksom med en gang æ slår opp øyan så "bzzzzzz", [snakker fortore], "bynne det å surre i hodet, ka skal æ gjøre, det må æ gjøre, det må æ gjøre, sånn må æ gjøre, det må æ gjøre, det må æ gjøre, så må æ dit, så må æ det og det og det og det og det og det" – før æ står opp av senga, ikkje sant. Så liksom "dhur-dur-dur" [gjør en stakkato håndbevegelse] kartlegg æ hele dagen. Og da kjenne æ at dagen bynne å roe sæ litt ned og sånn, så det e vel derfor æ vil gå til han terapeuten. Mest bare for å få han tell å si at det e *greit*, at æ kommer mæ videre.

I fjerde intervju virker Knut mer tydelig. Han uttaler seg klart om en rekke forskjellige temaer, har løftet blikket ut av sin umiddelbare situasjon.

2.4.1 Sårbarhet eller følgetilstand?

Pedersen(1998) ser opphopninger av sosiale problemer, som *"kriminalitet, redusert funksjonsnivå i utdanning og arbeid og ustabile samlivsforhold"* som *"uttrykk for at sårbare og marginale grupper trekkes mot hasj"*(Ibid.:115).⁵⁴ Jeg kan slutte meg til dette, men vil hevde at det samme *også* kan betraktes som følgetilstander ved intensiv, langvarig bruk for personer som ikke nødvendigvis er predisponerte.⁵⁵ I 1984 ble, som sagt, lovens strengeste straff for alle narkotikabestemmelser økt fra 10 til 21 år(Christie 2003). Til Pedersens argument hvor kriminalitet er nevnt over, er cannabisbruk altså en strengt kriminalisert og kriminaliserende virksomhet. Selve bruken representerer en rekke kriminelle forhold: (som oftest) kjøp, oppbevaring og bruk. Det er heller ikke uvanlig å selge litt for å "dekke eget bruk". Kjøring i cannabispåvirket tilstand er eksempel på nok et kriminelt forhold. *"Rusede bilførere har stadig oftere spor av narkotika – særlig cannabis – i blodet"*(Pedersen 2008:213). Intervjupersonene i denne studien forteller både om *"redusert funksjonsnivå i utdanning og arbeid og ustabile samlivsforhold"*, som Pedersen er sitert over. Noe som går igjen i beretningene er, som jeg er inne på over, avbrutt skolegang og tap av ambisjoner. En av intervjupersonene forteller om flere havarte familiesituasjoner, en annen om kaotiske forhold med mye krangel, en tredje om usikkerhet i forhold til det annet kjønn. Det kan vanskelig sies for sikkert hva som kom først, "høna (bruken)" eller "egget"(problemene), men sammen med disse historiene følger beretninger om positive endringer i hverdagslivet til intervjupersonene når bruken avvikles: Flere fortsetter der de slapp; de utdanner seg, etablerer faste arbeids- og familieforhold, følger drømmene sine (reiser, tar dansekurs, skaffer seg utstyr til friluftsliv), sier at de har det bedre med seg selv og med omgivelsene. Dette styrker mine antakelser om at intensiv cannabisbruk over tid skaper en lang rekke problemer for brukere som ikke nødvendigvis har med sårbarhet å gjøre. Jeg støtter meg i dette til Solowij et.al.(2002), som under punkt 2.1, og Copeland et.al.(2001a) og Hall et.al.(1995), som like over rapporterer om følgetilstander som her er diskutert.

---

⁵⁴ med henvisning til Ali og Christie(1994)

⁵⁵ Pedersen er inne på det reversible aspektet ved fenomenet i andre sammenhenger. Når det gjelder dårlig mental helse: "... finner vi en opphopning av slike kjennetegn hos brukerne, [som også kan] være en konsekvens av bruk"(1998:109).

2.4.2 Amotivasjonssyndrom

Pedersen(1998) viser til forskning fra 1970-tallet som presenterte data som tydet på at *"hasjbrukere kunne rammes av et såkalt amotivasjonssyndrom: De skulle bli sløve og miste interessen for verden rundt seg"*(Ibid.:115). Dette fenomenet gjelder imidlertid i følge Pedersen kun *"i få tilfeller av langvarig, tung hasjbruk – og ... for noen få personer som kanskje forløser en latent sårbarhet for schizofreni"*(Ibid.).

Lundqvist(2000) nevner ikke noe syndrom, men rapporterer om kognitive svekkelser ved lang tids bruk, og betrakter disse i forhold til håndtering av hverdagen og individets kommunikasjon med omgivelsene:

Man er ikke så interessert i hva som skjer rundt omkring seg, omgivelsene blekner bort, man lever i sin egen verden og er ikke bevisst om man gjør akkurat det, merker seg at det blir vinter og vår, men ikke mer, lever som i en tåkeverden, der det ikke merkes at tiden går, bryr seg sjelden om relasjoner mellom mennesker, planlegger ikke dagen sin (Ibid.:6).

Funksjonsnedsettelse som Lundqvist nevner gjelder blant annet evne til å sortere informasjonsstrømmen, uttrykke seg, trekke riktige konklusjoner, lytte til andre, snakke *til* og ikke *med* andre, tenke helhetlig, være konsentrert, huske hva som nettopp har skjedd eller blitt sagt, huske personlige opplevelser i fortiden og evne til å orientere seg i "rommet".

Det Lundqvist(2000) sier her kan betraktes som en illustrasjon på sløvhet og *"det å miste interessen for verden rundt seg"* slik amotivasjonssyndrom, slik jeg oppfatter det, er operasjonalisert av Pedersen over. Et amotivasjonssyndrom har imidlertid ifølge Pedersen(1993) liten forskningsmessig støtte. Han mener andre faktorer enn cannabisbruk kan spille inn ved avbrutt skolegang og ustabile jobbkarrierer. Andre forskere(Hall et.al.1995, Johns 2001, Simon 2003) har funnet at bruk ikke skaper et eget amotivasjonssyndrom, men at sløvhet en del av selve rusvirkningen; *"nothing more than ongoing intoxication for frequent users of the drug"*(Johns 2001:118), og at det er *"more parsimonious to regard the symptoms of chronic cannabis intoxication rather than inventing a new psychiatric syndrome"*(Hall et.al.1995:5). Dette kan jeg slutte meg til. Faren er imidlertid at alvorlige *"symtoms of chronic cannabis intoxication"* får mindre oppmerksomhet ved mangel på sikre forskningsresultater om følgetilstander. Eksempler følger under punkt 2.5.1.

Lundqvist(2000) bemerker at egenskaper som *"emosjon, motivasjon, cerebral reserve, initialt evnenivå, sosial kompetanse osv"*(Ibid.). Personer kan i følge Lundqvist være velfungerende til tross for intensiv cannabisbruk ut fra disse faktorene. Han betrakter funksjonsnedsettelse som en gradvis prosess og antar at brukeren vil kunne merke forbedring ved opphold på mer enn tre uker. Lundqvist betrakter altså funksjonsnedsettelse som noe som eksisterer ut over den akutte rusvirkningen, i motsetning til Hall et.al.(1995), Johns(2001) og Simon(2003). Dette begrunner Lundqvist(2000) ut fra følgende hypotese: *"metabolittene (nedbrytningsstoffene) har en intermittent (med mellomrom) aktiviseringseffekt som resulterer i en kronisk påvirkning"*(Ibid.:3) Bakgrunnen for dette fenomenet er i følge han selv ikke klarlagt. Uavhengig av hvem som har rett, viser det seg at "daglig bruk" ofte betyr "bruk flere ganger om dagen", slik at brukeren i praksis er i en konstant rus eller bakrus. En sløvhet som her beskrevet må betraktes som en alvorlig følgetilstand og gis oppmerksomhet, uavhengig om man kan snakke om et amotivasjonssyndrom eller ikke.

2.4.3 Omkostninger for kvinner

Det er som nevnt mange studier om cannabisbruk som mangler variabelen kjønn. Faglitteraturen gir heller ikke mye informasjon om kvinners spesifikke cannabisbruk og konsekvenser ved denne. Pedersen(1998) forteller om Nina(23): *" Hun og samboeren var begge i jobb, men brukte likevel hasj daglig. De bodde i en nabokommune til Oslo, og ofte samlet det seg folk hos dem for å røyke"*(Ibid.:112). Nina forteller om hvordan de kjøpte hasj: *"Vi har holdt på så lenge, at vi kan dette her. ... Vanligvis er det samboeren min som får tak i stoff. Jeg liker best å holde meg hjemme og vente, og få når han så kommer tilbake"*(Ibid.). Situasjonen illustrerer et kjønnsrollemønster, som muligvis gjelder for cannabis subkultur. Det samme gjelder andre ruskulturer: *"Myten [i heroin subkultur] säger att kvinnor inte är lika kapabla som män. Den säger vidare att kvinnor inte bör leka med faror eller vistas i aktion på ett sådant sätt som mannen gör"*(Lalander 2001:218).

Kvinnelige cannabisbrukere har i mindre grad et sosialt nettverk av andre intensive brukere enn menn(Copeland et.al.2001), "[which] may be reflective of the greater

social stigma experienced by women with substance use disorders [and] reflects a greater concern about their cannabis use and the perceived difficulty of quitting(Ibid.:11). I følge Simon(2003) er kvinner i større grad enn menn berørt av omkostninger som *“dysphoria, anxiety and panic disorders”*(ibid.:14), *“and increased risks of depression as a consequence of cannabis use has been shown especially for female users”*(ibid.:28). Pedersen forteller om *“Rebecca”*, en kvinne som opplever *“problemene – paranoia, angst, følelsesmessig nummenhet”*(2003:27). Knut bekrefter noe av det samme:

Kvinne e mer følsom, dem blir mer kokt og skada enn menn... Menn gir mer fan, dem går på jobb og takle tingan.

Erika, som er eneste mor blant intervjupersonene blir spurt om hun har ofret noe for bruken:

Jo mer man har ofra, jo vanskeligere e det å slutte... Det her e ellers for vanskelig å snakke om... Æ føle at æ har ofra barndommen til ungen min. Og det e jo helt for jævlig.

Berit, en intervjuperson hos Thomassen(2001) sier *“Når´u sier´e så er´e sjelden at no´n av oss jentene jobber med... skyld og savn å... sånn i husgrupper i forhold til ungene våre... den fortvila situasjonen som vi faktisk er i her på Veksthuset [et terapeutisk samfunn, en rusmiddelinstitusjon]”*(Ibid.:156). Jeg så det samme fenomenet i arbeid ved Tromsklinikken: Klientene snakket sjelden om barna sine på eget initiativ. Det ga uttrykk for at dette var et svært smertefullt tema, noe som brakte opp sterke følelser som savn og skam. Dette syntes å gjelde også for menn, men i større grad for kvinner.

Lalander(2001) sier: *“Både media och det etablerade samhället bidrar till en kraftig stigmatisering av kvinnliga narkotikaanvändare”*(ibid.:201), og legger til at kvinner stemples som dårlige også innenfor subkulturen, og således *“är utsatta för ett tredubbelt tryck mot skam”*(ibid.:223).

Man kan altså slutte at kvinner er utsatte for sosiale og emosjonelle omkostninger ved cannabisbruk i enda større grad enn menn.

Kvinnens cannabisbruk er med andre ord nok et utforsket område på

cannabisfeltet. Det er mange interessante områder hvor det gjenstår å vite mer, for eksempel om tema som her har vært diskutert: omkostninger og kvinners status.

2.5 Hva skjedde med cannabisdebatten?⁵⁶

Det er tjue år siden Negrete(1988) gjør oppmerksom på at cannabisdebatten har dødd ut: "*Little has been heard about this drug from political authorities in recent years, and the scientific community appears to be losing interest itself*"(Ibid.:359). Femten år senere, etter oppmerksomhet rundt cannabisbruk og psykoser i Storbritannia, etterlyser Pedersen(2003) debatt i Norge. Han antar at det antagelig blir "*diskusjonen her hjemme også, sterkere enn i dag*"(Ibid.:26). Det har vært en viss diskusjon i media. Pedersen har selv bidratt til dette ved en formidling av forskning gjennom tidsskrifter og aviser. Det samme har Jørgen Mørland og til en viss grad Helge Waal. Tidsskriftet *Rus & avhengighet* har hatt cannabisbruk som hovedtema og spør om hasjrøykere i Norge trenger hjelp.⁵⁷ Svaret er både ja og nei:

Ut fra de opplysningene vi har hentet inn,⁵⁸ ser det ikke ut til å være mange "tunge" cannabisbrukere i Norge. ... En hypotese kan være at de som bruker mye cannabis over tid, enten slutter på egen hånd eller går over til andre stoffer etter hvert. ... Allikevel svarer, noe overraskende, de aller fleste tiltakene vi spurte, at de ser et økende behov for behandlingsplasser(2004:45-46).

Det ble, som nevnt under punkt 2.4, holdt en internasjonal cannabis konferanse i Oslo i 2008. Tema for foredragene var blant annet medisinske og psykologiske omkostninger ved cannabisbruk og politisk/juridisk respons.⁵⁹ Utenlandske foredragsholdere var, blant andre, Wayne Hall, Michael Gossop og Robin Room. Fra Norge var Willy Pedersen, Helge Waal, Jørgen Mørland, riksadvokat Tor-Aksel Busch og Anne-Line Bretteville Jensen representanter. I april i år ble det arrangert en nasjonal cannabis konferanse i Trondheim hvor tema er ny forskning og behandling av cannabisavhengighet. Hovedinnledere var Willy Pedersen og Thomas Lundqvist.

---

⁵⁶ Overskriften er oversatt fra Negretes artikkel "What's Happened to the Cannabis Debate?", *British Journal of Addiction* (1988) 83, 359-372

⁵⁷ 2004, nr.1

⁵⁸ Kilder er: - Rusmidler i Norge, SIRUS, Oslo 2003, - Astrid Skretting: Ungdom og rusmidler; Rusmiddeldirektoratet, Oslo, 2000, - Data fra Klientkartleggingen. Personlig kommunikasjon, Dagsavisen 6/10 2003, - Egen spørreskjemaundersøkelse.

⁵⁹ <http://www.seraf.uio.no/arrangementer/konferanser/hasj-konferanse.html>

Det ser ut til å være en viss aktivitet på cannabisfeltet, men samlet sett er det en begrenset debatt.

2.5.1 Er det ikke behov for debatt?

På 1990-tallet ble det, som nevnt over, fram til årtusenskiftet registrert en økning i bruk for 15-20-åringer da 17-19 % på landsbasis og 27-28 % i Oslo hadde brukt cannabis siste 6 måneder. Etter år 2000 er det imidlertid registrert en nedgang, de nye tallene er henholdsvis 7 % på landsbasis og 8 % i Oslo (Skretting 2006:1). Dette synes å være en relativt stor nedgang. Er dette grunnen til at cannabisbruk inntil det siste har fått lite oppmerksomhet i Norge? Er ikke bruken og dens omkostninger omfattende nok til at vi behøver debatt?

Vi vet imidlertid ikke hvilken bruksmengde det her er snakk nedgang for. Det er ikke gitt at den mest frekvente bruken er fanget opp. Statistiske feilmarginer og andre feilkilder må tas med i betraktning. Skretting (2006) sier at det er grunn til å tro at den mest høyfrekvente brukergruppen er underrepresentert i undersøkelsene. Pedersen (2008) sier, som nevnt, det samme, men verken han eller Skretting forklarer fenomenet. Min hypotese er (også) at høyfrekvent bruk underrepresenteres, slik det kommer frem i forgående tekst. Dette anses å ha sammenheng med at personer i utvalg (i ukjent grad) ikke svarer og at rapportering, i den grad det skjer, kan representere idealer mer enn realiteter. Jeg forstår dette ut fra (i) praktiske, (ii) psykologiske og (iii) subkulturelle forhold.: (i) Praktiske utfordringer er å nå frem til personer i utvalg og få disse til å svare. Ett problem kan være at enkelte ikke bor på folkeregistrert adresse. Gitt at posten når frem, er en utfordring at ikke alle tar seg tid til å svare. (ii) At det å svare innebærer fokus på egne problemer, og at virksomheten er tabubelagt (Skårderud 2003, Sørhaug 1996) kan representere ytterligere grunner til ikke å svare. Dette er allmenne grunner til ikke å bidra med sensitive/problemorienterte data. (iii) Deltakelse i cannabisrelaterte undersøkelser bryter imidlertid spesifikt med et sentralt subkulturelt direktiv som gjelder for deltakerne, med andre ord personer med intensiv bruk. Dette er allerede presentert som det å *"ikkje sleppe nån innfør sirkeln din, for da kan det bi fare på ferde"*. Å svare på et (aldri så anonymisert)

spørreskjema kan oppfattes som truende. I tillegg til frykt for sanksjoner representerer det å svare et klart brudd med rollen som daglig cannabisbruker. Som senere diskusjon vil vise, møter denne brukeren sterke forventninger til å ha/være en "sterk karakter", hvor det å beskytte virksomheten er første bud.

I følge Buchan et.al.(1997) finnes flere grunner til underrepresentasjon, blant annet hensynet til det sosialt akseptable og frykt for juridiske eller andre sanksjoner, men også det faktum at mange unge brukere ikke ser cannabisbruken sin som noe problem: "*They have little interests in quitting and, consequently, they have little reason not to report accurately how much they use*"(Ibid.:99).

Jeg fikk, som nevnt, utfordringer ved rekruttering til denne studien: Personene (x) og (y) valgte ikke å delta. Frykt for sanksjoner er nevnt å gjelde spesielt for (x). Jeg antar at også subkulturell skoloring ligger til grunn for dette valget, for (x), men spesielt for (y). Jeg utdyper hvorfor under punkt 3.2. Det Buchan et.al.(1997) er inne på over betraktes også som relevant for (x) og (y), som trolig har liten interesse for å rapportere fra det som oppleves som en positiv virksomhet, jeg legger til for egen regning: i alle fall ikke til en kritisk representant fra "den andre siden".

Som jeg også kommer tilbake til, må en cannabisdebatt være forskningsmessig forankret(Strang et.al.2000). Så lenge vi ikke kjenner omfanget av intensiv bruk og vet så lite om denne brukergruppen og deres problemer som vi gjør, behøver vi mer forskning. Både norsk, europeiske og til en viss grad internasjonal forskning mangler i stor utstrekning mål som kan fange opp intensiv bruk og særlig intensiv bruk.

En konsekvens er at også at mange av brukens omkostninger blir borte, det er i stor grad bare de mest alvorlige følgetilstandene, som psykoser og schizofreni, som diskuteres. Jeg tror, som Pedersen(2008), at subkulturell forskning er viktig, spesielt når det gjelder vurderinger av stoffets farlighetsgrad: "*Tendensen de siste årene har vært å betone farene mer enn tidligere. Men fortsatt er det stor uenighet*"(Ibid.:211). Jeg har konsentrert meg om de hverdagslige problemene som følger med bruk. Psykososiale og kognitive svekkelser er en alvorlig følgetilstand

ved bruk. Dette er et viktig budskap i en debatt.

2.5.2 En polarisert diskusjon

Frøjd et.al.(2008) stiller seg undrende til uttalelser om at cannabisdebatten er fraværende og sier at den har eksistert som en avkriminaliseringsdebatt siden midten av 1980-tallet. Personer i styrende organer har imidlertid vært fraværende og debatten har gått utenom riksaviser og sentrale politiske og strafferettslige organer. Det er først og fremst i det kriminalpolitiske miljøet rundt Institutt for kriminologi og strafferett ved Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo, som Frøjd et.al.(2008) også tilhører, at diskusjoner om av- eller nedkriminalisering av ulike rusmidler har foregått.

Hasjliberale grupperinger som NORMAL og Gateavisa har ved siden av overnevnte miljø *"i årevis utgjort en narkotikapolitisk opposisjon, men med liten innflytelse og med preg av frikete hippiekultur"*(Pedersen 2008:216).

I følge Frøjd et.al.(2008) risikerer den som stiller spørsmål om avkriminalisering av narkotikabruk å bli beskyldt for *"uansvarlighet, ufarliggjøring og i verste fall forherligelse av narkotika"*(Ibid.). De risikerer altså, slik jeg ser det, å bli assosiert med grupper *"med liten innflytelse og med preg av frikete hippiekultur"*(Pedersen 2008:216). I følge Frøjd et.al.(2008) har partene i debatten en tendens til å innta skyttegravsposisjoner.

Strang et.al.(2005) sier likeledes at en rasjonell debatt ofte har blitt *"obstructed because the media present a forced choice between two sets of views"*(ibid.:108), for eller mot cannabisbruk. I følge Pedersen(2003) har en debatt preget av polarisering med forskning å gjøre: Han ser, som jeg er inne på under punkt 2.3.5, at tvetydighet preger feltet; bruk/bruker, offentlig diskurs og forskning, hvor konklusjonene fremtrer *"som Rorschach-tester, åpne for alle slags investeringer når de gjenfortelles"*(Ibid.:28). Resultater til ulike studier om omkostninger synes, slik jeg ser det, å utlikne hverandre. Ett eksempel er depresjon og cannabisbruk: Bovasso(2001:2033) finner at cannabisavhengighet firedobler sjansen for å utvikle depressive symptomer. Green and Ritter(2000) finner derimot at

... the association between frequency of marijuana use and depression becomes negative when use for coping is controlled.⁶⁰ ... This may be because marijuana is a mild euphoriant, which, when used in the company of trustworthy friends, may actually improve the mental state by being a catalyst for enjoying and opportunity to meet and share with friends(lbid.:46).

Diskusjoner om avhengighet, amotivasjonssyndrom og cannabis som "gateway drug" har gitt tilsvarende svart-hvitt data, først fastslått siden avkreftet eller motsatt.⁶¹ "Gatewayeffekten er en hypotese som har vært diskutert frem og tilbake både blant forskere og menigmann i flere tiår, men ny forskning tyder på at denne stemmer i mange miljøer, sier Bretteville Jensen".⁶² Forskningsresultater som dette kan ha bidratt til at ulike debattanter har gått i skyttergravene, noe som kommer frem på nettavisenes debattsider: "Problemet i denne debatten er polariseringen. Det er to sider som er omtrent like fanatiske".⁶³ De som støtter en legaliseringslinje kan tausikkerhetsmomentene ved forskningens konklusjoner til inntekt for egne synspunkt: På overnevnte nettavisdebattsider kan man i kjølvannet av Pedersens artikkel "Hasj er farlig", lese: "Hasj er ikke farlig, leder ikke til sterke stoffer, og gir ikke avhengighet. Er du uenig, så kom med beviser eller saklige argumenter". Forskning kan således bidra til å legitimere bruk og øke omfanget av den. Dette kan også sluttes fra eksistensen av subkulturelle oppfatninger som at "man blir ikke fysisk avhengig av hasj, bare psykisk", en forestilling som kan antas å ha ufarliggjørende virkning. Det samme gjelder brukeres latterliggjøring av synspunktet om at "hasj fører til heroin", selv om en kanskje er bekymret for det samme. Karl Viktor har følgende kommentar:

Så føre det jo... folk kan no si ka dem vil, men [...] Æ har no vokst opp lamme bra mange folk som har rust sæ på hasj og etter hvert på andre ting. [...] man har hørt og fått prenta inn at det føre te sterkere stoffa, som hasjrøykeran brånekte på, men... i så fall det æ opplevde, så gjør det jo det.

2.5.3 Sosialt stigma

Frykten for sosialt stigma kan i følge Pedersen (2003) være begrensende faktor for

---

⁶⁰ Spørsmål som operasjonaliserer "coping", er "Did you use marijuana to help you get through the day"?, og "Do you think you would find it hard to get through an entire week without smoking some marijuana"? Dette antas å kunne fungere som indikator for daglig bruk slik det defineres i denne avhandlingen.

⁶¹ At cannabis er et "gateway drug" betyr at bruk leder til videre bruk av sterkere stoffer. Andre termer for fenomenet er "trappetrinnshypotesen" og "overgangshypotesen".

⁶² <http://www.forskningsradet.no/servlet/Satellite?c=Nyhet&pagename=rusmiddel%2FHov...>, 27.03.09

⁶³ <http://debatt.aftenposten.no/item.php?GroupID=27&ThreadID=211157&page=43#item3544871>, 22.07.2007

samfunnsdebatt. Han sier til Aftenposten:

Mange fikk ... med seg at Frederic Hauge - selve ikonet i miljøbevegelsen - ble bøtelagt for besittelse av hele ti gram hasj, på en festival. Ti gram er mye. Han er forbilde for titusener av ungdommer. Han har - så vidt jeg har sett - ikke offentlig uttalt seg om farene ved hasj. Frederic Hauge kan kommunisere gjennom mediene. Det hadde vært fint om han leste de nye forskningsrapportene og bidro til oppmerksomhet om farene ved stoffet.⁶⁴

Hauge har, meg bekjent, ikke uttalt seg om saken i etterkant. Pedersen(2003) viser til medieoppslag hvor statsminister Jens Stoltenberg, tidligere LO-leder Gerd-Liv Valla og en ikke navngitt leder for Narkotikaseksjonen i Oslo, innrømmer å ha "røykt hasj. I alle tilfeller ble det krigsoverskrifter i avisene. Kanskje var det med på å opprettholde slike erfaringer som del av en skjult og hemmeligholdt diskurs"(Ibid.:31).

Henholdsvis Christian og Erika forteller under om hvordan andres syn på egen praksis påvirker ens identitet, gjennom projeksjon, som Wadel(1996) enkelt og greit sier det: "Hvilke følelser vi har, vil være avhengig av hvilke følelser vi forestiller oss at våre samhandlingspartnere har. Vi tar inn over oss våre forestillinger om andres følelser overfor oss"(Ibid.:13).

Alle som røyk, har en oppfatning av ... om at de vil bli sedd ned på av folk som ikkje røyk, hvess de som ikkje røyk får vette at de røyk. Ikkje sant, det e en sånn veldig typisk... Derfor så hold man det skjult. [...] Det kommer også litt an på kor masse en røyk. De som røyk mindre av de som røyk, vil nok ha fleire gruppe som de tellhør. Mens de som røyk tett, de vil... sånn som eg erfar det... de vil bære hold seg inne med de andre som røyk. Litt fordi de e sosialt mistenksom... for å bli oppdaga på en måte... at det skal slepp ut en kommentar. De har rett og slett litt sosial angst... og føl seg ikkje heilt fri heile tida. De vil også i en jobbsituasjon ha litt av den samme bekymringa... om ka de sei og sånn.

Æ har inntrykk av at hasjrøyking skåre veldig lavt ... hos vanlige folk. Det e ikkje den store forskjellen på hasjrøykera og andre narkomana.

Dersom forskningen nyanseres slik at også den ressurssterke hasjrøykeren representeres kan det tenkes å bidra til en åpnere og mindre skambelagt offentlig debatt. Det vil kunne komme brukere til gode at også andre historier, enn de som bygger opp om sosialt depriverte brukerbilder, fortelles. Erikas beretning er et

---

⁶⁴ <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/article1950497.ece>, 22.08.07

eksempel:

Det at æ fungerte i både samfunnslivet... og... gjorde mæ til en såkalt velfungeranes hasjrøyker... og dem trur æ det e mange av. Dem har høy status. Men kor lykkelig dem e bak fasaden... det spørs nok i de fleste tilfellan, i hvert fall. Det e mange som blir deprimert av å røyke. Det kjente æ på sjøl. Nåkka av det beste no e å føle ekte glede.

En slik debatt vil kunne formidle relevant og troverdig informasjon om for eksempel omkostninger, og det vil som nevnt kunne gi betydningsfulle eksempler på veier ut av bruk. Erika forteller noe om et tidligere nevnt fenomen; "eksemplets makt" i denne sammenhengen:

Æ huske når æ bynte å drive å slutte.. sånn seriøst.. at æ på en måte samla på historia om folk som hadde slutta. For det va jo like utruhi hver gang æ hørte om nån. "Hæ! Han der slutta??!", liksom. Æ huske æ traff en sånn kis og at æ spurte han veldig ut kossn og koffer og alt det der. Æ huske det godt. Det va på en uteplass. Æ satt me bordet og han kom forbi. Han sa nåkka om at det bare va bedre, at han fikk det bedre til med musikken og sånt. Han spilte gitar.. eller bass, ka det va. Men æ huske at æ hadde litt blanda følelsa, sånn der litt beundranes og han va sterk og sånn, men også den der... at han va en nyktern dust, liksom, at han hadde vært det hele tida, litt sånn hobbyrøyker.. Takke mæ til, liksom. [ler litt].

En cannabisdebatt preget av skam antas derimot å bidra til videre sosial stigmatisering av brukerne og forsterkning av bruksorienterte bevegelser. Erika forteller at:

Nettopp det at det blir så fordømt, gjør jo... det sig jo inn og gjør at man fordømme sæ sjøl. Sånn at det... det trur æ e et stort problem. Man blir stigmatisert. Æ trur *ikkje* det får folk til å røyke mindre. Tvert imot så trur æ at folk på den måten trekke sæ mer inn i hasjbrukermiljøan og trekke sæ mer bort fra verden for øvrig.

2.5.4 Debatt fundert på forskning

Negrete(1988) påpeker at det finnes et, historisk sett, repeterende mønster for cannabisdebatten fra "*The Indian Hemp Drug Commission*" fra 1893⁶⁵ og frem til i dag: det hele settes i gang på bakgrunn av offentlig bekymring for brukens mentale

---

⁶⁵ Kommisjonen, med fire britiske og tre indiske medlemmer, skulle etterforske cannabisbruken i Bengal. De endte opp med totalt 3281 siders rapport som dessverre "*was either overlooked or quickly forgotten; probably because it was not of immediate relevance to the political goals which had motivated the study in the first place*"(Negrete 1988:363).

og sosiale omkostninger og følges av motargumenter fra de som forsvarer bruken. Offentlige myndigheter bevilger deretter penger til forskningsmiljøer, som – igjen og igjen – leder det hele tilbake til status quo, med forsikringer om at frykten i utgangspunktet var overdrevet: *"Finally, all the parties concerned – public, politicians and scientists – tend to let go of the issue and the debate aborts without having led to a real advancement in the knowledge of this drug"*(Ibid.:365). Det samme har, som jeg har argumentert for over, i store trekk preget situasjonen frem til i dag. Hall et.al.s(1995) komparative studie, hvor helsemessige og psykologiske konsekvenser ved cannabis sammenliknes med alkohol-, nikotin- og opiatbruk, (og referanselisten teller omtrent 170 kilder), er ett eksempel. Her er konklusjonen at det eneste som kan sies *med sikkerhet* når det gjelder helsemessige og psykologiske omkostninger ved daglig bruk av cannabis over flere år, er at det øker risikoen for utvikling av kronisk bronkitt.

Pedersen(2008) sier noe som kanskje kan belyse dette: Til spørsmålet om hasj er farlig, har forskere, politikere og folk flest tolkningsrammer formet av egne erfaringer med stoffet: *"subjektive inntrykk, personlige opplevelser, tilhørighet til ulike kohorter spiller en uvanlig stor rolle når det gjelder vår vurdering av cannabis, og en større rolle enn ved sigaretter, alkohol eller "hardere" narkotiske stoffer"*(1993:26). I følge Pedersen har disse fortolkningene en bestemt retning: *"Dessuten formes oppfatningene i økende grad av det enkle forhold at stadig flere har erfaringer med stoffet. Ikke minst gjelder det grupper med høy utdanning, sentrale i det offentlige ordskiftet. For de fleste var erfaringene udramatiske og uten konsekvenser"*(2008:211).

Mangelen på grunnlag for sikre slutninger er et kjerneproblem ved cannabisdebatten: Negrete(1986) tilskriver dette *"the complex and rather elusive nature of the chemicals involved, and by the fact that it is indeed extremely difficult to identify the exact role of cannabis in disturbances which may be influenced by several other relevant factors"*(Ibid.:362). Negrete ser at konsekvenser ved et til dels begrenset datatilfang *"appear to be causing a certain degree of disaffection for the subject within the scientific community; including the funding agencies which see little return for their investment in the immediate future"*(Ibid.:362). Dette er en oppfatning som støttes av nyere forskning(Strang et.al.2000). En artikkel i

Dagbladet om arbeidslivets rusmiddelbruk belyser at man ser en negativ spiraleffekt mellom mangel på data og statlige bevilgninger til ny forskning, til tross for bevissthet om behov for mer kunnskap:

Statssekretær Helge Eide i Arbeids- og sosialdepartementet bekrefter at det ikke finnes gode tall på narkotikamisbruk i arbeidslivet. – Våre rapporter for samfunnet generelt viser imidlertid at bruken av cannabis har økt, mens bruken av andre stoffer har flatet ut. Det er gode grunner til å tro at funnene i samfunnet kan overføres til arbeidslivet. – Ergo så kommer dere ikke til å bevilge mer penger til egen forskning på problemet? – Fravær av gode data gjør at vi vil vurdere om det er hensiktsmessig fra vår side å bevilge midler til forskning, sier Eide.⁶⁶

Mangel på grunnlag for sikre slutninger innenfor forskning kan altså bidra til mindre grad av ny forskning. I verste fall kan forskning miste troverdighet og betydning.

Følgende situasjon er eksempel på det:

Det er debatt om cannabislovgivningen i Storbritannia: Som nevnt i note er det diskusjon om reklassifiseringen av 2003/2004. Home Secretary Jacqui Smith, leder for the Home Office, tok i 2008 til ordet for revurdering av denne nedgraderingen. Det ble utarbeidet en rapport⁶⁷ som anbefalte at cannabis ble opprettholdt som "class C drug [because] *It is judged that the harmfulness of cannabis more closely equates with other Class C substances than with those currently classified as Class B*".⁶⁸ Smith argumenterer blant annet i forhold til styrkegraden av "skunk" og sier hun ikke er "prepared to 'wait and see'".⁶⁹ Uttalelse fra meningsmotstander er: "*The government should follow the advice of the experts rather than that of the tabloids*".⁷⁰

Diskusjoner om cannabislovgivningen pågår også her i landet. I følge riksadvokat Busch skulle regjeringen utrede forslag til ny lovgivning i desember 2008, og Busch etterlyser i november 2008 debatt i forkant av dette forslaget. Det forble ganske stille. Det var i første rekke leder for organisasjonen Human Narkotikapolitikk, Arild Knutsen, som sørget for å få oppmerksomhet, han lot til å trykke Buschs nevnte uttalelser til brystet. Helge Waal møtte han i debattprogram, Waschera i TV2,

⁶⁶ *Dagbladets lørdagsmagasin*, "Arbeidsnarkoman", 20.08.05

⁶⁷ <http://drugs.homeoffice.gov.uk/publication-search/acmd/acmd-cannabis-report-2008?view=Binary>, "Cannabis. Classification and public health, Advisory Council on the Misuse of Drugs

⁶⁸ "Class B drugs" er blant annet amfetamin og barbiturater, "class C drugs" er GHB ("liquid ecstasy"), ketamin og benzodiazepiner (http://news.bbc.co.uk/1/hi/uk_politics/7386889.stm).

⁶⁹ http://news.bbc.co.uk/1/hi/uk_politics/7386889.stm

⁷⁰ http://news.bbc.co.uk/1/hi/uk_politics/7386889.stm

24.03.2009. Omtrent en måned senere uttalte enkelte TV-kjendiser seg som positive til legalisering; "Storm" i Hotell Cæsar kom med forslag om cannabissalg fra apoteket. I forhold til det som er sagt om stigma over, betraktes uttalelser som dette som positive.

I følge Strang et.al.(2000) betinger en til nå "*overforenklet cannabisdebatt*", som sistnevnte eksempel kanskje viser, videre forskning. Uten større klarhet på en rekke områder, drøftet på de foregående sider, vil offentlig cannabispolitikk "*continue to be made with premature foreclosure of debate in the face of uncertainty by using arbitrary rules about which side in the debate bears the burden of proof – those who defend the status quo or those who wish to reform our cannabis laws*"(Ibid.:110).

3. EN NORDNORSK CANNABIS SUBKULTUR

Herunder defineres subkultur i forhold til omgivelsene og sentrale subkulturelle aspekter presenteres.

3.1 "Vi" og "de andre" – en grunnleggende distinksjon

I følge Knut går det et skille mellom daglig bruk og sjeldnere bruk: "Vi" røyker daglig, "de andre" er ikke-brukere. "*Hobbyrøykerne*" er i en mellomposisjon, men nærmest "de andre".

Og det har æ brukt å sagt te alle at "enten røyke du, eller så røyke du ikkje". ... Altså i mitt miljø, eller det miljøet æ vanka, der røykte *alle*. Mye. ... Og hobbyrøykera e jo sånne som røyke.. ikkje hver dag. Det va no det æ karakteriserte som hobbyrøykera. Jahh. Sånn som helgespeedera, hobbyrøykera.. helgespeedera, feriealkisa.. den der, ikkje sant. Jahh. Mens dem som ikkje va hobbyrøykera, dem røykte uansett, om det va jobb eller ikkje, om det va søndag eller mandag eller bryllup eller.. uansett, så måtte det røykes. Jahh. [ler litt].

Dette beskrives også hos Lalander(2001).

Uffe använder ordet "hobbyknarkare" när han ska beskriva de som inte drogar på riktig, dvs. med frekvens och regelbundenhet"(Ibid.:162). ... Uffe: Dom" kan vara många, det kan vara vanliga människor, det kan vara såna som sysslar med andra droger, partydroger. Det blir som olika gäng. Man kan tänka att dom som håller på med partydroger och sånt att dom är jäkla hobbyknarkare och att dom inte vet, det blir nåt sånt(Ibid.:39)

Thomassen(1993) bekrefter at deltakerne i en "*narkotika subkultur* [ikke betegner] *de som har erfaring med bruk av hasj og lignende til festbruk, men anvendes ... om de som innvendiggjør det kulturelle grunnlaget som knyttes til et utstrakt, hverdagslig og rutinisert stoffbruk*"(ibid.:7). Inngangskriteriet i subkulturen er todelt og henger sammen: (i) du må røyke (daglig) og (ii) du må beskytte de andre som gjør det(Lalander 2001, Thomassen 1993). Røykeritualet er "hellig", preget av en gjensidig tillit som i sterk grad forplikter til taushet. Sagt med Goffman er det "*bånd av gjensidig avhengighet som binder lagets medlemmer sammen*"(1992:74).

En "vi" og "de andre" - dikotomi er allerede nevnt under punkt 1.8. Denne forestillingen er grunnleggende for det subkulturelle verdensbildet da den definerer subkulturen i forhold til omverdenen og slik blir utgangspunkt for en rekke bærende, subkulturelle forestillinger som diskuteres videre under neste punkt og senere.

3.2 Sentrale sosiale aspekter ved en cannabis subkultur.

Subkultur kan, med bakgrunn i avvikssosiologisk tradisjon, forstås som:

... grupper som ikke er godt nok integrert i et gitt samfunn, og som derfor utvikler egne kodekser, verdier, vurderinger og forståelsesparadigmer som bryter radikalt med et gitt samfunns sosiale og kulturelle konsensus(Thomassen 1993:9).

Denne definisjonen av subkultur med fokus på "*egne kodekser, verdier, vurderinger og forståelsesparadigmer*", fenomener som utdypes senere, har relevans for avhandlingen, men har en sosial slagside: Som det har blitt gjentatt, vil også vel-integrerte individer eller grupper kunne bruke cannabis intensivt. På forsida av *Bladet Tromsø* advares, som nevnt i innledningen, mot en ny hasjkultur: "*Bruk av hasj blir mer og mer akseptert i Tromsø. Også for såkalt "vellykket" ungdom er det narkotiske stoffet blitt en del av hverdagen*".⁷¹

Følgende figur kan illustrere sosiale aspekter ved en nordnorsk cannabis subkultur og avgrense den i forhold til en nasjonal dominerende kultur. Den dominerende kulturen defineres som "*de sjikt ... som framstår som et gitt samfunns øverste modeller hvis smak, livsstil, verdier, forståelser osv. er selvfølgelige og naturgitte i et samfunn*"(Thomassen1993:13).

---

⁷¹ 11.10.04

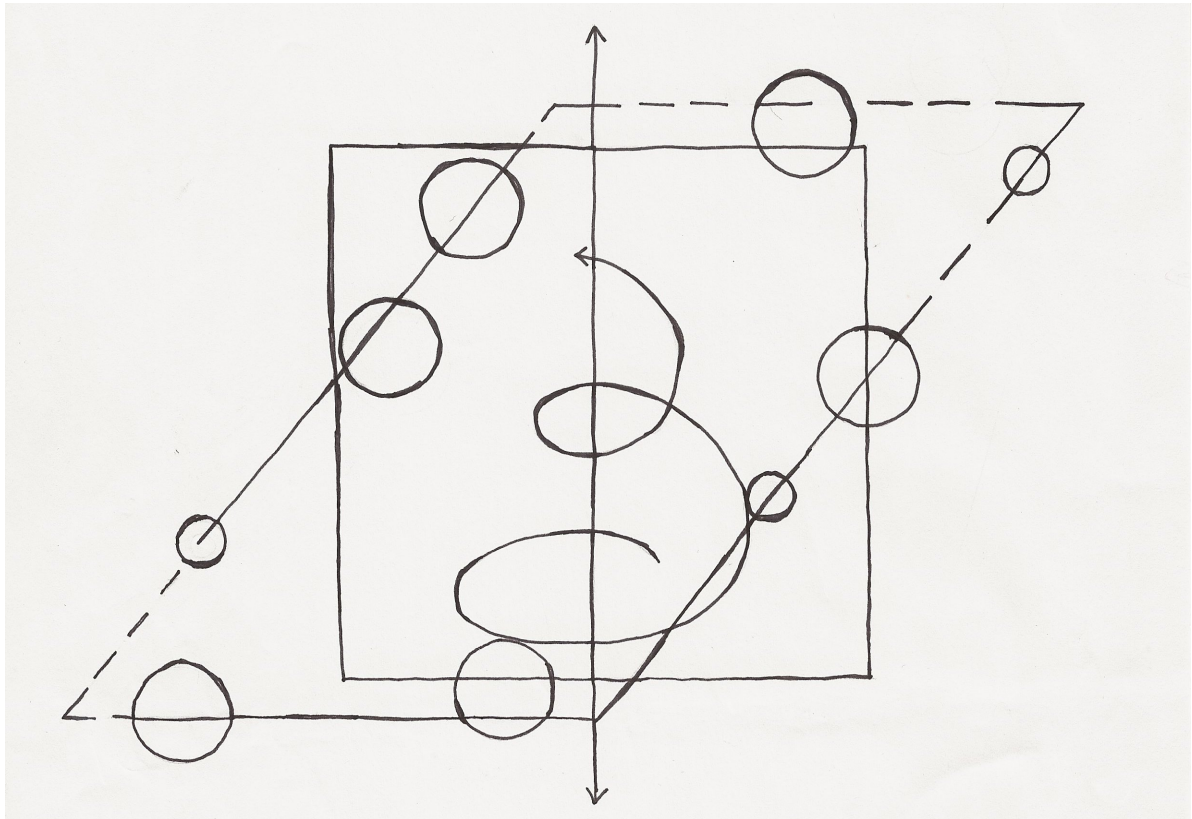

Fig.1

Firkanten illustrerer den dominerende kulturen og parallelogrammet den nordnorske cannabiskulturen, eller subkulturen. Cannabiskulturen antas, som sagt, i hovedsak å eksistere i sosiale grupper som vennegjenger eller bekjentskapskretser. Noen deltakere holder seg mest for seg selv, andre helt alene (Nergaard 2002), derav små sirkler. Sirklene ligger i sentrale, eller perifere posisjoner (i) innenfor, (ii) over eller under utenfor, (iii) eller på grensene av den dominerende kulturen. Sirklenes plassering illustrerer både hvordan cannabisbrukere i forskjellig grad lever med i den dominerende kulturen og deres sosiale status. Den vertikale linjen i midten illustrerer sosial status.

Under punkt 2.5.1 nevnes grunner til at (x) og (y) ikke ønsket å delta i denne studien, at jeg antar at det først og fremst handler om frykt for sanksjoner for (x) og at subkulturelle hensyn i større grad har betydning for (y). Dersom jeg skal plassere disse (anonymiserte) personene i modellen, for eksemplets skyld, vil det bli som følger: (y) tilhører en sirkel på grensen av den dominerende kulturen da han for

tiden står utenfor arbeidslivet, men samtidig har barn som skal følges opp på skolen og således representerer, og er eksempel på, hans deltakelse i den dominerende kulturen. (x) har rolle som arbeidstaker og er engasjert på ulike arenaer innenfor den dominerende kulturen. Med et høyt utdannings- og inntektsnivå befinner (x) seg høyere oppe i modellen enn (y), som mottar dagpenger.

Linjene som løper mellom sirklene symboliserer subkulturelle bånd. At linjen visse steder er stiplet symboliserer mindre entydig grad av subkulturell tilhørighet: Noen brukere beveger seg i flere forskjellige miljøer; for eksempel i ett hvor det brukes cannabis, og i ett annet hvor dette ikke er vanlig, eller kanskje forbeholdt spesielle anledninger. Dette illustreres også ved at noen ringer er plassert med sentrum på linjene i parallellogrammet, andre med sentrum utenfor linjene. På begge sider av (y)s sirkel, som er relativt stor, vil det gå heltrukne linjer. (x) vil ha en heltrukket linje på den ene siden, og en stiplet linje på den andre. Dette har hun til felles med Erika, som beskriver dette under:

Æ sto jo bestandig med en fot i... kvær verden og ... vesst det blei for mye så kunne æ vel ikkje helt stå for det...for mæ sjøl. For det va viktig for mæ å klare av oppgavan... samfunnsoppgavan.

Christian sier, for sin del, at tilhørighet også i andre miljøer følger av mindre frekvent bruk:

de som ikkje røyk så masse av de som røyk, vil nok ha fleire gruppe som de tellhør. Då tenk eg på at de vil ha venna som ikkje røyk, arbeidskollegan som de kanskje går ut med av og tell, ehh... kanskje de e medlemma av ett eller anna som de gjør i tellegg...

Som nevnt over, er det bruksfrekvensen som antas å bestemme subkulturell tilhørighet. Det er akseptabelt å ha tilhørighet i også andre miljøer, bare du røyker nok.

At linjen er stiplet høyt oppe i parallellogrammet er ikke tilfeldig, men illustrerer en tanke om at personer med høy grad av symbolsk kapital innenfor den dominerende kulturen, av forskjellige grunner, har mindre kontakt med daglige brukere. Noen av disse vil sannsynligvis ha en begrenset bruk, kanskje på grunn av sosial fallhøyde,

mens andre av samme grunn holder en lav profil utad selv om de er daglige brukere. For ordens skyld nevnes at alle mulige bruksfrekvenser antas å være representert i de ulike sosiale sjiktene, slik at det finnes alle mulige slags brukere blant de mest ressurssterke hva økonomisk og sosial status angår. At linjen er stiplet langt nede i parallelogrammet er en mer tilfeldig plassering med hensyn til sosial status. Det illustrerer at enkelte brukere holder avstand til andre brukere for å redusere bruk. Pedersen(2008) skriver om hvordan noen brukere foretrekker å kjøpe hasj ved den nye "markedsplassen" ved nedre del av Akerselva i Oslo til tross for høyere pris og lavere kvalitet. Alternativet er å kjøpe hasj hos kjente på privatmarkedet, men her *"er sterkt sosial kontroll og relasjonen forplikter. Det er ikke bare stoffet, også språket, ritualene og de identitetsgivende relasjonene binder deg fast"*(ibid.:215). Å gå til den offentlige markedsplassen blir det Pedersen kaller en *"motstrategi"*.

Sirklenes plassering illustrerer altså også deltakernes sosiale status. Den vertikale linjen som går tvers gjennom firkanten i midten viser grad av kulturell og økonomisk kapital i både den dominerende kulturen og i subkulturen. Dette illustrerer at den subkulturelle sosiale rangstigen korresponderer med den i den dominerende kulturen(Lalander 2001): Selv de mest integrerte deltakerne i subkulturen har, i de fleste tilfeller, vokst opp i den dominerende kulturen og internalisert dennes verdigrunnlag.

At subkulturen *også* har et eget mål for kulturell, sosial og økonomisk (symbolsk) kapital, hvor kompetanse er den sentrale variabel, fremgår av spiralen i figuren. Kompetansesystemet består av erfaring og kunnskap om den praksis som utleves(Thomassen 1993). Kompetanse har en dobbel betydning: kunnskap som nødvendig for å overleve i kulturen og som grunnlag for utvikling av sosiale posisjoner gjennom allianser med andre(ibid). Kompetanse vil, ved siden av gode kontakter, være basert på erfaring, opplevelser og ferdigheter. Eksempler på erfaring og opplevelser er først og fremst subkulturell "fartstid", opphold i byer som Amsterdam og Fristaden Christiania i København⁷² (hvor cannabis brukes fritt), eller reiser til eksportland som Marokko og Nepal og møter med påtalemyndighet

---

⁷² I følge Pedersen(2008) foregår det ikke lenger salg i fristaden etter inngripen fra myndighetene. Aktiviteten på Christianias hjemmeside 27.03.09indikerer noe annet: <http://www.christiania.org/modules.php?name=Mainpage>,

og domstol. Av ferdigheter kan nevnes kjøp (av best mulig kvalitet til lavest mulig pris), salg og import. Salg skal foregå med lavest mulig risiko for å bli tatt og med høyest mulig avkastning. Import eller smugling regnes ikke til øverste sjikt av hierarkiet, til det er risikoen for høy, selv om avkastningen kan være stor. Over er såkalte bakmenn med større partier som gir tilsvarende avkastning, uten at risikoen øker i samme grad. Kunsten å lage til en pipe eller joint, med godt trekk og mild, god smak, er i siste instans en grunnleggende ferdighetsmarkør (Thomassen 1993) Den som kan lage til røykeredskaper, som "jordmugga", som nevnes senere, eller konstruere en pipe når dette savnes får demonstrert sin kompetanse. Erika forteller fra en reise hvor hun var alene og manglet pipe og derfor lagde en:

Kossn gjor du det?

Det e ganske lett...man treng bare ei flaske... ei halvlitersflaske og litt sølvpapir... og ei nål. Man brenn et holl... lage fordypning av sølvpapiret oppi, lage hull nederst i den og vips, ei ganske bra pipe, i hvert fall for ei kort stund. Blir jo litt plastsmak i lengden.

Bakgrunnskunnskap i forhold til slikt som opprinnelse, bruksmåte, tradisjon, dyrking og salgsruter viser også kompetanse. Knut forteller her hvordan han tidlig fikk tilgang på gode kontakter og allianser, noe som altså er subkulturell kompetanse i seg selv og samtidig et uttrykk og garanti for den samme kompetansen:

Kan du si nåkka om din status i hasjmiljøet?

Altså, søster mi kjente de store gutan... som æ da blei kjent med når æ va 12 år, ikkje sant. Så da blei jo æ kjent med gutta på en 18.. 17-18-19 år, ikkje sant. Så det e klart, når æ da va 19 år, så va jo dem tung inne i det her. Mens de andre kjente ingen, så kjente æ alle de der.

Så du hadde gode kontakta?

Ja.

Og høy status?

Ja, selvfølgelig. For æ va te å stole på.

Ja, det e det som e?

Det e jo det som e... når alt kommer te alt, om du e pålitelig... i den der gesjeften.

Å ha gode kontakter både betinger og viser at man er til å stole på. Det Erika sier under bekrefter dette. Hun bekrefter også at sosial status til en viss grad korresponderer i dominerende kultur og subkultur:

Etter som æ va... etter hvert erfaren hasjrøyker, så hadde æ en viss status. Det samme får man jo gjennom de kontakten man har, og æ hadde ganske gode kontakta og derfor stort sett hasj av god kvalitet. Ellers... gir det status i hasjmiljøet å fungere godt i ... ellers i verden. Sånn at den status man har, tar man jo med sæ inn i miljøet.

Høy status i den dominerende kulturen bidrar altså til subkulturell status, men inntrykket er at subkulturell status i høy grad har en primær rolle og dominerende kulturs status en sekundær rolle.

3.3 Subkulturell sosialisering

Subkulturen er altså miljøene hvor cannabisbruk er den sentrale praksis, aksene som det sosiale samspillet dreier rundt. Det er her man får tak i stoffet, får opplæring i bruk og tilbud om fellesskap og spenning (Thomassen 1993). Pedersen (1998) bekrefter at

Hasjbruk er et gjengfenomen. Det er i jevnaldergruppa du får tilbud om stoffet. Det er der det røykes, og det er der mytene og fortellingene rundt stoffet slår rot og brer seg. Det er ikke en fremmed pusher, men en venn eller kjæreste som introduserer deg for stoffet (Ibid.:108).

Erika forteller her om debuten og om dagene som følger:

Det va nåkka æ hadde planlagt... i lag med han som va kjæresten min, som va nån år eldre og som brukte cannabis av og tell. ... Når æ først hadde røkt...så fikk æ adgang til de situasjonane kor det blei røkt. Da blei æ ansett som en av gjengen. En som ikkje utgjør nån trussel i forhold til...ja, å avsløre dem...for da satt æ sjøl i den samme båten. Så da va det naturlig å røyke stadig oftere ettersom æ stadig oftere va i situasjonane kor det blei røkt. Æ hadde ingen motforestillinger. Æ syns det va skikkelig artig og ordentlig kult og... æ så på det som mye mer uskyldig enn ka æ hadde trudd før. ... Samtidig va det en deilig følelse å være med i et sånt fellesskap. ... Nåkka av det beste va kanskje at æ følte at æ va der det skjedde. Det hadde æ et stort behov for. Å ikkje gå glipp av ting, men...få med mæ det virkelig kule og spennanese som skjedde. Æ syns jo og at dem som røykte va de mest... interessante personane...og dem æ hadde mest løst te å være ilag med.

Det later til at den sosiale inkluderingen Erika opplever er viktig for henne slik hun beskriver å være i den "samme båten" som de eldre brukerne, å få "adgang" og bli "ansett som en av gjengen". Erika fikk opplæring i bruk, språkbruk og regler, hvorav nummer én var diskresjon: det å ikke være en "trussel" i forhold til å "avsløre" de andre. At det å være pålitelig er viktig, kommer frem i Knuts utsagn over: "Det e jo det som e ... når alt kommer te alt".

Praktisk opplæring i bruk og innlæring av subkulturens forestillingsverden foregår i en vekselvirkning: Erika fikk, som sagt, opplæring i bruk og hun fikk høre alle historiene, de subkulturelle fortellingene, fra de eldre guttene, som sannsynligvis satte pris på en ny tilhører, der de samlet seg hos en av dem, som fortsatt bodde i sokkelleiligheten hjemme hos foreldrene: "Ja så sitter vi her igjen – som om vi var noen gamle menn. Vi lever av øl og sprit og dop – og gamle historier – som alle har hørt før".⁷³ Historiene har, som det vil bli utdypet senere, flere funksjoner enn underholdning: Thomassen(1993) kaller dem "strukturenes luftspeilinger"(ibid.:24) og sier videre:

de kulturelle fortellingene produserer en forståelsesramme for opptak og innføring i subkulturen. De nye – novisene – forklares hvordan stoffene virker. ... Dette gjelder ikke bare selve rusen og rusbruket, men også den generelle sosiokulturelle forståelsesramme som rusbruk utgjør en sentral del av. Å bruke hasj i denne konteksten kan forstås som å ikke seg subkulturens forestillinger, verdier og vurderinger(ibid.:38).

Dette er et sentralt perspektiv som jeg forfølger i kapittel 4.

3.4 Bruk og tilhørende forestillinger

Subkulturens funksjoner betraktes først og fremst å være: (i) internalisering av en bestemt forestillingsverden, (ii) situering for praktisk opplæring i bruk og (iii) arena for et konkret sosialt samspill mellom deltakerne. En tese med utgangspunkt i intervjumaterialet er at fortsatt bruk betinger denne virkelighetsforståelsen i større grad enn kontakten med de andre. Denne kontakten kan avta uten at bruken opphører, selv om bruken også til en viss grad kan reduseres på denne måten, slik det kommer frem under. At opplæring ikke er aktuelt senere i forløpet er naturlig.

---

⁷³"Gutta", Jokke & Valentinerne.

(i) er derfor overordnet (ii) og (iii) i senere faser av bruksforløpet, som er de aktuelle her.

Skinhøj(1993) skiller mellom normer og holdninger, og betrakter normer som et kollektivt fenomen; som krav og forventninger til gruppedlemmers atferd, og holdninger som noe bundet til det enkelte individ, som *"psykiske paratheter til å handle på bestemte måter... At have holdninger til brug av rusmidler betyder, at man med sig selv ved, hvad der er rigtigt eller forkert. Hvornår er det OK at bruge rusmidler, i hvilke situationer og med hvilket formål?"*(Ibid.:36). Skinhøj oppfatter disse normene som *"relativt vedvarende"*(Ibid.), noe som kan understøtte tesen om at innholdet i den subkulturelle forestillingsverdenen er nedfelt i brukerens bevissthet. Videre skiller hun mellom *"besindige"*, *"afslappede"* og *"såkalte afhængighedsholdninger"*(Ibid.:90): Besindige holdninger indikerer kontroll over rusmiddelbruken, avslappede holdninger tillater rusbruk i helgene, i tillegg til én og annen ukedag, vel og merke dersom vedkommende kommer seg opp på jobb eller skole dagen etter. Avhengighetsholdninger viser til en livsanskuelse hvor *"man ikke kan forestille sig fødselsdage"* eller *"holde det hele ud"*(Ibid.:91) uten å ruse seg. Det Karl Viktor her forteller kan illustrere avhengighetsholdninger:

Alt som gjøres... det å se en film... så måtte vi jo ha ei filmbraia⁷⁴... morrabraia... gå på tur... fisketur, skogstur, kinoluffa⁷⁵... sant, det e jo så mange ord, den der luffa [latter] i alle sammenhenga, så... hadde man ikkje det, så latt æ jo heller vær å gå på kino, selvfølgelig. Og venta te æ hadde ordna det, om det skjedde etter kinoen eller dagen etter eller uansett... Den må være tell alt, hvest ikkje så e det ingen mening. Å dra på fisketur uten å ha med sæ nån luffe, for eksempel, det e jo helt nitrist. Da latte vi heller vær. Og det e jo litt... pussig akkurat det der, kor viktig den blir.

"Filmbraia", "morrabraia", "kinoluffa", ord som beskriver kjente subkulturelle fenomener og illustrerer en praksis hvor man røyker intensivt, som Erika sier; *"før alt"*:

I kossn situasjona røyka du?

Æ røyka i alle slags situasjona. Før alt og etter alt og midt imellom. Det e dessuten i tråd me... forskriftn. Æ mene, det e vanlig at skikkelige hasjrøykera gjør det. Det e liksom sånn det skal være...

⁷⁴ "Braia" er svensk slang for én hasjdosering.

⁷⁵ "Luffa" er nordnorsk slang for det samme.

Skinhøj skiller mellom rusmiddelbruk som "*primært samlingspunkt*", når det er rusmidler som knytter en gruppe sammen, og som "*sekundært samlingspunkt*" når individer samles også uten å ruse seg. Hasjens overordnede betydning i subkulturen tilsier at dette er bruk som primært samlingspunkt. Dette viser eksemplet med Pedersens(1998) informant Nina i punkt 2.4.2: "*ofte samlet det seg folk hjemme hos dem for å røyke*"(Ibid:112). Som det her kommer frem hos Karl Viktor måtte andre aktiviteter vente dersom det manglet hasj:

Æ huske før og når man va yngre vess det va lite hasj i byen. Man kunne være å stresse en ti-tolv tima dagen etter hasj fordet om vi vesste at det va lite eller ingenting å få tak i der og da vess det va tørka av en eller anna årsak. I dag etter dag. [Liten latter]. Sette i bilan, lode rundt i byen, helt tullat. Bruke hele.. fra mårran te kveld. Kunne ikkje sette oss i ro hjemme og avvente nån daga. Da va vi på farta hele tida for å ordne oss ett eller anna.

Skinhøj antar at bruken nærmer seg misbruk når den fungerer som primært samlingspunkt. Jeg kan videre følge henne når hun sier at denne bruken i en tidlig fase fungerer som "*slik*", altså som godteri: "*Når rusmidler har betydning som slik, brukes de som trøst eller flugt, fx når noget nervøsitetskabende er overstået, eller når unge en tid har opført seg ordentligt ved at passe et kedeligt arbejde*"(Ibid.:32). Det Skinhøj sier her bekreftees i Erikas utsagn:

... Æ brukte det også som gulrot og belønning... Eller som stimulus underveis i like stor grad... te å få unna husarbeid eller papirarbeid eller oppgava eller ka som helst.

Skinhøj antar imidlertid "*at rusmidler der har betydning som primært samlingspunkt, ikke samtidig kan brukes som smøremiddel ..., i det der ikke er en social samhörighet at smøre*"(ibid.), noe både øvrig litteratur og beretningene her taler imot:

I ettertid ser æ kossn hasj fungere som en sosial inngangsbillett. Kossn den også fungere som en kapital...alle blir glad hvis du kommer med en bit i lomma. (Erika).

Lalander(2002) kaller hasj "*en perfekt drog för att skapa nye kontakter*"(ibid.:40) og nevner tre sosiale funksjoner ved rusmiddelbruken: (i) skape grenser mot omverdenen for derigjennom å styrke det indre fellesskapet, (ii) fordype sosiale

kontakter, og (iii) finne nye venner gjennom å dele den samme opplevelshistorien.

Man kan likevel spørre hvor dypt vennskapet stikker dersom man ikke samles når *"der ikke er rusmidler på bordet eller i piberne"*(Skinhøj 1993:32). Jeg spør Knut hvorfor han gjør anførselstegn i luften når han refererer til *"venner"*:

Nei, for da tenke æ på folk som æ har kjent... opp igjenna tia altså [han ramser opp de nærmeste vennene, som han har kjent mellom to og tjue år], ja flere. Dem syns jo at æ har blidd så strait... eller så ordntlig og så... Altså, *mi* oppfatning e jo bare det at *dem* føle sæ litt dårligere da og derfor bynne dem å reagere på det, for det va så bra når æ va langt nede for da va *dem* bra. Ikkje sant [liten latter]. Så det e jo... det e derfor æ sir "venna", ikkje sant. Venna backe hverandre opp. Støtte hverandre, hjelpe hverandre, ikkje sant, i en situasjon. Hvis æ sedde det at du ville la vær, så hadde jo æ aldri sagt du, se her [han holder handa fristende frem] sånn som æ kanskje har gjort en gang før i tia når man ikkje va helt klar i toppen. Sant – det e det som e venna, ikkje sant. Det e det som e venna. Det e dem som sir "hei, vi drit i det der, vi drar heller på kino, vi gjør heller det eller det", ikkje sant, "vi drar ut, vi finn på nåkka". Det e venna, ikkje sant. Det e det æ mene. Derfor sett æ dem i gåsøya. Det e jo vennen fordett... men... æ trur ikkje dem ser *mæ*. *Æ* trur dem ser *sæ*, rundt *mæ*, ikkje sant.

Lillemor kan også fortelle at andre i subkulturen ikke gjør det lettere å slutte:

Når æ sprekk, så e det fordi at det har trigga *mæ* for lenge. *Æ* e ikkje nok flink tell å skryte av *mæ* sjøl når æ har klart å la vær. Og folk rundt *mæ*, dem bare iakktar. Dem e inga oppblomstranes. Ja, du har sendt *mæ* ei melding, og det e det æ har fådd. Ellers så e det masse *jævla* rundt omkring. Som enten "ja, koffer røyke du ikkje bare ei"?

Koffer sir dem det?

Forde at dem... rettfærdiggjør sæ sjøl med det.,

Ikke uventet påpeker Lalander(2001) at de som forlater subkulturen tydeligere ser svik og sosiale sprekker enn de som fortsatt befinner seg i den, da den siste gruppen mangler en nødvendig distanse for en analyse av de sosiale bandene. Lalander viser til Svensson(1996:373) som også ser *"att de narkomana världarna utmärks av en socialitet utan solidaritet. Man kan innta lita på nogon. Var och en är sig själv närmast"*(Lalander 2001:110). Dette kan nok gjelde for en herion subkultur, men i en cannabis subkultur antar jeg at det tross alt finnes større grad av solidaritet. At relasjonene i mange tilfeller ikke tåler at den ene parten avviker bruk

kan, ved siden av et svikefullt aspekt, forstås i forhold til den andre parts behov for legitimering av eget bruk. Den som slutter kan bli levende eksempel på utilstrekkelighet hos den som fortsetter og således representere noe/noen som det kan være psykologisk nødvendig å ta avstand til. Knut er inne på dette over, når han forteller om hvordan tidligere venner svikter og uteblir, de føler seg "litt dårligere" nå da Knut har sluttet.

Det konkrete samværet mellom deltakerne i subkulturen er én av cannabisbrukens funksjoner som for deltakerne i undersøkelsen synes å definere hvorvidt man er del av en subkultur, eller ikke. Videre følger beretninger om hvordan avstanden til de andre deltakerne øker med tiden.

Men blir det ikkje også regna som et veldig sosialt rusmiddel?

Njaa... det kan hende. Blant de yngre, trur æ nok det, kor du danne klikka og sånn, ikkje sant. Men når du bynne å bli voksen, så har du tadd det valget for mange, mange år sida, og da e det ikkje det sosiale lenger, da e det... (Knut).

Da røyke man like gjerne aleina?

Ja, da røyke man like gjerne aleina.

Gjør du det?

Ja, æ røyke 70-80 % aleina. 90 % aleina.

Erika bekrefter det samme:

Æ brukte det mest i lag med de andre i starten... så så æ ingen grunn til å drive å oppsøke folk for å få røkt... det va vel kanskje når æ bynte å kjøpe sjøl... så da røkte æ like godt aleina.

Et tidligere nevnt australsk funn sier at det av 229 deltakere var 79,5 % som brukte cannabis alene (Copeland et.al 2001). Hva kommer dette av? Et forsøk på å begrense bruken? Christian forteller imidlertid at han kunne røyke ekstra mye når han var alene:

... i de periodan kor eg røkt masse, så va eg veldig usosial og fikk veldig lite gjort ... då kunne eg hold meg masse inne... førr meg sjøl.. søv lenge, søv ut over dagen

I følge intervjupersonene er det flere grunner til at kontakten med de andre brukerne avtar: Christian blir "veldig usosial", Erika trengte ikke lenger oppsøke de

andre "for å få røkt" da hun begynte å kjøpe selv og hadde sin egen hasj, og Knut sier at det ikke dreier seg om det sosiale lenger, men rusen i seg selv. Han har også et ønske om å redusere omfang av bruk:

Nei, altså, hvis æ går tebake [til da han fortsatt var mye sammen med de andre brukerne], så vil æ jo røyke dobbelt så mye som æ gjør no. Og det vil æ jo ikkje. Så det e vel for å beskytte mæ førr å røyke mer, førr at æ... for det første ikkje har tid... te å fære rundt og gjøre det. Og for det andre så e det risikofylt å kjøre rundt med stoff på sæ, ikkje sant. Så... æ har ikkje løst tell det. Altså, det e ikkje derfor æ drar på besøk. Før så dro man jo rundt tell de her kompisan og røkte og røkte og røkte.

Knut vil ikke lenger ta risikoen det innebærer å kjøre rundt med stoffet i bilen og han holder seg borte fra de andre for ikke å bli påvirket til å røyke mer enn han egentlig ønsker. Det å holde seg mer hjemme blir for Knut del av hva Pedersen(1998) kaller "motstrategi" over, han vil unngå å "røyke dobbelt så mye".

3.5 Rusen

Lalander(2001) diskuterer om han selv skulle ha prøvd heroin for virkelig å forstå bruken, men presenterer en rekke motargumenter og sier blant annet: "*Upplevelsen överskrider (liksom de flesta andra upplevelser) dylika försök till textuell rekonstruktion och därmed blir det också mindre viktig att själv ha upplevt rusets effekt. Om jag upplevt ruset skulle jag ändå inte kunna beskriva det*"(Ibid.:262). Under blir Ingar bedt om å beskrive rusvirkningen. Svaret kan illustrere Lalanders poeng:

Hvis det virkelig slår, så kjenne eg det jo i øyenbrynan...

Erika snakker tidligere i teksten om den deilige følelsen som deltakelse i rusfellesskapet gir. Hun bruker det samme adjektivet da hun senere beskriver selve hasjrusen:

Den e sinnsykt deilig.

At beruselse representerer "ett av våre viktige – og få – tabuer"(Skårderud 2004:58), kan være med på å forklare den manglende anerkjennelsen av nytelse som rusen gir som motiv for bruk. "*Rusen er som et slags svart hull i teoriene og*

beskrivelsene”(Sørhaug 1996:182), noe Nergaard Bjerke(2002) også bekrefter.

På et punkt inntreffer imidlertid intoleranse, Erika kaller det å bli ”innrøkt”, og forklarer:

Det har jo med toleranse å gjøre. Kroppen blir tilvendt stoffet og motarbeide virkningen mer effektivt, tenke æ mæ. Sånn at man treng stadig mer.... Til et visst punkt... da blir man ikkje særlig påvirka uansett kor mye man røyke... så da e man innrøkt. Det her e jo litt krise, så det e da man går i gang med større røykeredskapa, som bong... forskjellige rør som gjør trekkan større... Og det e jo også viktig å fa tak i hasj av god kvalitet, selvfølgelig. Det e bare nybynnera som blir skev av dårlig hasj, uansett kor mye man legg i [hvor mye substans man blander i tobakken].

En sentral hypotese er at ruseffekt og tanker/følelser rundt bruk på måter virker gjensidig forsterkende: Både fellesskapet og rusen er ”*deilig*”. Den ”*deilige*” rusopplevelsen bekrefter stoffets egenskaper og styrker arsenalet av positive forestillinger om det, noe som igjen bidrar til en positiv rusopplevelse. Som både Pedersen(1998) og Skinhøj(1993) påpeker, er bevissthetsendring ikke bare resultat av den psykoaktive virkningen av de rusgivende stoffene i cannabisproduktene, men også forventninger til og erfaringer med rusen. ”*Alkohol og hash har ikke i sig selv gode humørskiftende egenskaber, men de opleves sådan på grund af den kulturelle kontekst, rusmidlerne indgår i*”(Ibid.:31).

At virksomheten blir fordømt og straffet, og i de nære omgivelsene som regel forbundet med sterk bekymring, gjør at den naturlig nok holdes skjult. Et trekk ved cannabisrusen er at det er forholdsvis lett å skjule ruspåvirkning for omgivelsene. Selv ved sterk rus kan den vante brukeren vanligvis ta seg sammen og opptre tilnærmet normalt. Det samme kan gjelde for nybegynnere, som Erika forteller under punkt 4.1.3. Særlig sterk rus kan av den som vanligvis røyker flere ganger daglig oppleves ved (a) bruk av ekstra sterk substans; skunk, hasjolje, sort hasjisj eller vanlig (brun) marokkansk hasj av god kvalitet, (b) ved å røyke flere ganger på rad, (c) ved å ha opphold noen dager og så røyke eller (d) ved å redusere antall daglige hasjdoser til et minimum. En som røyker kun 1-2 ganger for dag, vil bli relativt sterkt påvirket, det samme gjelder for et sjeldnere bruk, det Knut her kaller ”*sånn av og tell*”:

Å drive å røyke sånn av og tell, det e jo galskap. For du blir jo steine gal, du

blir jo helt "bhuøø", ikkje sant [latter]. Du tør jo ikkje gå på kiosken. For det e jo så sterkt rus egentlig. Men hvess du e sånn rusa hele tida, så merke du det nesten ikkje.

I følge Lalander(2001) skiller imidlertid kokain- amfetamin- og hasjrus seg fra heroinrusen, som av brukere beskrives som mer normal enn de andre: *"[...] av hasch förändras upplevelserna av tillvaron, man blir snurrig och är man ute på stan med hasch i kroppen syns det närmast garanterat att man är påverkad"*(Lalander 2001:81).

I tillegg til (a)-(d) over, varieres styrkegraden av rusen i forhold til antall trekk, størrelsen på trekkene og hvor lenge røyken holdes inne i lungene. Denne formen for kunnskap/erfaring indikerer subkulturell kompetanse. At *"det närmast garanterat [syns] att man är påverkad"* ute blant folk på byen, vil derfor være tegn på lav subkulturell kompetanse, noe som en nybegynner har. Det bryter også med ideal om å være tilsynelatende upåvirket, noe som er nevnt tidligere.

4. FORESTILLINGER OG RITUELL PRAKSIS

I det følgende avgrenses fokus til (a) subkulturell forestillingsverden/myter, (b) bruk og (c) de rituelle aspektene ved (a) og (b).

4.1 En subkulturell forestillingsverden

Med forestillingsverden forstås altså subkulturelle forestillinger, normer, verdier og koder som utgjør et eget forståelsesparadigme. Aspekter av dette paradigmet tenker å være mytiske, i betydningen faste og gjentatte budskap som formidles og innprentes gjennom språk og handling. Forestillingene som her gis plass regnes som relevante i forhold til problemstillingen og angår det subkulturelle tilbudet om fellesskap og spenning.

4.1.1 "Vi" og "de andre" - igjen.

Grunnleggende for subkulturell eksistens er, som sagt, en avsondring i forhold den dominerende kultur. Det er "vi" og "de andre". Det er, som leseren vet, intensiv cannabisbruk som skaper skillet, *"och när man vistats i subkulturen en tid skärps gränserna gentemot yttvärlden. Drogandet gör gruppen exklusiv och tyder på livserfarenhet"*(Lalander 2001:39).

Knut holder fast på denne oppfatningen ved det siste intervjuet, ett og et halvt år etter at han avvirket bruk, noe som kan indikere at forestillingen er seiglivet:

Det e "vi"... og så e det...

De der straitingan? Altså det mene æ jo egentlig litt enda. [...] de her straitingan.. dem e jo aktiv, ute å jogge, ute på tur og trene og jobbe og har studia, gjerne ved siden av, og.. e helt i sin egen lille verden. Og alt utfor, det har jo ikkje dem innsikt i.. i den grad. Så det e et skille der. Det e helt klart. Det.. det e helt klart, altså. Det e bombe sikkert.

Også for Karl Viktor er det aspirasjoner i forhold til skolegang og jobb som skiller "vi" og "de andre":

Ungdomsåran... vi va jo en guttegjeng. Fire, fem, seks stokka i lag. Vi satt no på rommet tell en kompis, natt og dag og røkte hasj og hørte musikk. Det va jo alt som interesserte oss. Mens de andre kanskje va mer på ungdomsklubben, hadde relasjonane te... te alle folk på en helt anna måte. Vi va no den der gjengen i lag, satt no der og va skev og flirte og humra for oss sjøl som nån andre idiotane... på en måte, sånn ser æ det jo nu da [liten latter], litt sånn komisk og, tross alt, men... jaa. Det va jo nån jente med i gjengen ette hvært... og røkte lamme oss, men... det ble litt sånn lukka. Det va "vi" og "dem", som æ sa iste. Så man va med andre ord ganske teit... mot dem som ikkje røkte og hadde andre ting å bry sæ med og konsentrere sæ om og bruke tida på. Om det no va skolegang eller utdanning eller jobb ette hvært, så... så va det jo helt ufarlig det vi dreiv på med [er ironisk]. Dem hadde jo ikkje peiling dem som sa nåkka anna. "Nei, det e ikkje nåkka å anbefale" [henvender seg til bandopptakeren med høyere volum på stemmen].

For Erika er det et spørsmål om verdier:

Kan du angi kor viktig hasjrøykeridentiteten va for dæ?

Den va... viktig... og den symboliserte min individualitet, mitt opprør, min... protest i forhold til resten av verden, som æ så som materialistisk og strebersk og konkurreranes og... kald. Mine verdia va vennskap, fellesskap... det å ha et godt liv... dyr og natur og...

Siden intensive cannabisbrukere antas å representerer ulike sosiale sjikt og miljøer, vil dikotomien "vi" og "de andre" ha ulike ideologiske begrunnelser. For Knut og Karl Viktor defineres "*straitinger*" som aktive og utdanningssøkende, for Erika, som selv utdanner seg, representerer de verdier som materialisme og konkurranse. Et par år etter at Christian har sluttet er skillet mellom "vi" og "de andre" fortsatt der: Han ser seg selv som "*en av alle de andre*" (ikke-røykerne), i alle fall i framtida, men han vil ikke bli helt "*sånn*", "*såkalt A 4*".

... Eg ser meg sjøl som en av alle de andre. Framtidsmessig. De som ikkje røyk. Som har jobb og hus og familie og ... [på den andre side:] Eg har jo også veldig god kontakt med de som eg bestandig har hatt kontakt med... så eg vil jo aldri bli *sånn*. No veit eg jo ikkje kossn de har det de som e såkalt A4, men eg vil aldri *bli* det, førr te det å har eg alt førr god kontakt med de som *ikkje* e A4 og de som røyk.

Det kan ved første øyekast virke som intervjupersonene representerer "hippieverdier" (ikke strebe, konkurrere, være materialistisk), og følgende holdning synes å skinne igjennom ved utsagn som om "hobbyrøykere" over:

Innen hippiekulturen ble "de andre" behandlet som noen som ikke hadde forståelse av og innsikt i de dype sannheter og det egentlig viktige og verdifulle ved eksistensen. Dette var en slags "synes synd på de som ikke har forstått"-holdning. Den samme holdningen ble

knyttet til bruk av rusmidler som hasj og LSD”(Thomassen 1993:34-35).

I subkulturen og den dominerende kultur eksisterer det gjensidige fiendebilder. I den dominerende kulturen er dette skillet, som sagt, etablert gjennom lovgivningen. I 1984 ble lovens øvre strafferamme for alle narkotikabestemmelser økt fra 10 til 21 år(Christie 2003). En streng lovgivning som dette ”... *utgjør grunnlag for subkulturens eksistens, [og] antas å bidra til at deltakernes praksis framstår som ekstra betydningsfull og selvbekreftende*”(Thomassen 1993:47). Det finnes deltakere i den dominerende kultur, som med loven i ryggen, representerer ytterliggående holdninger, som Knut her opplever på arbeidsplassen:

Nei, altså, det huske æ da æ va på havet, på en båt, kor det va helt *vanvettig*. Alle va jo steine gal, i mitt syn da, og... sku drepe de der ”hasjeran” og... fy fan og dæven steiki, dem måtte ha nådd tak i en sånn der hasjævel, dem sku asså – dæven søkki været!

Felles ytre fiende virker, som kjent, samlende innad. Som tidligere vist, opplever brukere seg som en sosial enhet ut fra det sosiale samspillet som skjer rundt bruk. De personlige relasjonene utgjør med andre ord grensene til ”de andre”.

4.1.2 Fellesskap

Lalander(2001) refererer til Bauman(2000) og Maffesoli(1996), som begge skriver om fellesskap som oppstår i det postmoderne samfunnet for å ”*hantera den ensamhet historielösa människor som lever i ett globalt informationssamhälle upplever. Subkulturen gör det möjligt att snabbt uppleva gemenskap och denna blir extra stark genom att den är hemlig*”(Lalander 2001:243). Den lille gruppen innkapsles, i følge Lalander, i forhold til verden rundt. Bare den nærheten som oppleves i gruppen blir interessant. Rusritualet skaper avstand til ytterverdenen og gir en betydningsfull illusjon av likhet og en unik gruppeidentitet: ”*Gruppen kan ses som en möjlighet att skapa ett annorlunda kosmos, et mikrokosmos, där man kan lägga in de aspekter man annars anser sig sakna*”(Ibid.).

”Likeverdig relasjon” er tidligere diskutert ved hjelp av fenomenene ”*deltakerståsted*”(Skjervheim 2002) og ”*emic*” tilnærming til den andre(White 1995). Likhet som subkulturelt fenomen, om det nå er en illusjon, som Lalander sier over,

eller ikke, som jeg er tilbøyelig til å mene, anses som av betydning for subkulturell samhandling. Dette gjelder spesielt for deltakerens følelse av tilhørighet, og kan utdypes ved hjelp av Andersson(1999): Hun ser i sin analyse av ryggsekkturen at fraværet av de vanlige konvensjonene som en reise innebærer, reduserer forutsetninger for objektivisering av andre.⁷⁶ Å se den andre som subjekt representerer et etisk ideal om gjensidighet og likeverd mellom mennesker og bekrefter en opplevelse av enhet.

Jag märker att när man åker iväg på en semester, så faller maskerna, man blottar sig själv på något sätt och vågar ta kontakt och låter folk ta kontakt med en själv. Och ... man är väldigt mycket mer spontan och glad och ohämmad på ett sätt som man kanske blir förvånad över själv också(Andersson 1999:107).

Erika opplevde å møte større aksept for den hun var i subkulturen enn "ellers":

Og... det å røyke e... innebære å fløtte grense for ka som e ... mulig. Æ opplevde det som at grensen ble mye romsligere. At æ kunne leve ut mer av personligheta mi enn ellers. At æ kunne være så spontan og... ta så mye plass som æ ville og... være så sprø som æ ville... uten at det ble reagert negativt på.

Lalander(2001) oppdaget at det å bli invitert til å røyke hasj er som å bli bedt på middag: Det er et ønske om å styrke sosiale band som ligger under. Møtet rundt stoffet bidrar til at man slapper av og viser mer av seg selv. At også rusvirkningen kan bidra til en positiv stemning illustreres av Erika:

Men altså rusen i sæ sjøl e bare himmelsk. Man blir kjærlig og tolerant og positiv som bare det. Alle sansan forsterkes jo... mat smake nydelig, berøring...

Lalander ser at " Haschet, och även andra droger, ... närmast [blir] ett sätt att lära känna varandra – att mötas nakna, att blotta sig för varandra"(ibid.:40), og sammenlikner med møter i badstuen hvor fraværet av klær innebærer fravær av posisjoner. Erika sier noe om dette i forbindelse med nettopp reising senere, hvordan man sammen med andre cannabisbrukere kan slippe å spille roller slik "at det ikkje blir det der vanlige snakke om ingenting-opplegget". Hun sier her:

Hasj e også et påskudd til å møtes, til å være ilag. Og æ synes det va lettere å nærme mæ typa i hasjrus. Æ følte mæ frøktelig ovenpå. Og veldig direkte.

---

⁷⁶ Lalander(2001) ser fellestrekk mellom ryggsekkturen og cannabisbrukeren og jeg slutter meg til hans perspektiv.

Andersson(1999) fokuserer på en dualitet for ryggsekketuristene, nemlig den ordinære og den ekstraordinære sfæren, representert ved hjemlandet og reisen. Følelsen av intensitet preger den ekstraordinære sonen. På reisefot bytter man adresser *"med alla man träffade efter en halv dag och det var ju från hele världen. (Skratt) ... Men det blir ju inte att man träffas så mycket"*(Andersson 1999:108). På samme måte har det tidligere i teksten kommet frem at vennskapet i cannabiskulturen ofte ikke holder ved overgangen fra det ekstraordinære til det ordinære, når en bruker slutter, slik Knut, Lillemor og Erika opplevde det.

Et sentralt begrep hos Ziehe og Stubenrauch(1983) er *"kulturell frisetting"* i forhold til tradisjonenes tolknings- og handlingsmønstre, hvorav konsekvensene først og fremst er en oppskrivning av subjektiviteten. Det paradoksale er at samtidig som ønsker, forventninger og krav rettet mot utfoldelse av ens egen subjektivitet øker, avtar mulighetene for å innfri disse ønsker, forventninger og krav gjennom en teknokratiseringsprosess og samfunnsmessig avkjøling. Rusmiddelbruk er, som nevnt før, i dette lys del av ungdommelige søkeprosesser hvor de tar sikte på å finne *"lykken, meningen og selvet"*(Ibid.:241). Dette "selv" betinges altså av resonansen hos den andre, som søkes alle steder *"via venskaber, hverdagskontakter, arbejde, bolig og forbrug. Så længe et af disse områder så at sige kan virke som kilde for et minimum af resonans, kan man klare de andre koldere områder så nogenlunde"*(Ibid.:88).

Ellers så trur æ at det vanskeligste æ har opplevd... e en følelse av... å være uttafor. Den har æ hadd med mæ hele livet. (Erika).

Da Erika møter det subkulturelle miljøet og begynner å røyke, går hun fra å være *"uttafor"* til *"inside"*:

Æ huske så godt den mørkerøde fløyels-svingsofaen... Vi kom dit og blei tatt varmt imot. Alle så glad og spent. Det sku være konsert den kvelden.. og her satt vi lamme bandet. Det va ingenting som bynte uten oss. Æ følte mæ så *inside!* Ho som bodde der, dama te trommisen, spurte om når ville røyke fred.⁷⁷ Gjett om æ ville! Æ hadde kommet hjem – ingen tvil om det. Vi blei bestevenninne.

For Erika handlet altså deltakelse i subkulturen i stor grad om sosial tilhørighet.

---

⁷⁷"Fred" er slang for hasj

Virksomhetens arena, som "den mørkerøde fløyels-svingsofaen" er bilde på, har betydning i denne sammenhengen: De subkulturelle møteplassene er først og fremst hjemmene til brukerne. Det er ikke uvanlig å tilbringe mange timer sammen, lage mat, se filmer, spille brettspill/dataspill eller bare snakke. Ved å tilbringe tid sammen påvirkes også relasjoner mellom voksne og andres barn slik at det blir naturlig å ta del i stell og oppdragelse. For de som jobber er det sosiale livet begrenset til ettermiddagene og kveldene, eller det røykes også i løpet av arbeidsdagen.

4.1.3 Spenning

En subkulturell ressurs og et motiv for bruk, er spenning, som Kjetil her forteller:

Så, kan du si noe om hvorfor du ville røyke?

Hverdagen er jo kjedelig, jo. Det er... især når man er ung og det å gå på skole... det er jo kjedelig, jo. Det er det jo rett og slett. Det er noen enkelte fag man synes er gøy og resten er noe man skal ha overstått. Vennene er viktig, det er derfor man går på skole, det er ikke noe annet, liksom. Det er ikke for å få gode karakterer. Det var kun noen enkelte som hadde det sånn... og de røykte ikke [latter.]

Lalander sier "Att använda narkotika är fortfarande ett stigma ur det moderna samhällets perspektiv, men ur ett mer postmoderns perspektiv är det snarare en möjlighet till att leva äventyrligt, speciellt och upplevelserikt"(Lalander 2001:199), han legger til: "Att knarka blir närmast ett sätt att vara cool"(Ibid.:198). Kjetil forteller om hvordan det å være "cool" spilte en rolle under cannabisdebuten:

... så det var liksom bare gjort den første gangen... det var et skritt til liksom å få identitet... kanskje være litt kul overfor andre venner... så hadde man i hvert fall prøvd det... første skritt

Det å være "cool" ble en del av Kjetils identitet:

Men altså min identitet... den var at jeg ikke var så langt ute som dem som røykte hver dag... og likevel så var jeg litt kulere enn dem som ikke røykte [latter]. Neida, jeg har ikke tenkt så bevisst på det å være kul... på en måte... men... tilbake så ser jeg at det har vært en del av min identitet allikevel... selv om jeg fornektet det den gang...

Karakteristisk for cannabisrusen er at den, på samme måte som en reise, skaper et

skille mellom det ordinære og det ekstraordinære ved at den gir en kvalitativ forsterkning av normale opplevelser: "... Effekten kan sammenlignes med å skru opp volumknappen på en radio. Alt man ser og opplever blir litt mer enn det opprinnelig var"(Lundqvist 2000:1). Dette bekreftes hos Lalander(2001), som sier at alt blir forskjellig selv om man befinner seg i en velkjent verden: "Det blir spennende att gå til affären och köpa mjölk"(Ibid.:51).

Lalander(2001) viser til Goffman(1967) og sier at det ikke er handlingen i seg selv som bestemmer om det er "action"(som definert under) eller ikke. "Aktion får pulsen att stiga pga. tolkningen av det som sker som något speciellt, extraordinärt, utstickande etc"(Lalander 2001:36). Goffman karakteriserer i følge Lalander action som situasjoner som (i) kan gi problematiske konsekvenser, (ii) ikke er forutsigbare og (iii) ikke oppleves som styrt av andre(Ibid.:30). "Instead of awaiting fate, you meet it at the door. Danger is recast into taken risk; favourable possibilities, into grasped opportunity. Fatefull situations become chancy undertakings, and exposure to uncertainty is constructed as willfully taking a practical gamble" (Goffman 1967:171).

Følgende situasjon kan være eksempel på nettopp dette. Erika forteller:

Æ huske godt andre gangen æ røkte. Æ og ei venninna traff typen te ei anna venninne i byen.. en som æ visste røkte mye. Æ sa tell han at no hadde æ røkt, så no kunne han bare røyke på mæ⁷⁸... Han hadde før sagt at han ikkje ville gjøre det, sia æ ikkje hadde røkt før. Det virka som han syntes det va en god ide, og vi gikk litt uttafor sentrum og satt oss på en gressbakke. Det va sol og varmt. Æ huske han sa at det lureste va å sitte på en... litt åpen plass og ikkje gjømme sæ bort, for da va det ingen som kunne tru at vi gjor nåkka galt og så blei vi ikkje tadd. Æ tenkte no mitt, for vi røkte av ei lang lita pipe, som ikkje så helt uskyldig ut, og det va folk som dreiv og arbeide på kaia... men når han no sa det, han som kunne det her... Æ huske at æ blei pissa skev! Vi røkte flere ganga. Æ va litt letta over at æ ikkje bæda⁷⁹, men at æ tålte det så godt. Va vel litt stolt over det. Etterpå så gikk vi gjennom byen. Æ trilla sykkeln midt gjenna Storgata og æ tenkte at treff æ nån kjente no, går det aldri bra! Æ hadde null kontroll – og det va selvfølgelig utrolig spennanes bare det. Det va sol og varmt og vi traff nån andre vi kjente som vi satt lamme. Dem skjønte ikkje at vi hadde røkt.

Erika møter en person som hun regner med kan ha hasj på seg, sola skinner og

---

⁷⁸ "Å røyke på" betyr (paradoksalt nok) å spandere.

⁷⁹ Å "bæde" kommer av engelsk "bad" og betyr akutt cannabispforgiftning, denne kan arte seg som svimmelhet, kvalme, følelse av panikk eller liknende.

"favourable possibilities" blir *"grasped opportunity"*. Hun har, som andre noveller, hørt mange historier om hvor galt det kan gå for nykommere som får for mye innabords, men tar sjansen. Hun risikerer også å bli oppdaget av politi eller andre mens bruken pågår, og på å treffe kjente i Storgata etterpå. Hun hadde *"null kontroll"* og det var *"selvfølgelig utrolig spennantes bare det"*.

For en ryggsekkтуриist oppfattes reisemålene som noe helt annet enn ens eget land, ofte eksotisk og langt borte. Toglufting i Europa er for eksempel backpacking for amerikanere, men ikke for europeere. Det må skapes en større geografisk distanse til den ordinære hverdagen. I følge Goffman(1967), gir rusmiddelbruk imidlertid muligheter for action uten at omverdenen behøver forandres da *"The individual here uses his own mind as the equipment necessary for action"*(Ibid.:201).

Den reisende distanserer seg fra hverdagen i forhold til både tid og sted. En av de kvinnelige ryggsekkтуриistene forteller at hun foretrekker en reise uten

... stress, kan sitte på en bar hele dagen, sitte och snacka och ta det lungt... komma til et ställe och stanna där i en, två månader, utan att ha några planer på vart man ska eller... ta et lungt och leva så länge pengarna räcker och sådär. Ja, ta dagen som den kommer(Andersson 1999:44).

Lalander(2001) sier tilsvarende at cannabisbruk er *"som en inställning til livet i största allmänhet. Haschflummaren har inte bara valt att röka, utan även att ta dagen som den kommer och inte inordna sig under några formella strukturer"*(Ibid.:41).

4.2 Subkulturelle myter

Det tas utgangspunkt i at en myte har to lag(Nergård 2005) hvor ett representerer den ytre fortellingen og et annet; den underliggende, egentlige betydningen, mytens budskap. Noen av disse mytene er diskutert tidligere i teksten, andre listes opp her, enkelte av dem blir kommentert eller diskutert videre:

- Hasj er ufarlig.
- Hasj skaper ikke avhengighet.
- Hasj gir livet spenning og mening.

- Hasjrøykere har et godt fellesskap.
- Hasjrøykere har gode verdier.
- Hasjrøyking gir kreativitet.
- Hasjrøykere er vennlige og tolerante.
- I hasjmiljøet er alle likeverdige.
- Hasjrøykere er generøse, alle deler på det de har.
- Hasjrøykerne er de kule, de som "har skjønt det".

Med "myte" forstås en ytring som verken er sann eller falsk, men som i sitt vesen er av fordreie karakter (Barthes 2002).

4.2.1 "En gang hasjrøyker – alltid hasjrøyker"

Dette betraktes som en overordnet subkulturell myte som uttrykker "en totaloppfatning av virkeligheten, enten som kosmiske forklaringer [eller som] fortellinger om relasjoner mellom mennesker. ... [Den] gir grunnlag for et samfunns legitimitet. Slik vil myten pretendere å ha sannhetsverdi" (Barthes 2002:XI).

Jeg slutter meg til hva Thomassen (1993) kaller "evig-narkoman-myten", som hos han er "en gang junkie – alltid junkie" (Ibid.:22). Her er innholdet imidlertid "en gang hasjrøyker – alltid hasjrøyker", som også er en ofte brukt subkulturell frase eller læresetning. Betydningen av myten kan tolkes å gjelde for hele arsenalet av historier, bilder, forestillinger og ritualer som forherliger, nødvendiggjør og trivialisere bruken. Myten sier altså at det ikke finnes grunner til å avholde seg fra bruk, det er derimot, som Erika her sier, "helt... overordna ... å få det i sæ".

Poenget e å få røkt...og det e jo et styr... men selvfølgelig helt nødvendig ... det å få det i sæ e helt... overordna... Det kalles jo også for livsmiddel... De her forestillingen om nødvendigheta av å få røkt og selvfølgeligheta me det trur æ e viktig. Man hjernevaske jo sæ sjøl te å bruke det. Og kroppen vil jo ha det... Og haue... ja, hele organismen, så da lage man sæ sånne forestillinge som døyve samvittigheta og får *den* stemmen til å tie, liksom...

De mytiske budskapene formidles gjennom språk, ved for eksempel navn på substansen, som "livsmiddel", "kongeur" og "fred", faste uttrykk som "man blir ikke fysisk avhengig, bare psykisk" og "alkohol dreper hjernecellene, hasj bare sløver",

og grunnfortellinger, som presenteres under neste punkt. Videre formidles budskap ved ritualer for kjøp, overlevering, røyking og rammen rundt; besøket, kaffen og "kosepraten" som følger. Rekken av ritualiserte handlinger er lang: eksempel er strategier for å skjule bruken mens den pågår, og løsninger dersom noe eller noen dukker opp uventet. Dette utdypes videre senere, men nevnes allerede her for å vise at "Styrken i slike mytologier ligger i at hele det subkulturelle feltets etablerte forestillinger så å si settes i bevegelse og aktiveres"(Thomassen 1993:22).

Myten får styrke ved en allestedsnærværende eksistens i den dominerende kultur, i subkulturen og i relasjonen mellom disse: I den dominerende kulturen har en variant av myten, i motsetning til i subkulturen, negative konnotasjoner; den heter "det begynner med hasj og ender med heroin". Forskningens versjon av myten er, i den grad det er en myte, "gatewayeffekt".⁸⁰ Budskapet er at bordet fanger. En funksjon ved forestillingen om stoffers slavebindende kraft i den dominerende kulturen kan være å frigjøre samfunnet for skyld, og dermed ansvar, i forhold til noe som ellers defineres som et alvorlig problem for menneskene det gjelder og for deres omgivelser(Christie 2003). Davies(1992) sier at folk ønsker å tro på slavebinding, men mener at "*people take drugs because they want to and because it makes sense for them to do so given the choices available, rather than because they are compelled to by the pharmacology of the drugs they take*"(Ibid.:x). At dette ikke oppfattes, har i følge Davies å gjøre med forskningens naive bruk av hva personer *sier* om sine avhengigheter. (Jfr. hva Danermark et.al.(2003) sier om dette under punkt 1.1): I den ene enden av intervjurelasjonen finnes forskerens forventning til svar som harmonerer med en vitenskaplig forståelse og på den andre siden rusbrukerens egne behov for funksjonelle forklaringer: Det vises til grunner som gjør det mulig å bevare selvspekten, og som virker fornuftige. Jeg tenker at overnevnte misforståelse antakelig også henger sammen med de depriverte stereotypiene som omgir rusbrukerne: tiggeren, uteliggeren, den sprøytenarkomane med overdose på offentlig toalett. Et siste moment som nevnes

---

⁸⁰ Jeg mener gatewayeffekt kan betraktes som mytisk, den er ikke sann (lovmessig), ikke usann (så godt som alle heroinister begynte med sigaretter, alkohol og hasj, mange var innom også andre veldig sterke stoffer på veien) og den fordreier sannheten på flere måter, blant annet med et farlig budskap: det er ikke mulig å slutte. Pedersen(1998) snakker i denne forbindelse om sosiokulturelle bindinger, et perspektiv som jeg kan følge. Slik jeg ser det, handler imidlertid slike bindinger om komplekse prosesser som jeg vanskelig kan se at fenomenet gateway kan romme. Mitt perspektiv er dessuten på mange måter det motsatte av gateway: jeg er først og fremst opptatt av de som forblir i subkulturen eller forlater den til fordel for en rusfri tilværelse.

her, er at det for å oppnå økonomisk støtte, bolig eller behandling, kan bli nødvendig å dokumentere sosial nød. *"After all, when you talk to the doctor it is usually to tell him how sick you are, rather than to tell him that you are quite well"*(Davies 1992:88).

Deltakere i den dominerende kultur er utenfor deltakerståsted og således i posisjon til, i følge Skjervheim(2002), å objektivere den andre og det andre og se denne fremmede som determinert til å følge *"ubrytelige naturlover"*; heroin følger hasj. Ved å skape kategoriene "vi" og "dem", legger vi i følge Høgmo(2001) grunnlag for en grenseløs myteproduksjon. Siden "vi" ikke er der "de" er, kan ikke mytene falsifiseres. Cannabisbrukeren vil altså kunne oppfatte seg objektivert eller stigmatisert. En betraktning fra Nergård(1991) viser at deltakere i den dominerende kultur med "vi" og "de andre"-holdninger også har noe å tape:

Att förstå den främmandes värld innebär att vara existentiellt intresserad av den. Bara så kan vi visa genuint intresse för vår egen. När vi lär oss något om oss själva av den främmande, har vi förstått honom. Att förstå sig själv innebär alltid att förstå andra. Endast då kan vi förstå det främmande i oss själva(Ibid.:17).

Mytene lever i den hverdagslige eksistensen i subkulturen, gjennom alle de som *tross alt* røyker. Mange har gode grunner til å la være; barn, ansvarsfulle jobber, krevende utdanningsløp, dårlig helse, psykiske problemer, økonomiske vanskeligheter og så videre, men fortsetter. Dette kaller Thomassen(1993) å leve i selvbedrag eller *"ond tro"*:⁸¹ Denne eksistensen kjennetegnes ved *"en væren som er det den ikke er og ikke er det den er. ... Det overskridende (transcendensen) er blitt faktisitet og faktisitet er blitt overskridelse. ... Dette tilsynelatende paradokset representerer en tilstand hvor bevisstheten så å si bedrar seg selv som bevissthet"*(Ibid.:35).

"Livet uten cannabis er kjedelig" er en av mytene som sorterer under "en gang hasjrøyker – alltid hasjrøyker". Dette får Erika kjenne på da hun prøver å slutte, men hun gjennomskuer myten:

Æ huske en periode kor æ slutta og bynte igjen etter en måned fordi, som æ sa det te en som spurte, æ kjeda mæ så mye på kveldan. De naturlige lykkestoffan svekkes jo ve daglig bruk og da blir det kjedelig uten da. Det tar

---

⁸¹ med parallell til Bourdieus "produksjon av sterk tro"(1986)

rett og slett tid før det bygges opp igjen. Det e forskjellig for hver enkelt... men for mæ tok det et par måna før æ bynte å komme i humør.

Vridningen maskeres og "sannheten" blir stående tilbake. Dette, at myten "smyger seg inn gjennom naturens bakdør", kaller Barthes mytens essensielle funksjon (Barthes 2002:316). Den egentlige sannheten, nemlig at kjedsomheten blant annet råder inntil "de naturlige lykkestoffene" er rehabilitert, forblir skjult.

Livet uten hasj... e jo kjedelig for når du røyke hasj, så sett du livet på pause. Ikkje sant. Røyk dæ ei pipa og det e pause i en- og en halv time. Sant. Røyke dæ ei pipa te, d e en ny pause på en-og en halv time. Så e dagen gådd. Men hvis du ikkje røyke, så sett du der og vente på at det skal skje nåkka. Og så skjer det ingenting. Og så tenke du "hm, gu kor æ kjede mæ! Det e jo råkjedelig når æ ikkje får røkt". For det e jo ei kneik å komme over i bynnelsen. Man må fylle inn ting for det du tar ut, ikkje sant. Før.. ja, sånn som for mæ, komme hjem etter jobb, for eksempel – og røyke. Ikkje sant. Og røyke og røyke og røyke – og se på TV, sant. Æ må fylle inn *andre* ting.. i det. For eksempel skole, barn, slalomkjøring, fritids.. ut, ut, ut på tur, aldri sur, tjoho! Og bruke masse energi og komme hjem, og *da* legge mæ på sofaen og være slapp. Sånn slapp, ikkje sant, ahhh, sånn god slapp. Og det.. jo.. da gikk det opp for mæ at æ *treng* jo ikkje å røyke hasj. (Knut).

Myten forneker ikke virkeligheten (det tar tid å bygge opp lykestoffer, det er ei kneik å komme over, man må fylle inn andre ting), men fordreier den: resultatet er det samme, myten bekrefte:

Først e det jo *døds*kjedelig og *råtrasig*! (Lillemor)

Valget om å leve i myten blir tatt på bakgrunn av fravær av andre reelle muligheter enn en virksomhet, som oppfattes som selvfølgelig, og allerede gitt. Å slutte for godt er nesten utenkelig:

Æ har bestandig røkt ganske mye... og æ har sjelden venta til det ble kveld...det så æ ingen grunn tell. Æ røkte gjerne om mårran og... ja, så fort æ kom hjem fra jobb eller...hvis æ ikkje jobba, på formiddagen og hele dagen. Da blir man ganske kokt. Selv om det går for å være et ganske mildt rusmiddel, selv om det e det det e offisielt, så e det jo ikkje det. Og det gikk vel opp for mæ... innimellom...at det æ holdt på med ikkje va forsvarlig. Ja, æ trur nok at det va derfor æ ville slutte...i perioda. Ofte så ville æ slutte mer enn i bare perioda, men det va bare i perioda at æ klarte det... Og så kom fristelsen. Og koffår... æ trur æ bare ikkje va motivert te å slutte. At når æ hadde brukt opp... ehh... viljestyrken min så bare bynte æ igjen... for det va det æ egentlig ville. Æ huske at æ tenkte mange ganga at "åhhh"... etter at æ hadde bynt igjen... eller tatt nån trekk igjen... at "det her e jo helt fantastisk og det kan æ jo selvfølgelig ikkje slutte med... og... det e jo meninga at æ skal

røyke og... nåkka anna e jo bare krampaktig"... (Erika).

Å slutte virker fjernere for hvert forsøk som mislykkes. Erika får igjen og igjen bekreftet at det er "*meninga*" at hun skal røyke. "*Fortellingens sosiale og kulturelle styrke forøkes i kraft av mange deltakere med svært mange "mislykte" forsøk*"(Thomassen 1993:119). Budskapet i myten "En gang hasjrøyker – alltid hasjrøyker" smelter sammen med den individuelle erfaringen og blir til et opplagt eksempel på hvordan det "*selvfølgelig*" skal være, "*nåkka anna e jo bare krampaktig*".

Myten har to lag, som om nevnt over; en ytre fortelling og en underliggende betydning(Nergård 2005). Barthes(2002) definerer mytens betydning som et dobbelsidig system med begrepsparet signifikantens mening og form. Ved hjelp av blinklyset som metafor sier han:

... mytens betydning utgjøres av et blinklys som hele tiden skifter mellom signifikantens mening og form, et objektspråk og et metaspråk, en rent betydningsgivende bevissthet og en rent billeddannende bevissthet; denne vekslingen blir så å si samlet opp av begrepsinnholdet; det benytter seg av den som en flertydig signifikant, forstandsmessig og fantasipreget, vilkårlig og naturlig på én og samme gang(Ibid.:304).

Slik jeg forstår det, tilsvarer "*mening*" hos Barthes "*ytre fortelling*" hos Nergård, og Barthes "*form*" Nergårds "*underliggende betydning*". Fortellingen anvender et objektspråk, mytens betydning eller budskap formidles gjennom et metaspråk. Fortellingen er forbundet til en rent betydningsgivende bevissthet, budskapet tilhører en billeddannende bevissthet. På denne måten viser Barthes at mytens budskap appellerer til både fornuft og fantasi, den spiller på både lovmessighet og tilfeldighet samtidig.

Tema under neste punkt er mytens mening, den ytre fortelling:

4.2.2 Subkulturelle grunnfortellinger

I tillegg til subkulturell praksis, hvor stoffet og stoffbruken er det sentrale, uttrykkes den subkulturelle forestillingsverdenen gjennom aksjonsorienterte fortellinger(Goffman 1967), språk og begreper. Ett eksempel på en slik fortelling er

Erikas første møte med Fristaden Christiania:

Det va helt utrolig! Æ hadde jo hørt om det, men det va allikavel... vi gikk med store øya nedover gata med alle bodan nedover, rett innafor porten, kor dem selte all mulig hasj og pot og pipe og chilluma⁸² i alle mulige varianta... Det va rett og slett litt sjokkeranes å se så mye hasj på en og samme plass. At dem torte, liksom. Vi hadde jo hørt om spanera og sånn som følg med folk og tar dem på yttersia, men dem kunne jo umulig ta alle de her folkan, for det va jo fullt av folk, en haug med kafea innover.. vi kjøpte nåkka veldig bra greier og storkosa oss resten av dagen. Drakk øl.. og spiste sånne fantastiske marsipanhorn. Det va jo mens man enda hadde matkikk di luks. Så tok vi toget videre om kvelden. Dro ned til Hellas. Huske det va et styr å få det over grensen, gjømte det i søppla på do og sånn, tenkte at det va lurere enn å legge det oppe i takplata eller sånn, kor det liksom e vanlig å legge ting...

Erika og venninnene tar altså med seg hasj over flere grenser og inn i Hellas, til tross for den strenge narkotikalovgivningingen der. Slik demonstreres både kompetanse og action og implisitt viser handlingen selvfølgeligheten ved bruk: En ferie uten er ganske utenkelig.

Grunnfortellinger er et begrep hentet fra Nergårds(1998) forskning på samisk tradisjon og fortelling:

De samiske grunnfortellingene utgjør et materiale de lokale fortellingene bygger på. Dette materialet består bl.a. av en kosmologi som gjennomsyrrer all tradisjonskunnskap. Grunnfortellingene sørger for en kontinuerlig reproduksjon av denne kosmologien idet den er en viktig del av fortellingens dypstruktur. Denne dypstrukturen reproduseres således både i de enkelte fortellingene og i den erfaring fortellingene forordner(Ibid.:73).

Fortellingene i subkulturen kan på samme måte synes å følge en grunn- eller dypstruktur, i den grad dypstruktur er riktig begrepsbruk i denne sammenhengen. Tema er, blant andre, sosialisering inn i bruk, praktisk bruk, handlingsstrategier for kjøp, salg, frakt, oppbevaring og smugling, og forholdet til "de andre"; ikke-brukere, familie, kolleger, de som ennå ikke har prøvd og så videre. Det fortelles ofte om den første tida, hvor en grunnfortelling er "ikke alltid virkning første gangen", fulgt av "første gang med virkning" om latteranfallene; "latterkikkene", den gang man ennå ble virkelig påvirket (før intoleransen), om andre "kikk", "musikkikk og "matkikk", om foreldre og andre som ble lurt trill rundt, om festivaler med så godt som offentlig bruk, historier om spennende transaksjoner og vellykket smugling. Det fortelles også om ganger da det går galt og hva løsninger kan være dersom for

---

⁸² Et chillum er en traktformet hasjpipe.

eksempel (a) politikontroller gir mistanke og fører til utvidet blodprøve, avhør og eventuelt opphold på glattcelle, (b) det blir nødvendig å avgi urinprøver for å beholde jobben eller (c) noen har ringt inn bekymringsmelding til barnevernet. ”*For å kunne manøvre en reinflokk i farefullt terreng, må gjeterne skrive sin ferd og sine manøvre inn i reindriftens fortellinger*”(Ibid.:74).

En viktig funksjon ved de subkulturelle fortellingene er i følge Thomassen(1993) at de viser til erfaring som igjen gir en prestisjefylt posisjon innenfor subkulturen. Knuts historie er et eksempel på dette:

... vi va jo et gjeng som vekste opp i lag på en... ja, i bynnelsen va vi sikkert tyve støkka, men den hårde kjernen som va igjen va vel en åtte... seks-åtte støkka, ikkje sant, etter at vi gikk ut av ungdomsskolen, og ... Og da bestemte vi oss for at det vi sku gjøre, vi skulle drive med narkotika. Og det skulle vi styre, det va det som va nåkka å satse på her i livet. Og penga og status og jente og ... i det hele tatt, og.. masse penga og fete bila og... alt. Guttan hadde det jo skikkelig... det så jo ut som dem hadde det helt *råbra*. Så det blei heltan våres. Og *hvert fall* mine. *Æ* vet jo`kj... kan jo ikkje snakke for de andre, men *æ* gikk *helt* inn i den rollen der i hvert fall. Fullstendig! Så *æ* ordna mæ det *æ* trengte av kontakta og styrte og sto i. Lenge før *æ* va femten år, så hadde *æ* et *meget* oppadgåanes nettverk, for å si det sånn. [Latter]. I den bisnissen der.

En funksjon av fortidsorienteringen som fortellingene representerer er at mindre oppmerksomhet blir gitt nåtiden og en eventuell problemforståelse. Thomassen(1993) skriver i denne forbindelse om hvordan subkulturen organiseres med ”*ryggen mot framtiden*”(Ibid.:96).

Språk diskuteres videre under punkt 4.3.1.

4.2.3 ”Nyktring” – en grunnfortelling

”Nyktring” innebærer å ta pauser fra intensiv cannabisbruk. Fenomenet kan eksemplifisere hvordan ”en gang hasjrøyker – alltid hasjrøyker” er en myte som bygges opp av en rekke andre, mer underordnede myter. Legitime grunner for å ”nyktre” er ytre faktorer som mangel på tilgang av cannabis, dårlig økonomi (det ses som en styrke å ikke velge snylting som alternativ), avtaler med arbeidsgiver, kriminalomsorg eller barnevern, som eventuelt måtte innebære å avgi urinprøver. En annen akseptert grunn kan være å klare hodet etter spesiell intensiv bruk. Dette innebærer ikke brudd på subkulturell praksis siden hele kulturgrunnet er

anses som bekreftet gjennom den tidligere høye bruksfrekvensen. Et annet godtatt motiv for opphold gjelder at kroppen, som tidligere nevnt, til en viss grad nullstilles i forhold til intoleranse for substansen, slik at sterkere rusvirkning igjen oppnås. En mindre legitim grunn er genuint ønske om å være rusfri, "nyktern". Det bryter med selve kjernen i kulturgrunnlaget: stoffets guddommelige status. De få som prøver å bryte med bruken, antas av de andre i subkulturen (på bakgrunn av erfaring) å være tilbake etter kort tids forsøk.

Fortellingen om Abel som følger er, som andre subkulturelle fortellinger, en historie om hovedpersonens egne opplevelser. I likhet med den samiske fortellingen, som her nevnes for siste gang, er subkulturell fortelling *"ofte knyttet til en personlig erfaring. Den fortelles ofte i jeg-form. Fortellingen tid-, sted- og personsfester slik at den får en grunnleggende individuell og konkret form"*(Nergård 1998:73): De subkulturelle fortellingene er ikke bare personlige, men også fortrolige og i seg selv troverdige. Det er fortellingens underliggende, mytiske budskap som tenkes å fordreie sannheten eller skape illusjoner.⁸³ Her er navn- og stedsnavn anonymisert, men vanligvis snakkes det fritt subkulturens deltakere imellom, noen vil også si at det sladres en del. Dette er imidlertid ikke noe som innrømmes, da det bryter med taushetsprinsippet. Historien om Abel har utgangspunkt i en autentisk situasjon som jeg opplevde for noen år siden. Til stede var Abel, en cannabisbruker på lavere kompetansenivå (enn Abel), en tidligere cannabisbruker og jeg:

Abel sa han hadde satt nyktringsrekord forrige gang han var i Finnmark. Jeg ble overrasket fordi jeg tolket det som at nyktringen var tilsiktet, at reisen var del av en slutteprosess. Dette var uventet fra ham, selv om han hadde nevnt slutting fra tid til annen. Det viste seg også å være en feiltolkning: Pausen var på tjue timer, det var rekord etter den gangen han satt inne i åtteogtjue timer, som Abel sa. [Anerkjennende latter i rommet.] Det hadde bare tatt han litt tid å ordne ny forsyning da han kom frem. [Mer latter, godmodig.]

"Myten om nyktring" er en klassiker. Grunnmønsteret i fortellingen kan i første fase være en konkretisering av situasjonen, for eksempel mangel på tilgang på stoffet;

---

⁸³ Det understrekes at dette ikke gjelder for samiske fortellinger. Sammenlikning av samiske og subkulturelle myter følger ikke videre i teksten.

”tørke”. Videre følger gjerne en inngående beskrivelse av abstinenssymptomer: svetting, søvnløshet, mareritt, rastløshet, fortvilelse, frustrasjon, aggresjon, nervøsitet, appetittmangel og nedstemthet, hvor det altså fokuseres på hvor ubehagelig det er å ”ikke ha noe”. Hendelsesforløpet deretter kan være hva man gjør i situasjonen; endevender sofaen og støvsugeposen på jakt etter hasjbiter (dersom man er i et hjem hvor mange ofte samles for bruk, og det er jo gjerne der man oppholder seg i en situasjon som denne, i håp om at det skal komme noen innom som har noe), ringer rundt til alle man kjenner og ”ber om hjelp”, som det heter når man ønsker å kjøpe hasj, (”om så bare ei flis”, en liten bit nok til en eller to gangers bruk, en subkulturell norm tilsier at dette er noe man skal gi uten vederlag dersom man er i stand til det), før man kanskje, dersom det fortsatt ikke ordner seg, ender opp med å konsumere mengder av øl og sigaretter ”ute på byen”. Som Karl Viktor sier om det å mangle substans i et tidligere nevnt sitat, var det ikke mulig å :

... sette oss i ro hjemme og avvente når daga. Da va vi på farta hele tida for å ordne oss ett eller anna.

Siste del av fortellingen beskriver hvordan man til slutt får tak i noe og hvor fantastisk godt det er å *endelig* kunne sette seg ned og lage et pipestapp eller en joint og ”bli seg selv igjen”.

Mytens budskap må videre tolkes i forhold til kontekst: Abel er en person med høy grad av subkulturell kompetanse og en sterk sosial posisjon i subkulturen. Hans kompetanse er basert på lang og innholdsrik subkulturell fartstid: Han er utdannet gartner og (selvsagt) ekspert på dyrking og fremstilling av cannabisprodukter, har drevet coffeeshop (cannabiskafé) i San Fransisco og sonet en cannabisdom. Han har vennskapsbaserte allianser med andre deltakere med tilsvarende eller høyere posisjoner i subkulturen. Han er et levende subkulturelt symbol og vurderes å ha en sterk stemme i produksjonen av myter. På grunn av plassmangel vil det videre bare trekkes frem enkelte elementer fra fortellingen som kan illustrere mytens budskap: Ett døgn pause på sju år er lite og kan betraktes som en indikator på brukens betydning eller verdi. Videre kan fortellingen, i forhold til setting, tolkes som en kunngjøring: ”jeg røyker hele tida, og det står jeg for!”. ”Rekordinnehaveren” var på dette tidspunkt inne i et forbruk med dagskonsum på fem gram. Som for tiden

arbeidsledig trebarnsfar, hadde han kanskje i utgangspunktet behov for å forsvare bruken. Nettopp dette kan illustrere et behov for og en viktig funksjon ved mytene; det å representere en gjentakelse av brukens naturlige og nødvendige eksistens toner ulempene tilsvarende ned. Til tross for rabatterte pris, vil Abel sannsynligvis måtte betale omtrent åtte tusen kroner i måneden for en bruk som denne. De fleste deltakerne i subkulturen er, som nevnt, personer som i den dominerende kulturen er opplært til et kategoriseringssystem som klassifiserer daglig rusmiddelbruk som illegitimt. Internaliseringen av en rekke normer, som at man ikke skal være påvirket ved samvær med barn, ved bilkjøring og på jobb, gjør trolig at en fordømmer seg selv ved slike normbrudd. Samtidig synes det for mange bare delvis ønskelig, og kanskje derfor, særdeles vanskelig å slutte. Man fortsetter bruken og trenger noe som tar av for den dårlige samvittigheten. Budskapet i myten fungerer som sovepute for deltakerne i subkulturen, som slik slipper å stadig forholde seg til valget mellom rusbruk og ikke. En tidligere bruker forteller at han pleide å ha en haug med ferdiglaget tobakk- og cannabisblanding liggende hjemme i skapet over kjøkkenvifta, slik at han kunne fylle opp pipa og røyke straks han kom inn døra etter jobb. På denne måten unngikk han å måtte ta en avgjørelse i forhold til når, og ikke minst om, han skulle røyke den dagen.⁸⁴ Når mytebudskapet prentes inn blir altså en konsekvens at valget mellom å røyke eller ikke lettere kan undertrykkes. Således beskyttes den som bruker mot samvittighetens kval og argumentene for å la være holdes i sjakk. Knut ønsker heller ikke å stadig gjøre valg om hvorvidt han skal røyke eller ikke, som det kommer frem under. Han har gjentatte ganger knyttet dette valget opp mot det første, lange forholdet sitt, som han valgte bort til fordel for hasjen. Han mistet med dette også det daglige samværet med barnet sitt.

Men når du bynne å bli voksen, så har du tadd det valget for mange, mange år sida.

Dersom Knut senere skulle velge annerledes, ville dette offeret implisitt vært forgjeves. Erika har likeledes gjort et definitivt valg, noe som senere gjør det lettere å slippe dårlig samvittighet i alle fall deler av tiden:

Æ hadde bestandig de der motsatte overbevisningen. I perioda klarte æ å

---

⁸⁴ Å lage til en pipe vil ellers ta minst ti minutter, vanligvis mer: Tobakk skal renskes og tørkes litt, hasj varmes og gnis inn, ofte skal pipa renses, noe som tar nye ti minutter. (Den skal helst renses etter bruk, mens den ennå er varm, men det er jo ikke alltid det blir gjort).

skyve bort samvittigheta... og da hadde æ liksom gjort et valg. Da røykte æ. Ferdig med det, liksom. Da slapp æ den der... å hele tida veie for og imot...

Alle vi vet jo alle inni oss, at det ikkje e bra. (Knut).

Ingar får spørsmålet:

Har du dårlig samvittighet for at du røyke?

Eg har jo skyldfølelse eg og. Skulle heller ha gjort skolearbeid enn å tatt bussen bort og kjøpt hasj.

Knut føler ikke at røykinga passer inn i han "lenger", han er altså her inne i en endringsprosess:

Kan du beskrive den følelsen eller de følelsan du hadde når du fikk for dæ at du ikkje sku ha røkt?

Dårlig samvittighet. Skikkelig dårlig samvittighet. At æ va skjetten, æ va ikkje verd, æ va `kje god arbeidsmann, æ va `kje... æ va på helt feil plass, altså, det passa *overhodet* ikkje inn i... mæ lenger.

Praten blant Knuts arbeidskolleger går på at de skal "drepe de hasjeran":

Og etter en par – tre uke... å sette å høre på det der, så gikk æ bare å heiv hasjen rett på havet. Æ klarte ikkje å røyke, ikkje sant, skjønne du. Æ blei så skrudd i haue ut av det der der der. Og da va æ jo uten hasj i... et par måna. Og det gjør mæ ingenting og det va en *superlettelse*.

Tidligere ville det være utenkelig at Knut skulle velge å, bokstavlig talt, kaste bort hasj og være rusfri så lenge. Det antas å handle om mytiske forestillinger om stoffets rolle og verdi som rokkes ved i relasjon til nye omgivelser med sine forestillinger. Det å bruke hasj blir mindre selvfølgelig enn før.

4.3 Bruk og effekter ved bruk

4.3.1 Stoffets rolle

Det altomfattende fokus på stoffet er grunnleggende for en subkulturell eksistens:

Det e jo masse røykera som ikkje snakka om anna enn tjall⁸⁵, les sie opp og sie ned... Virke som et kall... det har no eg aldri skjønt. (Ingar).

Selve rammen for stoffinntaket bærer sterkt preg av at stoffet har inntatt rollen som den dominerende part. Tingen – stoffet – er etablert som referanse i mange forskjellige ord og uttrykk slik at de fleste spor i en slik kontekst peker i samme retning. Flere av disse uttrykkene fungerer som tegn som det etableres interaktive relasjoner til. Dermed er meningsproduksjonens sirkel sluttet(Thomassen 1993:112).

”Livsmiddel” er nevnt tidligere, Knut utdyper fenomenet under, og det kommer frem hvordan det ”fungerer som tegn som det etableres interaktive relasjoner til”, som Thomassen sier over, noe som også diskuteres videre under neste punkt:

Det der ordet ”livsmiddel”, det e vel nåkka som e oppstådd i våres... gjeng, holdt æ på å si. Det va jo en kar som bynte å si det... livsmiddel... ”åhh, må ha livsmiddel”. Så blei jo det kopiert opp da av... alle de andre. Så i stedet for å bruke de ordan som alle kjente tell, så va det jo veldig greit å bruke ”livsmiddel”, for det va det jo ingen som skjønnte. Derfra kom det ordet. Han følte jo... som det æ sa, at når man e i det, så føle man at det e det man *treng*. Man våkne ikkje før man har fått røyka mornings⁸⁶, man kan ikkje sove før man har røkt nattings⁸⁷, gjerne treee... ikkje sant. Og før mat og etter mat og... altså livsmiddel, det e nåkka du må ha førr å leve, en del av livet... livsmiddelet. Førr å leve, så må vi røyke hele tiaaaa. Hvist ikkje, så må vi ut og stresse etter mer livsmiddel. Så det e... men det e jo også som man gjør, med å gå å si sånne ting te sæ sjøl.. . så starte det jo en reaksjon i hauet, det her må æ ha! Livsmiddel, det e klart, da må du ha det. Som vann og mat og alt det herre her, som vi *må* ha. Og dermed så kom det der... uttrøkket... fram. Æ har no i hvert fall aldri hørt nån andre som har brukt det der der. Og samme med mornings, gjerne før arbeid og i lunsjen, eller i ti-kaffen og i lunsjen... og i to-kaffen og etter jobb... og før middag og etter middag. Og menst ungan ser barne-TV eller når du har muligheten, så ”tuh-tuh-tuh”, så snik du dæ tell å gjøre det der. Og da trur du at, sånn må det være!

At stoffet har ”inntatt rollen som den dominerende part”, som Thomassen sier over, kommer frem i det Karl Viktor sier her:

Man blir jo superfanga. Det første man tenke på om mårran, det e jo å få sæ et blås.⁸⁸ Det siste man gjør før man legg sæ, e å jo å røyke et blås. Og så har man jo ei natt med drømmeløs søvn. Så e det påan igjen.

”Man blir jo superfanga”, sier Karl Viktor. Thomassen(1993) forstår dette som en ”bevegelse mot at stoffene så å si ”objektiverer” aktøren. I interaksjon med stoffet er det utviklet prosedyrer for hvordan man skal oppføre seg. Dette innebærer at

---

⁸⁵ ”Tjall” er slang for hasj

⁸⁶ ”Mornings” er dagens første pipe eller joint.

⁸⁷ ”Nattings” er siste gang(ene) man røyker om kvelden

⁸⁸ Blås er slang for hasj

stoffene tilsynelatende feires som et felles symbol gjennom rituell tilbedelse"(Ibid.:77). Thomassen er her inne på bruk av sentralstimulerende midler og opiater. Jeg mener at både dette og følgende utdrag er relevante også for cannabisbruk, på samme måte som at "evig-narkoman-myten" også gjelder for intensiv cannabisbruk: *"Underordningen impliserer at subjektets mulighetsbetingelser for handling innskrenkes. Dette knyttes relasjonelt og referensielt til stoffet som den øverste instans for handling, og fremstår som den i egentlig forstand totalt fremmedgjorte handling"*(Ibid.:92).

Fremmedgjøring oppfattes altså i forhold til handlingsvalg, hvor individet er begrenset til å følge en praksis som er allerede gitt. Skjervheims(2002) tidligere nevnte betraktning blir aktuell også her: Brukeren blir determinert, følger ubrytelige naturlover, blir "*selbstentfremdung*", fremmed for seg selv.

Rusbruken blir altså det overordnede i tilværelsen, det man planlegger og tilrettelegger i enhver sammenheng, som Knut sier over:

om det va jobb eller ikkje, om det va søndag eller mandag eller bryllup eller.. uansett, så måtte det røykes.

"När en horsare [heroinist] ska resa bort gäller det inte bara packa resväskan utan denne måste även göra en drogplanering, dvs. tänka ut hur han eller hon ska kunna innta drogen"(Lalander 2001:101). Erikas utsagn under bekrefter at dette også gjelder ved cannabisbruk:

... det va en gang æ va på besøk en plass æ ikkje kunne røyke... da røykte æ for eksempel mens æ venta på bussen. ... av ei pipe som æ hadde lagd, kunne jo ikkje ha med pipe på flyet.

Lundqvist(2000:8) gjenforteller en 20-årig ung manns refleksjoner etter seks år med hasjbruk:

Det er vanskelig å forstå at man har forgudet den lille brune hasjbiten, forsvart den i tykt og tynt, overlatt ansvaret til den for å kunne få opplevelser, verdighet, varme, lykke og selvfølelse. Egentlig finnes ikke dette i den lille brune hasjbiten, men i meg selv. Jeg føler meg lurert, men jeg må forsone meg med min historie, selv om jeg ikke husker de siste 6 årene, for å kunne se framover.

4.3.2 Stoffets kognitive effekt

Til forskjell fra de fleste narkotiske stoffer virker cannabinoidene (de virksomme bestanddelene i THC) gjennom opiatreseptorene og ikke det dopaminerge systemet i hjernen(Lundqvist 2000): *"Dette gir rusen en karakter som er kvalitativt annerledes enn for andre rusgifter og dermed blir også følelsen av kontroll over rusgiften forskjellig"*(Ibid.:2). Anandamid er, fortsatt i følge Lundqvist, en fettstubsans, kalt kroppens eget cannabinoid, som fester seg til reseptorene. Denne substansen påvirker en subjektiv persepsjon, prosessen ved fargelegging av egne opplevelser. Dette kan forklare fenomenet forsterkning av ytre og indre opplevelser som mange cannabisbrukere opplever:

Jeg tror at hasj... det liksom på en måte... det gjør en selv mer... hva skal jeg si... enda mer det som man er... det forsterker noe av det man er i forveien. Derfor så forsterket det også noe av de tanker jeg gjorde meg og sånn... og musikk, blant annet, som jeg likte veldig godt å høre på, det ble jo også ti ganger mer interessant, ikke sant, man legger merke til alle detaljene og det virker *mye* sterkere og så videre også videre... (Kjetil).

Siden vilkårene for subjektiv persepsjon endres antar Lundqvist at et *"rusgiftrelatert hukommelsessystem"* etableres, slik at det som lagres i minnet under cannabispåvirkning bare kan gjenoppleves fullt ut når personen er under samme påvirkning:

Individets tilgang til sitt personlige galleri av opplevelser blir sterkt beskåret dersom det ikke bruker den nøkkelen som cannabirusen innebærer. ... Dette fører atter igjen til at hukommelsessporene som vedrører selverkjennelsen farges, slik at individet får en følelse av å være normalt først når det er cannabispåvirket(Ibid.:3).

Knut bekrefter noe av dette:

For det e jo ganske sterkt rusmiddel egentlig... men når du røyke sånn hele tia så blir du mer som du e... eller som du trur du e da [ler litt].

For Erika er "illusjonseffekten", at inntrykkene forsterkes i hasjrus det mest interessante:

Det absolutt mest interessante med hasj e og blir den... illusjonseffekten. For alt *virke* så sterkt! Intrøkkkan tankan, følelsan ... trivselen og kosen... optimismen... forsonelsen. OK, det e jo også virkelighet, men det er jo glemt i neste øyeblikk, så *varig* er det i hvert fall ikke. Og e det da sant, lure æ på? Ekte?

Persepsjon av inntrykk virker altså sterkere under cannabispåvirkning, men det som oppfattes eller oppleves "er glemt i neste øyeblikk". Dette gir Erika inntrykk av noe som ikke er varig, sant eller ekte. Hun sier mer om dette med ekthet/falskhet under, utsagnet illustrerer også to forskjellige sinnstilstander som ikke-påvirket og påvirket:

Men koffer æ ville slutte... æ følte vel at æ fungerte dårlig uten... at æ ofte va sur hvis æ ikkje hadde røkt. Og falsk glad når æ hadde røkt. Når æ va blant folk som ikkje visste at æ va skev, hadde æ en følelse av å ha juksa.

Hun er altså "sur" og "fungerer dårlig" som ikke-påvirket og "falsk glad" og med "følelse av å ha juksa" som påvirket.

Karl Viktor gir et annet eksempel på hvordan "livet, tankene, hjernen og følelsene" fungerer på to forskjellige måter. Han er i en fase hvor han har gått tilbake til å røyke igjen etter en pause på ett års tid.

Men ka du syns som gjør det vanskelig å slutte no da?

Nei, det har æ jo tenkt på no i det siste. Ehh... Alt blir så forbanna flatt. Livet og tankan og hjernen og følelsan – alt blir helt flatt. Det e det beste ordet æ fant... beskrivelsen... Man e jo vant med å ruse sæ, da går det jo veldig [beveger armen i berg- og dalbanbevegelser] opp og ned følelsesmessig...

I flere av intervjusamtalene kommer det frem at det i den rusfrie tilværelsen er "så forbanna flatt", ofte et langt tidsrom etter at bruken er avviklet. Her har det gått over ett år for Erikas del:

Kor søke du spenning i dag?

Godt spørsmål. For æ syns sjøl at æ har for lite spenning. Det e ikkje så artig å gå ut uten å røyke, syns æ... og det med konserta har også blitt sjelden. Egentlig trur æ at det her e snakk om forestillinge æ har som blir å forandre sæ... det e i hvert fall det æ satse på.

Knut beskriver en trinnvis psykose-liknende kognitiv forandring, han kaller det "hasjpsykose – psykose light":

Men det e jo der... da kommer man tilbake til den psykose-tingen. Æ trur at folk, altså, blir... psykose light, eller ka æ skal si, at det blir en lett psykose, at ikkje vanlige folk merke det, men at man e.. at det skjer nåkka i hauet, ja, det trur æ helt garantert. Det e æ helt overbevist om. Det merke man jo og når man slutte, ikkje sant. Det går tre uke, så [knipser og rykker til] kjenne..., så

får du ett bzzbzz, ”ka va det der for nåkka?”, så går en tre-fire uke tell og så [lager en lyd med munnen] ”hee!” og så går det et halvt år og så bynne du å tenke tilbake og så ”hææ – ka va d der?” og ”ka det va æ *tenkte* på?! Hallo!”, ikkje sant. Sånn som den gangen når æ kom fra båten, med all den fesken⁸⁹... Altså da e du... det e... Det der har æ tenkt på i ettertid. Kor stokke idiot går det an å bli? Og da va æ... æ klare ikkje å skjønne anna enn at æ va helt tåkebelagt i hane. At æ va i en hasjpsykose, kor æ ikkje forsto konsekvensan, eller mitt eget beste, eller ringvirkningen eller ka som kunne ha skjedd utav det der der. For det kunne ha fått vanvettige konsekvensa.

Allebeck et.al.(2003) sier at cannabisbrukere som følge av forstyrrelser i hjernefunksjoner utvikler andre vurderinger, ”ny atferdsmessig og psykologisk profil”(ibid.:25), ”en ny personlighet med utgangspunkt i det menneskelige behovet av en identitet parallellt med cannabismissbrukarens bristende förmåga att strukturera och tolka omvärlden”(ibid.). Nevnte forstyrrelser gjelder verbal evne, logisk-analytisk evne, evne til fleksibel tenkning og bruk av både korttidsminne og langtidsminne, og det bemerkes at disse funksjonene er avhengige av hverandre slik at de må samvirke for at hjernen skal fungere godt. Følgende utsagn gir eksempel på vurdering og valg gjort under cannabispåvirkning sett i retrospektivt perspektiv: Knut reflekterer over en situasjon da han fortsatt brukte cannabis og hadde latt seg friste til å ta med seg noe billig hasj over grensen og hjem:

Og det skremme mæ med det der, altså, kor idiot du blir! Altså, de sjansan du tar, utsett familie og foreldre og eksa og unga og.. besteforeldra og mutteren og fatteren og alle.. hallo! Det hadde jo røska opp botn fra hele verden. For da va jo æ bidd så kjempelink, ikkje sant. Og ødelegg alt. Kunne ødelagt alt. For når usle tusenlappa. Altså, d d d... det der klare æ ikkje å få tell å gå opp i hauet mitt, enda den dag i dag, altså.

Erika gir et annet eksempel på valg og vurderinger som senere synes vanskelig å forstå:

Bare det å kjøre bil når man e påvirka... Det e jo nok at politiet vil ha utvida blodprøve etter en eventuell ulykke, og da sitt du jo der da. I fengsel. Det e jo egentlig sinnsykt å ta sånne sjansa helt daglig... Når man til og med har unga...

Karl Viktor er generelt kritisk til valget om bruk, selv om han her har gått tilbake til bruk igjen:

---

⁸⁹ Her er fisk en metafor for hasj

Så det påvirke hele livet. Man får et helt annet liv enn ka man ville fått hves man ikkje røkte. Det e no helt sikkert. Hemmanes! Gud vet ka æ hadde vorra hves æ aldri hadde røkt hasj. I forhold te utdanning, jobb og ambisjon og sånn`der ting. Som æ sir... kunne ha vært ka som helst i hele verden. Men æ har ikkje fått gjort nåkka som helst. [Liten latter]. Har ikkje gjort nåkka, kommen *nån* vei. Så det e en *jævlig* dyr pris å betale. Og æ syntes jo det va verd det for kort tid sia faktisk, og det e jo det verste av alt. Men det e jo sikkert hasjrøykinga som har gjort sånn... med tankegangen min, at det faktisk e verd å sette hjemme bak nedtrekte gardina og røyke den hasjen. At det e verd det i steden for å kanskje etablere sæ og få familie, gifte sæ, unga, hus... kunne gjøre ting man ja... så det e litt pussig at man kan syns at det e verd det. Når man e mett oppi det. At det kan bety så *enormt* mye. Det som æ har sagt for bare... knapt ett år sia etter åttogtjue års hasjrøyking, hele tida har æ sagt at æ vil heller *dø* enn å slutte å røyke hasj! Det e ingen *mening* med livet lenger. Og så har æ jo røkt no i de siste to månan, etter over ett års opphold. Og nu e æ nesten, bare etter kort tids røyking, så... nesten så... ja, æ e kommen te baka at æ e bynt å røyke litt igjen.

I følge utsagnene over, er de cannabispåvirkede valgene påfallende vanskelig å forstå i ettertid: For Karl Viktor er det mildt sagt "*pussig*", for Erika "*sinnsykt*" og Knut klarer ikke å få det "*tell å gå opp i hauet [...], enda den dag i dag*".

Lundqvist(2000) ser perspektivendring som disse i forhold til cannabisstoffenes påvirkning av hjerne og viser til en egen studie(1995) av "*sammenhengsfølelse*"; forståelse av indre og ytre verden, hvor cannabisbrukere scorer signifikant lavere enn normalgruppen. At brukeren lever i tro på egen kapasitet til å håndtere problemer og utfordringer i hverdagen, selv om for eksempel evne til konstruktiv refleksjon reduseres (uten at det ses i sammenheng med cannabisbruken), er noe kaller Lundqvist en "*paradoksal situasjon*". "*Cannabinoidene har altså her to effekter, den der det tankemessige prestasjonsnivået svekkes og en der effekten av dette maskeres ved aldri å se seg tilbake eller minnes gjennom en logisk tankekjede*"(Ibid.:7). Cannabisbruken svekker individets generelle evne til å utnytte sin intellektuelle kapasitet, noe som medfører at brukeren utvikler et "*eget tankerom og en avskjerming fra det ytre og indre miljøet. Dette avskjermede rommet blir et slags psykisk fengsel som man ikke vet at man sitter i*"(Ibid.). Således kan det altså forstås at brukere gjør valg som senere virker "*pussige*" eller "*sinnsyke*".

4.3.3 Læring av atferd

Det er som sagt vanskelig, kanskje umulig, å isolere årsaksvariabler, men det virker rimelig å anta at det som diskuteres her også handler om læring av atferd, ikke

bare kjemi. Å leve rusfritt krever for eksempel andre samhandlings- og overlevelsesstrategier enn hva en person med langvarig, intensiv bruk kan være vant til, særlig hvis bruken startet i ung alder før rusfrie vaner var etablert. Knut sammenlikner her seg selv med søsteren:

På klinikken så kom æ frem til at... æ hadde hadd det førr lettvindt. Altså, at mutteren og dem har ordna alt førr mæ. Æ har jo bare kunna rota det tell og så har dem ordna opp, ikkje sant. Mens søstra mi fløtta tell han pappa og bynte i niende der og han va steinhård. Ho måtte ordne *alt sjøl*, ikkje sant. Ho måtte ordne *sæ busspenga te skolen*, når ho bynte på videregående, for det hadde han ikkje. "Ja, kossn skal æ komme mæ på skolen"? "Æ vetta fan", sa han. "Bynn å jobb". Så ho måtte jobbe i tre uke før ho hadde busspenga tell å komme sæ på skolen. Sant. Så ho har kjempa den veien og blidd sterk på det, ikkje sant. Mens æ har heller rusa mæ og brøtte mæ ned.

Clemmens(2005) anvender, med henvisning til andre forfattere og gestaltterapeutisk tradisjon, det han kaller "*behavioristic phenomenology; in addiction and recovery, the drug is the content, and patterns of behavior are the processes that need to be supported or altered*"(Ibid.:6). Endring av "*patterns of behavior*" forfølges under punkt 4.5, hvor tema er avvikling av bruk. Foreløpig er fokus på atferdsmønster under bruk: Et mulig utgangspunkt er å betrakte den rusavhengige som "*enmeshed with the drug*":

Addicts are usually so enmeshed with the drug – and that is how I am defining addiction – that they are unaware of the relationship, sensing its existence only when the threat of abstinence appears. In other words, abstinence means death to the addict, since elimination of the drug is identical to elimination of the self(White 1995:52-53).

I følge dette perspektivet usynliggjøres relasjonen mellom bruker og substans for den det gjelder og fører blant annet til at "*mulighetsbetingelsene for handling innskrenkes så mye at fortsatt stoffbruk framstår som eneste alternativ*" Thomassen(1993:113) og at behov ikke blir møtt på en adekvat måte: "*the addict craves drugs when hungry, alcohol when desiring companionship, and cocain when needing to pay the bills*"(Clemmens 2005:6).

Denne sammensmelting mellom bruker og substans diskuteres videre under punktet som følger.

4.3.4 Cannabisbruk og selverkjennelse

Erika forteller om hvordan cannabisbruken påvirket innsikten i egne følelser og forholdet til andre:

... æ syns i det hele tatt det va vanskelig å vite ka æ følte om ting. Det tok mæ ofte lang tid etter en konflikt å analysere det som blei sagt. I tillegg e det jo det her med korttidshukommelse... å gjengi samtala... nei, det va bare å glemme... særlig hvis det va krangla og man va... opphissa. I det hele tatt va det mye krangling. Mye misforståelsa... tolkninge... mye frykt og kaos. Mye frustrasjona. I dag ser æ på det som et tåketeppe. Man miste sæ sjøl, kort og godt, hvis man røyke hasj hele tida. Og æ trur nok at risikoen e stor selv om man bare røyke av og til på kveldan og i helgen. For hvis man røyke når man har fri og anledning til å tenke og meditere, katti skal man finne ut av sæ sjøl da da?

Karl Viktor får spørsmålet:

Det med relasjonane te andre... kossn blir det påvirka av hasjrøyking?

Det... e litt vanskelig å si... æ vet bare at det blir påvirka... ska vi se... Æ syns det blir litt vanskelig... hasjen forsterke jo følelsa og inntrykk og alt det here. I relasjonen te det motsatte kjønn når æ e stein og sånn der. Æ syns det blir vanskelig. Bir så... det bir så intenst på grunn at alt blir forsterka, så... de e klart, man kommer rød i auan og tørr i kjeften... ska prate te folk... æ syns det blir vanskelig.

Æ tolke det som at du blir usikker? Stemmer det?

Ja, ja, usikker, ja. Så... blir det vanskelig å åpne mæ for folk når æ e stein sånn der, trekke mæ litt te baka og...

Gaute går i 8.klasse. På spørsmålet - "*Du virker også litt skeptisk til å røyke hasj?*" (Pedersen 1998:106), svarer Gaute: "*Problemet er at du får et jævla dårlig følelsesliv når du fyrer. Du gråter aldri. Du er nesten aldri lei deg. Hvis du er sammen med en jente og hun slår opp, tenker du: Hva faen gjør det?*" (Ibid.).

I følge Clemmens(2005) er det å være "*enmeshed with the drug*", det "*å miste seg sjøl*", som Erika sier over, et resultat av kontaktformen som i gestaltterapi kalles konfluens. Konfluens assosieres med sammenflyting og kjennetegnes ved ønske om harmoni, ikke konflikt. Konfluens kan gjelde kontakt både mellom subjekter og mellom subjekt og objekt. Dette er den sosiale samhandlingen i subkulturen preget av, her er imidlertid relasjonen mellom subjekt og substans den aktuelle:

Confluence is characterized by a "hanging on" for contact. The self-support needed for healthy withdrawal is lacking. ... This absence of differentiation between self and other results in a loss of their sense of self. When stuck in confluence people don't dare identify with how they are feeling ... the person's individual and unique values, thoughts, feelings, needs and preferences will be difficult to identify (Swanson 1988:12).

Rusmiddelbrukerens selverkjennelse blir altså forstyrret slik at tanker, følelser, behov, preferanser og verdier blir vanskelig å identifisere, slik også Erika forteller på forrige side. Å vite hvem man er, hva man trenger og hva man vil gjøre i enhver situasjon, betinger i følge Fjeldberg(2005), kontakt med egne følelser. Savn av dette antas å kunne bidra til opprettholdelse av bruk ved at bevissthet omkring realiteter, som hva bruken gjør med en selv, tilsløres. Det virker også sannsynlig at en bruker med et svekket selv vil være mindre kritisk til det subkulturelle tankegodset. I et konfluent forhold til et rusmiddel, blir det også, i følge Swanson over, vanskelig å ha en sunn veksling mellom deltakelse og tilbaketrekking slik at brukeren kan bli, som Erika sier, "*hengende fast i hasjmyra*". Dette tangerer hva som tidligere er sagt om individets begrensede handlingsrom. Å overgi seg til gitte omstendigheter er i følge Thomassen(2001) å leve uegentlig eller inautentisk. Det samme kan man si om å leve uten hensyn til egne behov, tanker og verdier.

4.4 Ritualer

"Våre intervjuer viste at hasjbruk fortsatt – tretti år etter introduksjonen – i mange miljøer var mer symbolmettet og ritualisert enn vi hadde trodd"(Pedersen 1998:112).

4.4.1 Bruksritualer, kontekst og ritualisert subkulturell aktivitet.

Det kan være nærliggende å fokusere på det praktiske eller tekniske aspektet ved bruksritualer:⁹⁰ Pedersens(1998) informanter gir eksempler på ulike måter å røyke,

---

⁹⁰ Et bruksrituale kan beskrives som følger: man møtes, låser døra, sitter i ring, tar fram tobakk, hasj og chillum, én begynner å lage til; rensker tobakken for "hestesko" og andre grove biter, varmer (tørker) den litt, en annen renser rista til chillumet, den som eier hasjen biter av en bit, han / hun som lager til varmer den, gnir den inn i tobakken, fyller chillumet, én trekker i gang, en annen fyrer på og chillumet går rundt, kun ett trekk til hver, alle får. I mellom tiden har kaffen trukket og kopper er satt på bordet. Som regel er det noe til kaffen, enten sjokolade, noe fra

som "moder jord", eller "jord-mugga" som det kalles i Nord-Norge, når et hulrom i jord, eventuelt i snø, fungerer som "bong"⁹¹ og gir et større trekk enn vanlig. Et annet aspekt ved ritualer er kontekst. Lalander(2001) betrakter det han kaller ritualenes innramning i form av forberedelser, konstruksjon av rommet og forholdet til utsiden, det vil si den verden som finnes utenfor ritualen og som ritualen avgrenser seg mot. Dette kan eksemplifiseres ved Kjetils beretning, han "*lærte å nyte naturen... på en annen måte*":

Så satt vi oss en annen plass... ute i skogen eller ett eller annet... og så hadde vi noe å drikke med og alt skulle være perfekt... det skulle nesten planlegges litt... i hvert fall så skulle vi ha det så godt som mulig. Så vi lærte å nyte naturen, kan du si, på en annen måte, i stedet for å fiske da... [han ler].

Nytelse er sentral også for Lalanders(2001) heroinister, som med sine preferanser, etter min mening, like gjerne kunne vært cannabisbrukere: Elementer i en "*riktig, riktig myskväll*" er "*TV å soffa*", "*lite smågodis*", "*nånting å dricka å några filmer*" og "*tillräckligt mycket heroin*"(Ibid.:86). Lalander sammenlikner med kjernefamiliens "*myskväll*", kosekveld, hvor tente lys, chips og TV-titting er symboler for det å være sammen og slappe av/ha time-out fra prestasjonsorienterte aktiviteter som arbeid og skolegang. Uformelle og bekvemme klær som myke treningsbukser og en gammel utvasket T-skjorte er andre kontekstuelle symboler. Lalander anvender Goffmans(1959/1988) begrep "*bakre regioner*" for å beskrive hvor kosen foregår. Her kan deltakerne legge av seg fasadene sine "*för att istället ägna sig åt otvungen social samvaro. Samhällets prestationsordning är avskaffad under mysstunden*"(Ibid.:87). I samtale med kvinnelig cannabisbruker forteller hun at hennes overordnede motiv for bruk er å få pause fra forventninger, krav og plikter.

Skinhøj(1993) ser ritualer som sosiale situasjoner eller prosesser "*hvor mennesker oplever sig selv og omverdenen på en ny måde, og rekvisitterne – fx alkohol eller hash – har en ceremoniel funktion*". Skinhøj er opptatt av "*forbrødringsritualet*", hvis formål er å besegle en eksisterende orden. Dette er et interessant perspektiv, jeg har inntrykk av at bruksritualet symboliserer og bekrefter viktige deler av den

---

bakeriet eller hjemmebakt. Stemningen går fra å være forventningsfull til munter. Så lages det nok en runde, en "dobbel action", ei "tett ei".

Bong er et redskap som fungerer som en slags katalysator for trekket. Det kan være et fabrikkprodusert glassrør med pipehode, en sammenrullet avis kan sammen med vanlig pipe gjøre samme nytte.

subkulturelle forestillingsverdenen, som likeverd og samhold. Erika sammenlikner bruksritualet med barndommens rituale for å knytte blodsband:

Å røyke i lag ... det e mer enn bare det å bli stein ... det e ... det e som å oppleve nåkka spesielt i lag ... et naturfenomen ... stå der foran Niagara Falls ... eller kanskje ikkje, det skal jo være vel turistisk [latter] ... men høre en spesiell sang ... altså det e litt vanskelig å forklare. Det e nåkka med ei stemning og med følelsan som varmes opp på en måte. Vennskapsband... blodsbrødre... ja, litt som å skjære sæ i fingran og gni dem mot hverandre [latter].

I følge Johnson et.al.(2006) er en marijuana subkultur strukturert rundt likhet mellom deltakerne, noe som kommer til uttrykk ved normer for bruk, eksemplifisert ved *"the argot expression of puff-puff-pass, meaning that each consumer should take two inhalations and then pass it to the next person"*(Ibid.:61-62). Denne regelen overholdes, i følge Johnson et.al.(2006) selv om noen har betalt mer for stoffet eller har et sterkere ønske/behov for å røyke enn andre. Jeg følger stort sett disse forskerne når det gjelder dette og også når de senere sier at de som deler med de andre ikke forventer penger tilbake. Jeg vil likevel påpeke at *"puff-puff-pass"* er som et ideelt utgangspunkt å regne, men at det i realiteten er snakk om en hierarkisk ordning hvor de som "legger i"⁹² er sikret parten sin og hvor de andre må ta til takke med det som de får. Den som "røyker på de andre", *"smokes out"*(Johnson et.al.2006),⁹³ både demonstrerer og oppnår høyere subkulturell status. Han eller hun kan for eksempel by på en ny runde like etter den første, en "dobbel action". Om dette blir gjort tenker jeg har å gjøre med størrelsen på substansbeholdningen til denne personen. I krisetider har jeg inntrykk av at enhver er seg selv nærmest. Likhet- og fellesskapsnormer tilsier at alle i utgangspunktet har rett til å delta, også de som mangler både hasj og penger. Det finnes imidlertid normer som regulerer denne subkulturelle "rettigheten":

Terms such as *hoover*, *hedgehog* and *steamer* constitute important informal sanctions. A *hoover* is a female who smokes marijuana for free and never expects to pay for it. A *hedgehog* is someone who will not pass the joint when he/she is expected ... A *steamer* takes more than the acceptable two puffs at a time from a ... joint...(Johnson et.al.2006:62).

Å legge i er det same som å bidra med en bit til en felles runde. Størrelsen på biten kan representere subkulturell status.

"Smoke out – the act of offering and smoking with another person with the purpose to get them high"(Johnson et.al(2006:75).

Jeg kjenner ikke til en slik to-trekks-regel og heller ikke termer som nevnt over. Fenomenet som sådan er imidlertid kjent: Å "varmrøyke" en joint ved å ta for hyppige trekk representerer et subkulturelt brudd: Det er grådig, det motsatte av sterk karakter og jointen får større glo slik at mer av den bokstavelig talt går opp i røyk og det blir mindre på de andre.⁹⁴ Johnson et.al.(2006) sier at det å delta i bruken uten å bidra er tidsbegrenset: "*As [sporadic users] becomes more regular, they may [be] encouraged to "go in on" (provide cash towards) marijuana purchases*"(Ibid.:52). Erika refererer tidligere i teksten til "da hun begynte å kjøpe selv".

Skinhøj(1993) betrakter krav og forventninger til gruppe-medlemmers atferd og har oppmerksomhet rettet mot rusforebyggende normer. En hypotese her er imidlertid at normer i subkulturen ikke bidrar til å redusere bruk, men intensivere den, noe jeg finner støtte for hos Johnson et.al.(2006): "*... the marijuana subculture is organized around a central conduct norm which encourages the use of marijuana*"(Ibid.:49).

Thomassen(2001) snakker, med bakgrunn i Durkheims og Goffmans teorier, om "*rituelle handlingsmønstre*", hvor "*en gruppe setter seg selv i søkelyset og hvor det utvikles sterke fellesskapsstrukturer*"(Ibid.:44). Lalander (2001) har et liknende perspektiv og fokuserer på hvordan det subkulturelle aspektet av hemmelighet gjør "*att det mesta av deras aktiviteter innebår ritualiseringar av kollektivet*"(ibid.:134), han siterer Simmel(1950:330):

Det hemliga, att gömma verkligheter av negativ eller positiv art, är en av människans största prestationer. I jämförelse med barndomen där varje uppfattning uttrycks med en gång, och varje handling är synlig för alla, medför det hemliga en enorm utvidgning av livet: ett stort antal aspekter på livet kan inte ens uttryckas i full offentlighet. Det hemliga erbjuder, så att säga, möjlighet till en andra värld brevid den manifesta världen(Ibid.).

Én nøkkel for å forstå dette, er den tidligere nevnte dikotomien "vi" og "de andre". Med denne i bunnen etableres en praksis og tenkning som blant annet blir bekreftet i hvert enkelt møte mellom nye deltakere i denne "*andra värld*", som Simmel sier over og som er tema videre:

---

⁹⁴*Steamer – one who takes more than the acceptable three [tre eller to?] puffs at a time from a blunt [stor joint], joint or cigarette; being greedy; blunt/joint/cigarette gets very hot at the tip*(Johnson et.al, 2006:76).

I den refererte samtalen med Bhaskar(2005), kunne han fortelle at det i hans indiske farfars husholdning ikke var uvanlig å ha en klype hasjissj i middagsmaten, noe som, så vidt jeg vet, ikke er vanlig i vestlig sammenheng. Han stilte seg derfor spørrende til forestillingen om at det skal finnes en felles cannabis subkultur for indere og en vestlig befolkning. Det kan imidlertid hende at dette vitner mer om forskjellige brukerkulturer- eller sjikt enn nasjonale og internasjonale forskjeller. Erika har reist i Latin-Amerika, i Nord-Afrika og i Asia, hun forteller:

Uansett kor æ har kommen, og æ har jo reist litt, så har æ møtt folk som har fått mæ til å føle at æ kom hjem, på en måte. Folk som har vært... som mæ sjøl på en måte... hatt samme forhold til røyking... altså kossn man gjør det, e diskret og sånn, og kossn man sir det, gir hint og ja, alt. Koffer men gjør det og kossn man gjør det. Det e liksom en sånn opplest og vedtatt politikk rundt det... hvis du skjønne ka æ mene. Og så kommer jo det at man blir veldig godt kjent, at det ikkje blir det der vanlige snakke om ingenting-opplegget. Man snakke liksom om ordntlige ting helt fra bynnelsen.

Knut sier noe liknende:

Man treng jo ikkje engang si nåkka. Nede i Danmark, for eksempel, i Christiania og liknanes plassa. Det e jo bare å hilse og slå sæ ned, og så går tingan av sæ sjøl. Og på coffee shopan i Amsterdam. Der e det no helt opplagt, enten e det no å kjøpe for der og da, eller så e det å ta med sæ.

Hvor enn man kommer i verden, kan man altså i følge Knut og Erika treffe likesinnede, enten det er fastboende eller andre reisende, som synes å ha det samme forholdet til bruk som en selv, og liknende tanker rundt det. Dette betyr i praksis at mye av den subkulturelle samhandlingen kan foregå uten særlig snakk, at partene blant annet er inneforstått med hvordan bruk skal foregå i forskjellige kontekster. Jeg ser dette som eksempel på mytens meta-språk, nevnt under punkt 4.2.1. At subkulturell eksistens ikke er betinget av det som under samme punkt kalles et objekt-språk antas å understreke det selvfølgelige ved bruken. Jeg kommer tilbake til dette under neste punkt.

Det synes altså å finnes faste ritualer som foreskriver bruk og samhandling og tenkning rundt denne, som også gjelder utover den lokale subkulturen. Brukens mulige globale karakter er ikke tema videre. Poenget er å påpeke at subkulturens strenge avgrensning til omverdenen og det hemmelige preget som følger av virksomheten bidrar til en bred ritualisering av subkulturell praksis. Denne praksis representeres ved et overbevisende kartverk (forestillingsverden) som, når det

stemmer så godt overens med terrenget som det sies å gjøre, kanskje ikke blir stilt spørsmål ved, særlig ikke ved kronisk ruspåvirkning.

Subkulturelle bevegelser betraktes som ritualer fordi handlingene følger faste, forhåndsbestemte mønstre som synes å ha mening i seg selv, og som på et dypere plan fungerer konsoliderende i forhold til det subkulturelle verdensbildet. *"I interaksjon med stoffet er det utviklet prosedyrer for hvordan man skal oppføre seg"*(Thomassen 1993:77).⁹⁵ Som nevnt under punkt 4.2 er slike bevegelser for eksempel kjøp og overlevering. I den norske filmen "Den siste revejakta"(2009)⁹⁶ var salg av et større parti hasj i en tematisk ramme. I en serie av scener ble det tilsynelatende solgt og overlevert en rekke aviser. At hasjplater ble solgt og overlevert åpenlyst, bare lagt inn i en avis, kan illustrere en subkulturell tankegang som er formidlet av Erika tidligere. Hun forteller i punkt 4.1.3 om hvordan en eldre bruker instruerte henne og venninnen i startfasen:

Æ huske han sa at det lureste va å sitte på en... litt åpen plass og ikkje gjømmе sæ bort, for da va det ingen som kunne tru at vi gjor nåkka galt og så blei vi ikkje tadd.

Andre rituelle bevegelser er også nevnt tidligere: Karl Viktor forteller under punkt 3.4 om hvordan *"vi på farta hele tida for å ordne oss ett eller anna"* når det var lite hasj i byen, han legger til: *"Man kunne være å stresse en ti-tolv tima"*. Å "stresse" etter hasj er å prøve å få tak i hasj, at aktiviteten har et navn tyder på at det er et fenomen.⁹⁷

Karl Viktor sier, også under punkt 3.4, at aktiviteter som å gå på kino og dra på fisketur betinger røyking og knytter det til rituelle termer som *"morrabraia"*, og *"filmbraia"/"kinoluffa"*, *"det e jo så mange ord, den der luffa [latter] i alle sammenheng"*. Erika sier under samme punkt at det å røyke *"før alt"* er etter subkulturelle forskrifter. Det er vanlig å legge til ord for hasj etter navn for aktiviteter,

---

⁹⁵ Thomassen er sitert under punkt 4.3.1 og dette er et utdrag.

⁹⁶ En filmatisering av Ingvar Ambjørnsens roman med samme navn.

⁹⁷ Johnson et.al(2006) refererer ikke til direkte til dette, men til nærliggende fenomener: *"the monk"*, som forklares som *"fiending for [craving] marijuana; really wanting to get or stay high: getting the monk"*(ibid:76) og *"Beastin' ... the term[is] used to describe someone who is fiending for drugs and is also used to describe rushing the process of smoking. Someone who is beastin' wants to smoke a joint or blunt so badly that they are not willing to wait their turn and thus rush everyone around them"*(ibid:58).

som "leserøyk", "arbeidstjall", "konsert-jonas". Knut forteller om morgenritualet før og etter at han kuttet ned på bruken:

Og... før da måtte æ røyke mornings⁹⁸ når æ sto opp. Æ kunne ikkje dra nån plass uten å ha røkt før æ dro ut. Det va helt *utenkelig*, ikkje sant. No... røyke æ ikkje mornings. Altså, det e helt utenkelig igjen. No e det blidd utenkelig. Altså, å stå opp og røyke mornings og så dra ut, ikkje sant, det blir jo helt feil.

I følge Knut har det å røyke "mornings" konsekvenser i forhold til bruksfrekvens:

Altså, hvis du først røyke mornings, så e det gjort. Da går det jo i ett den dagen.

Et annet fast rituale er "nattingsen", den siste runden for dagen, som i følge Knut fort kan bli til flere:

Altså, det kan jo kanskje være en måte å lure sæ sjøl da. Man sir at "vi må jo røyke nattings", og så blir det tre, fire tette [ler litt].

"Tette" indikerer pipebruk og innebærer at det lages til en ny runde umiddelbart etter den forrige. Dette er vanlig når flere samles og det blir mindre på hver. Det er også ofte en generøs gest, en måte å demonstrere subkulturell status og kompetanse, som jeg er inne på under forrige punkt hvor det samme fenomenet kalles "dobbel action". (Termene er nevnt i note over).

4.4.2 Språk som rituelt aspekt

Når det gjelder språk er ett rituelt aspekt navn på ritualer, som "mornings" og "nattings" nevnt over. Andre ord for substansen enn "hasj" er et annet aspekt: Johnson et.al.(2006) skiller mellom "*neosemantisms*" og "*neologisms*". Neosemantiske termer er synonymmer for cannabisprodukter, vanlige ord i den dominerende kulturs språk som tillegges en bestemt betydning i subkulturen. Eksempler fra denne teksten er "livsmiddel", utdypet under punkt 4.3.1. Et annet synonym nevnt i teksten er "fred" og Knut forteller under punkt 4.3.2 at han "*kom hjem fra båten, med alle den fesken*". "Kongeurt" "tjall", "braia", og "luffa" er eksempler på "*neologisms*". Dette er nyskapte, ikke-beskrivende termer. En funksjon ved begge disse termene er i følge Johnson et.al.(2006) at de skiller "vi"

---

⁹⁸ Mornings er en pipe eller joint like etter man har stått opp.

fra "de andre". At personer utenfor virksomheten kanskje ikke vil forstå hva det refereres til er noe jeg kommer tilbake til. Nok et språklig aspekt er termer som beskriver ruspåvirkning: "stein", og "skev" kan indikere ulik rus: Å være "stein" er tegn på sterk rus og konnoterer god kvalitet på stoffet. Å være "skev" beskriver noe som skjevt, ute av lage(Lalander 2001). Ordet peker på en bevissthetsmessig skjevhet eller vridning, men når det gjelder cannabisbruk en bevisst valgt vridning som innebærer at tilværelsen oppleves annerledes enn ellers. Lalander ser disse uttrykkene som del av et "aktionsspråk"(Ibid.:51).

Et annet språklig fenomen er kodene. Lalander(2001) anvender Bernsteins begrepspar "*restricted and elaborated codes*".⁹⁹ I det første tilfellet blir lite mening gitt i selve budskapet, i det andre blir det meste sagt: "*Försäljningsspråket är i mycket stor utsträckning uppbyggt av förtäckta [restricted] koder och kan därmed bidra till att stärka gruppmedlemmarnas känslor av att tillhöra samma grupp och kultur*(Ibid). Gitt at politiet anvender telefonavlytting er det aktuelt å bruke koder ved kjøp og salg over telefonen.¹⁰⁰ Å be om "hjelp" er som nevnt et vanlig uttrykk for bestilling/kjøp. Når det gjelder kvantum, kan man for eksempel be om "ei hand", som betyr fem gram: "*Även om en polis som avlyssnar säkerligen skulla dra slutsatsen att det handlar om narkotikaförsäljning, duger det inte som bevis i en rättegång*"(Lalander 2001:119).

Johnson et.al.(2006) har gjort en etnografisk studie av "*marijuana argot*" blant cannabisbrukere i New York. Argot er "*an often more or less secret vocabulary and idiom peculiar to a particular group*"(ibid.:48), [as] "*provides socially constructed ways of talking, thinking, expressing, communicating and interacting among marijuana users*"(Ibid.:46). Hva forskerne her legger i "provides" er usikkert. Det kan bety at språket er i overensstemmelse med eller representerer/ivaretar/opprettholder en sosial konstruert tenkning/handling og /eller

---

⁹⁹ Lalander henter dette hos Douglas(1966/1991)

¹⁰⁰ Politiet får, i følge Knut, mye informasjon direkte fra anholdte brukere. Dette er imidlertid "tysting" og innebærer som nevnt brudd med subkulturell grunnregel og dysses derfor ned. Andre i subkulturen kan imidlertid finne ut om personer har samarbeidet med politiet, blant annet ut fra vurdering av strafferettslige sanksjoner vedkommende møter eller om andre i samme krets blir anholdt. Slik har subkulturen en viss kontroll med fenomenet "tysting". Lalander(2001) sier om termen "*golbög*", som er svensk for "tyster", at det er det viktigste ordet for å markere inn- og utside: "*Varje gång detta ord används ritualiseras den moraliska ordning som håller subkulturen någorlunda stabil. Och varje gång en golbög bestraffas tätas sprickan i gränsen*(Ibid:135).

at språket forordner/bestemmer tenkning/handling. Jeg velger å ikke gå (lengre) inn i en diskusjon om i hvilken grad språket forordner/bestemmer tenkning/handling eller representerer tenkning/handling. Jeg oppfatter subkulturelt språk som et aspekt ved både tenkning og handling, her representert ved subkulturell forestillingsverden og rituell praksis. Ut fra et systemteoretisk perspektiv betrakter jeg disse fenomenene som preget av gjensidig påvirkning. Jeg går ut fra at tenkning om bruk påvirker handling, representert ved rusbruk og ritualer, og at en slik handling påvirker tenkning.

Jeg oppfatter argot som subkulturelt språk, selv om "språkform, tonefall og sjargong"(Pedersen 2008:212), og "vocabulary" eller "idiom"(Johnson et.al.2006:48) teknisk sett kan være mer presis terminologi.¹⁰¹ Disse termene belyser viktige aspekter ved det subkulturelle språket, men betraktes ikke som tilstrekkelig dekkende i forhold til et perspektiv som her hvor betydningen av skillet mellom "vi" og "de andre" understrekes, blant annet i beretningene til intervjupersonene. Knut forteller om hvordan det er å slutte med bruk og begynne igjen og beskriver det som en bevegelse "ut" av bruk og "inn" igjen:

... åhhh [smiler], da kjenne du igjen.. sånn som det va, og "det her kjenne æ jo", for det e trygt og godt, ikkje sant, for det e det du har levd innfør.. den lille firkanten.. eller den lille bobla di – lamme de andre boblevann dine, ikkje sant. Og når du da skal orientere dæ ut, så virke det litt skremmanes, "ahhhhh", ikkje sant, og så fær du tilbake inn til vennan dine og røyke.. og her va det koselig, får du te og kaffe og prate [legger trykk på ordene] om ting som ikkje betyr nåkka stjerne og måna.. og tull og vas, ikkje sant. Ingen skjønne nån ting, alle bare "jajaja" og "kjempebra" og "hehehe – ka va det du egentlig saaa" [haler ut ordene].

Erika snakker under punkt 1.8 om å leve "fullstendig dobbelt", om å stå på hver side av en "tjukt oppstrekt grense" og sier under punkt 3.2 at hun bestandig hadde "en fot i... kvær verden". Jeg viser til sitatet av Simmel over hvor han sier at "Det hemlige erbjuder, så att säga, möjlighet till en andra värld brevid den manifesta världen"(1950:330).

Det subkulturelle språkets vokabular består av ord og termer som blant annet beskriver og definerer ulike cannabisprodukter, rusvirkningen og konsekvenser av

---

¹⁰¹ Pedersen(1993) bruker her benevnelsen "språk", sammen med "slang".

denne, utstyr og teknikker for bruk, lokaliteter, normer, verdier og ritualer(Johnson et.al.2006:72-77):

The many verbal threads included in argot conversations may involve planning sessions, purchasing the drug, negotiating with sellers, using the drug, and sharing the high. While doing so, most persons participate in small group settings where other subculture norms and values also emphasize warmth, companionship, intimacy and being an in-group ('we're like family'). *Sessions*,¹⁰² *ciphers*¹⁰³ and *parties*¹⁰⁴ constitute the major locations where varied groups of marijuana users routinely use argot and verbal threads to communicate, are highly expressive in their emotions, feeling states and body language and in which individual users and small groups are drawn and integrated into the larger networks of marijuana users active in the marijuana subculture(Ibid.:62-63).

Johnson et.al.(2006) har funnet at det hemmelige aspektet ved det subkulturelle språket også har andre, kanskje viktigere, funksjoner for deltakerne enn det å skjule virksomheten. Dette har sammenheng med at "*It is difficult to keep marijuana argot entirely hidden, as millions of users learn and use such argot, so that outsiders may eventually learn the meanings of such words*"(Ibid.:52). Noen av termene nevnt over; "tjall" og "braia" kan være eksempler på dette, "luffe" er kanskje mindre kjent ordbruk. Poenget hos Johnson et.al.(2006) er at språket slett ikke brukes når deltakerne overhøres av utenforstående: De tier dersom de er sammen med personer som ikke har sympatier i forhold til bruk (se under), eller er i nærheten av politiet/mulige politifolk. Et hemmeliggjort språk har i større grad betydning i møter mellom subkulturelle deltakere og fremmede: språket blir en nøkkel til å forstå den andres posisjon. Er den andre en "insider" eller en "outsider"? Dersom personen er utenforstående, godtar eller fordømmer vedkommende cannabisbruk? Hvis personen selv er en subkulturell deltaker, hvor involvert er vedkommende? Språkbeherskelse blir, sammen med praktiske ferdigheter, en målestokk for subkulturell kompetanse: "... *the least regular and sporadic users of marijuana are much less likely to know the rich array of argot that is widely used among those more knowledgeable*"(Johnson et.al. 2006:66).

Å holde virksomheten skjult og kunne definere fremmedes roller er altså funksjoner ved argot, i følge Johnson et.al.(2006), men de finner at "*the functions of expressiveness, in-group communication and subcultural integration*" er de viktigste

---

¹⁰² "A planned gathering for purchasing and smoking marijuana..."(Johnson et.al 2006:75)

¹⁰³ "A small group formed to smoke marijuana and get high"(Ibid:73).

¹⁰⁴ "A social gathering where many will smoke marijuana or blunts, as well as engage in other activities (drink alcohol, eat food, listen to music)"(Ibid:75).

funksjonene for deltakerne i subkulturen(Ibid.:46). I forhold til dette er ikke vokabularet i seg selv tilstrekkelig, det følges av et mønster for tonasjon, bevegelser, gester og ansiktsmimikk "*that amplify it significantly*"(Ibid.:62).

Dette illustreres i møte med intervjupersonene, det er en del informasjon som kommer nettopp som tonasjon, bevegelse, gester og mimikk. Særlig Knut bruker disse uttrykksmåtene i stor grad. Jeg forstår det i forhold til subkulturell kompetanse og en av Sarah Thorntons(1996) nøkkelkategorier, i følge Pedersen(2008:213): "*hipness*" og gjentar i denne forbindelse Lalanders(2001) uttalelse fra punkt 4.1.3: "*Att knarka blir närmast ett sätt att vara cool*"(Ibid.:198). Jeg ser også fenomenet som del av et mytisk språk, et "*metaspråk*"(Barthes 2002) hvor subtile budskap oppfattes som noe selvfølgelig.

4.4.3 Ritualiserte handlingsstrategier

Selv om det altså finnes ferdige, handlingsorienterte oppskrifter i ulike situasjoner, må deltakerne i mange tilfeller improvisere. Hvis det for eksempel dukker opp personer som ikke burde vært "backstage"(Goffman 1992), skjer det etter visse prosedyrer, eller "man vet hva som må gjøres". En hovedregel er å, i det lengste, benekte befatning med bruk; Selv om man tas "på fersken", så nekt. Erika forteller:

Vi sto under vifta og røykte og hadde glømt å låse døra. Plutselig hørte vi at det gikk i døra, og uten at vi hadde planlagt det, fikk vi unna pipa, hasjen, det neste stappet. Æ røykte ikkje [sigaretter], så han æ va lamme måtte jo ta på sæ den oppgaven, romme va jo fullt av røyk. Men han va veldig snar, overraskanes til å være litt... nybygger... eller det va han jo ikkje, men litt uvant da, i forhold til mæ, røykte lang ifra hver dag sånn der... I hvert fall så fikk han fyr på en sigarett og æ peiste opp vinduet [åpnet det på vidt gap] i det fadern kom inn og æ sa nåkka sånn som at "det her va siste gang han lver fikk røyke inne!" Det va jo helt utrolig at han gikk på det, æ mene, verden vil bedras. Men seinere sa han jo også at han hadde mistanka om at det va hasj vi sto der og røykte. Da jatta vi med... at liksom ja, så klart og så flirte vi det bort. Det e egentlig etter sånne situasjona at æ blir klar over at æ faktisk e god å lyge. Når æ må. Det va han som eide leiligheta, så æ va avhengig av han, på en måte.

Lalander(2001) kaller dette akuttstrategier og knytter det til møter med politiet. Det samme finnes innenfor cannabiskulturen; prosedyrer for hvor man gjemmer stoffet, (i skjulte lommer, i sokken eller i munnen, alt etter situasjonen), hvordan man

oppfører seg dersom man blir stoppet i trafikkontroll, hva man sier (og ikke sier) og gjør (og ikke gjør) hvis man blir anholdt og så videre. Videre nevner Lalander strategier for hvordan unngå denne kontakten med politiet, han kaller dem unnvikelsesstrategier. Eksempler her er for eksempel å sørge for at naboer ikke fatter mistanke ved mange, korte besøk, en strategi kan ganske enkelt være å gjøre besøkene lengre. Et annet er å forhindre at hasjrøyken siver ut som direkte bevis på hva som foregår. Ved å blåse ut røyken på bestemte måter mot åpent vindu eller kjøkkenvifte kan mest mulig forsvinne. Det er ellers vanlig å ha unnskyldninger parat dersom noen i omgivelsene skulle bli mistenksomme, for eksempel ved et ofte uunngåelig symptom på bruk: røde, gjerne litt opphovne øyne. Dette kan sies å skyldes forkjølelse, allergi, kontaktlinsebruk eller, i siste instans, at man nettopp har grått. At omgivelsene lar seg overbevise om at alt er i orden, kan styrke ens egen følelse av det samme.

Andre strategier som Lalander nevner er relasjonsstrategier, han nevner først og fremst de som gjelder for selger. Det er viktig å ha et kundenettverk til å stole på. Dette nettverket må instrueres i forhold til diskresjon og det må pleies: Den som selger forventes å være "cool": spandere en runde på kjøper, i mange tilfeller levere på døra, gi god vekt, som regel ha god kvalitet og så videre. En av Pedersens(1998) informanter, Nina, er sitert tidligere. Det hun forteller her viser at hun oppfatter det som naturlig at selger spanderer en runde. Sitatet sier også noe om at relasjonsstrategier er relevante for kjøper:

Vanligvis har vi ti-femten alternativer for å kjøpe. ... Noen driver stort, dem er det dumt å kjøpe av, ofte kan det være narkospanere rundt dem. Det er bedre å holde seg til småpushere ... Det er én bestemt person vi særlig ofte kjøper av. Han er en god venn, en slags slektning, og han har en minimal profitt av å selge. Men det er klart at han røyker på oss av og til(Ibid.:112).

Felles funksjon for de ulike strategiene i følge Lalander at de reproducerer subkulturens grenser, ikke bare når situasjonen er der, men også senere, når man snakker om da de "*olika medlemmerna visade prov på stark karaktär*"(Ibid.:134). Lalander låner her fra Goffman(1967): "*Evidence of incapacity to behave effectively and correctly under the stress of fatefulness is a sign of weak character. ... Evidence of marked capacity to maintain full self control ... is a sign of strong character.*"(Lalander 2001:122).

4.5. Negative hverdageffekter - grunn til å stige av hasjkarusellen?

Bidrar cannabisbrukens omkostninger til avvikling av bruk eller til ytterligere bruk?

Lundqvist(2000) ser et cannabis forløp i fire faser: De som har testet, men ikke fått noen subjektiv effekt, de som har fått en subjektiv effekt og deretter ikke har brukt hasj flere ganger, de som har fortsatt etter å ha fått en subjektiv effekt, men som fortsatt ikke har mistet den intellektuelle kontrollen og endelig, de som har mistet evnen til å se kritisk på sin egen atferd. I følge forskeren er denne utviklingen *"en bevegelse, der individet må fatte en beslutning om å stige av"*(Ibid.:4). En ny praksis betinger altså et avbrudd, noe Johnson et.al.(2006) også er inne på: *"As persons become more regularly involved with marijuana use, they interact with other users and learn the argot terms and so become socialized into many other aspects of the marijuana subculture"*(Ibid.:49). Lundqvists hypotese er at et avbrudd som oftest inntreffer når individet *"merker at han/hun holder på å miste den intellektuelle kontrollen over sitt liv"*(2000:4), og *"... vet også at det enkelte individ på ett eller annet tidspunkt begynner å vurdere effektene av rusgiftens påvirkning som så alvorlige at de bestemmer seg for å slutte med bruken"*(Ibid.:1). Motsatt kan imidlertid negative hverdageffekter som nedstemthet, uro/angst, samvittighetsproblemer, samlivsproblemer eller økonomiske og andre praktiske vanskeligheter tenkes å bidra til opprettholdt eller økt bruk. Intervjumaterialet gir grunnlag for å hevde begge disse tilsynelatende motsatte synspunktene. De fleste har brukt lang tid på å slutte, har vekslet mellom intensiv bruk og pauser, ofte i flere år. Det kan derfor se ut til at omkostninger *på sikt* kan bidra til å avvikle bruk. Jeg tror de fleste brukere vurderer å slutte, i alle fall fra tid til annen. Jeg tror imidlertid ikke, som Lundqvist, at *alle* nødvendigvis kommer dit hvor de bestemmer seg for å gjøre det.

En veksling mellom bruk og ikke-bruk kan forstås i forhold til Beissers(1994) *"Paradoxical Theory of Change"*: *"Briefly stated, it is this: that change occurs when one becomes what he is, not when he tries to become what he is not"*(Ibid:88). Clemmens(2005) presiserer: *"... change occurs by intentionally doing what we already do but with awareness"*(Ibid.:100). Dette innebærer i dette tilfellet økt bevissthet i forhold til forskjellige aspekter ved bruken, eksempler er hvilket konsum

man (egentlig) har, hvilke utgifter som (egentlig) følger, motiver for bruk, primære og sekundære omkostninger og bruksmønstre. Å velge forutsetter, i følge Beisser(1994), bevissthet rundt valgmuligheter. Metaforisk sagt handler det om å ha godt fotfeste før neste skritt. Denne teorien er aktuell fordi den subkulturelle eksistensen representerer en retning bort fra erkjennelser som nevnt over, slik jeg har vist gjennom deler av teksten og som Knut her gir uttrykk for:

Så du leve jo i et bitte, bitte lite lukka samfunn, på en måte, kor alle mene det samme, og vi bygg opp under de meningen, alle sammen.

Thomassen(1993) sier at den "*sosialisering og kompetanseutvikling som bevegelsen inn i denne subkulturen medfører, rettes nå med full kraft mot aktørene selv. Det sterkeste hinder for en bevegelse ut av dette mønsteret er subkulturens egne nøkkelfortellinger*"(Ibid.:113). Det bemerkes at Thomassen her sikter til en heroin subkultur. Knut skiller, dog med et forbehold, mellom "*tong og lett narkotika*":

... ingen skal komme og fortelle mæ at hasj, amfetamin og heroin e samme rusproblematikken. For det e det ikkje. [...] det vet æ av erfaring på kroppen. Det e snakk om tong og lett narkotika... ja, ikkje sånn helt lett heller, men det e i hvert fall en forskjell der, ja.

Det Thomassen sier over er etter mitt syn også aktuelt ved cannabisbruk. Som jeg har vært inne på tidligere, med henvisning til Clemmens(2005), er omfang av bruk og grad av avhengighet overordnet valg av rusmiddel i mange prosesser, som her hvor det er snakk om avvikling av bruk.

EONNs årsrapport(2007) etterlyser mer informasjon for å forstå faktorer forbundet med at folk slutter å bruke cannabis. Det sies at man vet "*en del*", det vises til en fransk undersøkelse av 2005 blant personer som "noen gang" har brukt cannabis, men ikke siste år, hvor 80 % oppga at "*mangel på interesse*" var hovedårsak til at de ikke lenger brukte stoffet(Ibid.:41). Mangel på interesse for substansbruken gjelder imidlertid ikke for noe sted i bruksforløpene til intervjupersonene her, heller tvert imot. Fanger den franske studien opp kun sporadisk bruk? På den andre siden utelukkes det ikke at også intensive brukere kan tape interesse: Økt kompetanse, kunnskap i å håndtere action, har, i følge Lalander(2001) sin paradoksale konsekvens i at det blir mindre action å oppleve. Spillet blir kjedelig. Både sinnet og kroppen opplever en toleranse som utlikner skillet mellom det ordinære og det

ekstraordinære. "Flummaren", eventyreren, har i Lalanders(2001) terminologi blitt en "sterk karakter", "en blasert spillekspert". "Det är som om Colombus skulle åka till Amerika för hundrade gången och säga då han närmar sig Amerika 'Väck mig när ni varit i land, så åker vi tillbaks'"(Ibid.:24).

4.6 Hoppe av karusellen og ta beina fatt

Omkostningene som jeg har lagt vekt på å diskutere har i stor grad å gjøre med kognitive/følelsesmessige og sosiale prosesser. Jeg spør over om sammenhenger mellom omkostninger og avvikling av bruk og har i utgangspunktet lyst til å arbeide mer med disse siste fasene i forløpet; veien ut og veien videre. Av hensyn til (kvantitative) rammer for avhandlingen, prioriteres ikke dette, men jeg vil si noen ord om det ved å ta utgangspunkt i myten "livet uten hasj er kjedelig":

Denne myten kan lett oppleves som sann ved opphold eller slutteforsøk. For Clemmens(2005) er "*Being bored ... based on an expectation that the environment will entertain or stimulate us ... It is the ultimate arrogance, the expectation that the world or another should "do me... make me feel different"*"(Ibid.:29). Clemmens betrakter myten som del av tema, "themes", og ser betydning av å jobbe terapeutisk med disse: Med røtter som metafor for "themes" ser Clemmens for seg den rusavhengiges rehabiliteringsprosess som en stamme som reiser seg på disse røttene. Clemmens viser til Wheeler(1991) som kaller dette "*ground structures, feelings and beliefs that shape the addict's experience of events*"(2005:29). Knut har gjennomskuet/bearbeidet overnevnte myte/theme/ground structure, han sier du "*må fyller inn andre ting for det du tar ut [...] For eksempel skole, barn, slalomkjøring, fritids... ut, ut, ut på tur, aldri sur, tjoho!*". Dette innebærer en aktiv innsats. I motsetning gir rusmiddelbruk, i følge Goffman(1967) under punkt 4.1.3, muligheter for action uten at omverdenen behøver forandres.

"Kva ligg i rusen for dei?", spør Johansen(2001) i innledningen. Intervjupersonene har fortalt en del om dette. Teksten har i stor grad handlet om kostnadssider ved bruken, men også om positive sider, som identitet, tilhørighet og fellesskap.

Deltakelse i subkulturen gjør at det hverdagslige blir spennende, du får venner, noe å holde på med, andre vil se opp til deg. Problemer er blant annet at ruspåvirkningen gir følelse av "å jukse", som Erika sier, det er ikke "ekte". Knut forteller om hvordan han og søstra valgte forskjellige strategier: hun kjempet og ble sterk, han drev med rus og brøt seg ned. Slutteprosessen hans har i stor grad dreid seg om å kjempe og bli sterk. Sentralt i en slik prosess er å bygge opp awareness, som Krûger er inne på under punkt 1.1: Awareness defineres som en spesiell lydhørhet i prosessen fra det pre-reflekterte til det reflekterte/bevisste. Hva er myte og hva er sannhet? Eller rettere sagt: hva er sant/falskt ved myten? Et slikt mytearbeid er ett aspekt ved prosessen mot et rusfritt liv, å finne tilbake til seg selv er ett annet og et tredje aspekt kan være innlæring av en rekke sosiale ferdigheter: hvordan møter man andre når man ikke kan lage en joint og "la tingene gå av seg selv"?

Og det skjer jo nåkka med dæ når du røyke, du stagnere, altså, du.. du .. du orientere dæ ikkje *ut.* til andre menneska. Du orientere dæ *inn*, te dæ sjøl, og te dem som også røyke, rundt dæ, ikkje sant. Og dermed så føles *det* trygt, og det andre føles skummelt. Og vesst at du ikkje e litt sterk når du skal slutte med det her, og *tør* å orientere dæ ut, og *tør* å kutte kontakten, og *tør* å få nye venna, eller omgangskrets, så.. så.. så vil du.. sette der som en.. gudsord fra landet, aleina, og ha det jævlig, ikkje sant. For det e jo ei kneik å komme over i bynnelsen.

5. KONKLUSJON

Hvordan påvirker tro på en cannabis subkulturs forestillingsverden den enkeltes cannabisbruk?

Lalander(2001) kaller den subkulturelle forestillingsverdenen for "*en mental världskarta*" og viser til Bourdieus(1986) fenomen "*produksjon av stærk tro*"(2001.38). Denne troen begrunnes, i følge Lalander, av handlingene som er forenlige med dens logikk, på samme måte som samfunnsmessige hendelser og handlinger konsekvent tas til inntekt for bestemte samfunnsvitenskaplige perspektiver. "*I gruppen konsolideras, legitimeras og naturaliseras denna v rldsbild och syn på tillvaron som den enda riktiga*"(Ibid.). I et subkulturelt perspektiv er det mentale verdenskartet forestillingsverdenen og terrenget en rituell praksis hvor cannabisbruk er sentral virksomhet. En sterk tro bekreftes gjennom praksis (ritualer/bruk/effekter ved bruk), kartet samsvarer med terrenget og terrenget bekrefter kartets gyldighet.

Forestillingsverdenen består av et tankegods som dreier seg om brukens fortrefelighet, formidlet gjennom et objektspråk på den ene siden (ord/begreper for substansen, navn på ritualer, fortellinger) og et metaspråk på den andre (underliggende budskap, koder, definisjoner)(Barthes 2002). Forestillingsverden er representert ved verdier som det er lett å tro på; vennskap, fellesskap, "hipness". Tankegodsets normer tilsier at man skal beskytte hverandre, dele på goder, ikke være grådig, ikke snylte. Trosoppfatninger er, som sagt, det som defineres som sant om verden og bestemmer blant annet hva som tas for gitt og hva som er problematisk(Gilje og Grimen 1995). I en cannabis subkultur blir disse ruspositive forestillingene definert som sant og intensiv bruk tatt for gitt. Normen er å røyke "*f r all*", som Erika sier. En slik tro gjør det lettere å hankses med motforestillinger til bruken. I en gitt indre dialog f r stemmen som taler for bruk autoritet ved paradigmet som sier "en gang hasjrøyker – alltid hasjrøyker". Tro på en cannabis subkulturs forestillingsverden motiverer, legitimerer, forklarer, trivialisere og selvf lgeliggj r intensiv bruk.

Samtidig bekrefter ruserfaring innholdet i tankegodset og gjør det til ytterligere realitet. Det sosiale fellesskapet binder det hele sammen. Brukeren utsettes med andre ord for påvirkning fra mange hold til samme tid. Det er, som nevnt, snakk om flere *"bånd av gjensidig avhengighet som binder lagets medlemmer sammen"*(Goffman 1992:74). Disse båndene er i mange tilfeller så sterke at andre handlingsalternativer fremstår som utenkelige. *"Storforbrukeren av hasj er vevet inn i et mønster det er vanskelig å komme ut av"*(Pedersen 1998:118). På denne måten blir sterk tro, i tillegg til at den bidrar til å opprettholde intensiv bruk, til hinder for endring bort fra bruk.

Tro på subkulturell forestillingsverden representeres og bekreftes ved hver eneste subkulturelle bevegelse. Handlinger som representerer subkulturelle brudd virker tilsvarende truende. Det skjer ikke ofte, Erika siteres igjen: *"... det va jo like utruli hver gang æ hørte om nån. "Hæ! Han der slutta??!", liksom ..."*. Avvikling av bruk innebærer i de fleste tilfeller at kontakten mellom deltakerne brytes, det er dramatisk. En tidligere bruker fortalte meg at han og samboeren mistet "hele vennegjengen sin" da de sluttet. De kunne like gjerne flytte nordover og starte helt på nytt. Knut forteller også at han er mye alene, han føler seg sviktet. Erika holder selv de gamle vennene på avstand.

"The cop is in the head", sier den brasilianske teaterregissøren/forfatteren/politikeren Augusto Boal (1931-2009), i sin beskrivelse av européeren. Boal flyktet fra en stat ledet av militærjunta til eksil i Europa, men fant et et annet slags diktatur her, et bevissthetsmessig fengsel i hodet til den enkelte. Cannabisbrukeren kan, til sammenlikning, med sterk tro være sin egen diktator/"cop", befinne seg i *"et slags psysisk fengsel som man ikke vet at man sitter i"*(Lundqvist 2000:7). Subkulturelle brudd kan gi oppmerksomhet til denne diktatoren eller dette fengslet, redusere det Thomassen(1993) kaller *"ond tro"* og bidra til endring. Ved hjelp av eksemplets makt, kan flere slutte enn hva som har vært vanlig til nå. Dette har vist seg å gjelde for intervjupersonene som har inspirert og støttet hverandre, vært i læringsprosesser med det det Wadel(2005) kaller følelses- og motivasjonsforhold.

Redusert tro på myter er altså nok en grunn til å drive frem subkulturell forskning og

skape debatt rundt bruk. Den subkulturelle eksistensen er skjult, den kvantitative forskningen er preget av mørketall, de sosiokulturelle beskrivelsene er nesten passè, de som har egen erfaring med stoffet tier. Det er til dels fortsatt "en forstummet debatt"(Pedersen 1993). Selv brukens alvorlige negative effekter er subtile: "Hasj forandrer livet totalt uten at det blir lagt merke til. Legalisering vil ødelegge mange liv. Hilsen hasjrøyker".¹⁰⁵ I en kontekst hvor mye er skjult blir behovet for en åpen debatt tydelig.

Vi trenger bred forskning og må bygge en nyansert debatt på dette grunnlaget. Med utgangspunkt i et nordnorsk cannabismiljø, har jeg funnet tegn som tyder på at en cannabis subkultur har internasjonal karakter; eksempler er beretninger om møter med brukere fra andre verdensdeler med liknende forhold til praksis og forestillingsverden. En konsekvens er at internasjonal forskning får relevans for norske forhold. Kanskje kan dette være en måte å produsere forskning kostnadsbesparende og effektivt? Man kan også legge til rette for egenfinansierte mastergradsstudier som dette.

Det er i følge Blindheim(2004) "tenkelig at det finnes en gruppe cannabisbrukere som ønsker hjelp til å slutte, som ikke har blitt sett og som derfor ikke har blitt møtt med relevante tiltak"(Ibid.:46). Det er vanskelig å løse mørketallsproblemet ved intensiv bruks omfang på kort sikt, men vi kan allerede i dag si noe om omkostninger ved intensiv bruk. At bruken har hverdagsomkostninger som er alvorlige for både brukere og deres omgivelser er, etter min mening, et viktig budskap i en cannabisdebatt. Dr. John Marsden(2009) sier avslutningsvis i BBC-dokumentaren "The evil weed?":

In the end, in my opinion it's that the most significant damage caused by cannabis is subtle. It's not at the extremes, it's the thousands of regular smokers which lives are held back. It's the apathy. It's the sitting around smoking, not getting things done. The valuable, precious opportunities of life are lost.

Så det forsinke livet... intensjonan i livet vanvetti mye. Det avfokusere. Det stjæl dagan våres. Og det holder. (Lillemor).

---

¹⁰⁵ <http://debatt.aftenposten.no/item.php?GroupID=10&ThreadID=254146&s=&page=-1>

Litteraturliste

Agar, Michael, H., (1996), *The professional stranger*, San Diego, California: Academic Press

Allebeck , Peter et.al., (2003), "År cannabis ofarligt? Forskning til stöd för narkotikapolitiken", oversettelse av den engelske rapporten "Is cannabis a harmless drug?", publisert av Mobilisering mot narkotika våren 2003

Andersson, Cederholm, Erika, (1999), *Det extraordinäras lockelse. Luffarturistens bilder och opplevelser*. Lund: Arkiv Förlag

Arseneault, Louise, Mary Cannon, Richie Poulton, Robin Murray, Avshalom Caspi, Terrie E. Moffitt, (2002), "Cannabis use in adolescence and risk for adult psychosis: longitudinal prospective study", *BMJ* 2002;325:1212-3.

Beisser, Arnold, (1994), "Paradoxical Theory of Change", *The Gestalt Journal*, Vol. XXIV, No. 2

Bhaskar, Roy, (2005), samtale med lydbåndopptak, 01.06.2005

Bibelen, Den hellige skrift, oversettelse 1988, Norsk Bibel A/S

Blackman, Shane J., (1996), "Has Drug Culture Become an Inevitable Part of Youth Culture? A critical assessment of drug education", *Educational Review*, Vol. 48, No. 2, p. 131-142

Bladet Tromsø, (2004), "Farlig 'bestevann'", 11.10.2004

Blindheim, Martin, (2001), "Endringshjulet", *Rus og avhengighet* - nr 3 2001

Blindheim, Martin, (2004), "Trenger hasjrøykere i Norge hjelp?", *Rus og avhengighet* – nr 1 2004

Bovasso, Gregory, B., (2001), "Cannabis Abuse as a Risk Factor for Depressive Symptoms", *The American Journal of Psychiatry* , 2001, 158:2033-2037

Bretteville Jensen, Anne-Line, (2009), "Økt risiko for narkotikamisbruk", <http://www.forskningsradet.no/servlet/Satellite?c=Nyhet&pagename=rusmiddel%2FHov>

Buchan, Betty, J., Michael L. Dennis, Frank M. Tims & Guy S. Diamond, (1997), "Cannabis use. Consistency and validity of self-report, on-site urin testing and laboratory testing", *Addiction*, 97 (Suppl 1), 98-108

Busch, Tor-Aksel, (2008), "Vil ha cannabisdebatt", <http://www.moss-dagblad.no/krim/article3913828.ece>

Clemmens, Michael, C., (2005), *Getting Beyond Sobriety - Clinical Approaches to Long-Term Recovery*, The Analytic Press, USA

Coggans, Niall, Phil Dalgarno, Lindsay Johnson & David Shewan, (2002), "Long-Term Heavy Cannabis Use", Research report submitted to the Department of Health, University of Strathclyde/Glasgow Caledonian University

Copeland, Jan, Wendy Swift, Vaughan Rees, (2001a), "Clinical profile of participants in a brief intervention program for cannabis use disorder", *Journal of Substance Abuse Treatment*, Volume 20, Issue 1, January 2001, Pages 45-52

Copeland, Jan, Swift, Wendy, Roffman, Roger, Stephens, Robert, (2001b), "A randomized controlled trial of brief cognitive-behavioral interventions for cannabis use disorder", *Journal of Substance Abuse Treatment*, Volume 21, Issue 2, September 2001, Pages 55-64

Dagbladets lørdagsmagasin, (2005), "Arbeidsnarkoman", 20.08.2005

Danermark, Berth, Mats Ekström, Liselotte Jakobsen, Jan Ch. Karlsson, (2003), *Att förklara samhället*, Studentlitteratur, Lund, Sverige

EONN, (2004), Årsrapport 2004, Narkotikasituasjonen i den europeiske union og Norge, Europeisk overvåkingssenter for narkotika og narkotikamisbruk; EONN

EONN, (2006), Årsrapport 2006, Narkotikasituasjonen i den europeiske union og Norge, Europeisk overvåkingssenter for narkotika og narkotikamisbruk; EONN

EONN, (2007), Årsrapport 2007, Narkotikasituasjonen i den europeiske union og Norge, Europeisk overvåkingssenter for narkotika og narkotikamisbruk; EONN

Fergusson, David M., Richie Poulton, Paul F. Smith, Joseph M. Boden, (2006), "Cannabis and psychosis", *BMJ* 2006;332:172-6.

Frøjd et.al., (2008), "Behov for offentlig avkriminaliseringsdebatt" <http://www.forskning.no/artikler/2008/november/201024>

Giertsen, Hedda, (2002), "Kan vi mene noe bare om det målbare?", *Rus & avhengighet*, nr 2

Gilje, Nils og Harald Grimen, (1995), *Samfunnsvitenskapenes forutsetninger*, Universitetsforlaget, Oslo.

Goffman, Erving, (1967), *Interaction Ritual, Essays on Face-to Face Behavior*, Anchor Books Edition, New York

Goffman, Erving, (1992), *Vårt rollespill til daglig, En studie i hverdagslivets dramatik*, Pax Forlag A/S, Oslo

Grant, Igor et.al., (2003), "Non-acute (residual) neurocognitive effects of cannabis use: A meta-analytic study", *Journal of the International Neuropsychological*

Society, 2003,9, 679-689, Cambridge University Press, USA

Green, Brian, E., Christian Ritter, (2000), "Marijuana Use and Depression", *Journal of Health and Social Behavior*, Vol.41, No.1, 40-49

Gulbrandsen, Espen, (2004), "Unge cannabisbrukere. Individuelle kjennetegn i kulturell kontekst", Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, UiO

Hall, Wayne, (1998), i House of Lords, Select committee on science and technology, "*Cannabis : the scientific and medical evidence : evidence.*", London.

Hall Wayne, Room, Robin og Bondy, Susan, (1995), "A Comparative Appraisal of the Health and Psychological Consequences of Alcohol, Cannabis, Nicotine and Opiate Use", WHO Project on Health Implications of Cannabis Use, <http://www.druglibrary.org/schaffer/hemp/general/who-magnitude.htm>, lastet ned 15.02.2005

House of Lords, Select committee on science and technology, (1998), "*Cannabis : the scientific and medical evidence : evidence.*", London.

House of Lords, http://no.wikipedia.org/wiki/House_of_Lords

House of Lords, nettutgave av "Cannabis – the scientific and medical evidence,": <http://www.ukcia.org/research/CannabisTheScientificAndMedicalEvidence.htm>

Høgmo, Asle, (2001), "Er barn rasister? Småskolebarns produksjon av etniske stereotypier i en tyrkisk-norsk byskoleklasse", *Norsk Tidsskrift for migrasjonsforskning*, 2/2001

Johannessen, Eva, Erling Kokkersvold, Liv Vedeler, (1994), *Rådgivning: tradisjoner, teoretiske perspektiver og praksis*, Oslo: Universitetsforlaget.

Johansen, Elisabeth Gaupås, (2001), *Rus og avhengighet*, nr 3, 2001

Johns, Andrew, (2001), "Psychiatric effects of cannabis", *British Journal of Psychiatry*, 178, 116-122

Jonhson, Bruce D., Flutura, Bardhi, Sifaneck, Stephen, J. and Dunlap, Eloise, (2006), "Marijuana argot as subculture threads", *British Journal of criminology*, 46, 46-77

Jönsson, Annelis, (1999), Skolans problemelever – hur ser de på sin skoltid retrospektivt?, *Pedagogisk-psykologiska problem*, 1999 Nr 658, Universitetsbiblioteket i Trondheim.

Krüger, Åshild, (2002), "Gestaltterapeutisk metode. Fenomenologi i teori og praksis", "*Den flyvende hollender, Festskrift*", Utgitt av Norsk Gestaltinstitutt AS, Oslo.

Kvale, Steinar, (2001), *Det kvalitative forskningsintervju*, Gyldendal Norsk Forlag

AS, Oslo.

Lalander, Philip, (2001), *Hela världen är din – en bok om unga heroinister*, Studentlitteratur, Lund.

Lundqvist, Thomas, (2000), "Cannabis`psykiske og avhengighetsskapende effekter", *Tidsskriftet Mot Rusgift*, <http://www.fmr.no/cparticle72706-9608c.html>, lastet ned 23.02.2006

Marsden, John, (2009), BBC-dokumentaren "The evil weed?", http://www.bbc.co.uk/iplayer/episode/b00hhmd1/Horizon_200820009_Cannabis_The_Evil_Weed/

McCrystal, Patrick, (2007), BBC NEWS, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/northern_ireland/6566237.stm, lastet ned 20.05.2007

McRae, Aimee, L., Budney, Alan, J., Brady, Kathleen, T., (2003), "Treatment of marijuana dependence: a review of the literature", *Journal of Substance Abuse Treatment*, Volume 24, Issue 24, June 2003, Pages 369-376

Moore, Brent, A., Budney, Alan, J., (2003), Relapse in outpatient treatment for marijuana dependence, *Journal of Substance Abuse Treatment*, Volume 25, Issue 2, September 2003, Pages 85-89

Morral, Andrew R., et.al., (1999), Hardcore drug users claim to be occasional users: drug use frequency underreporting, *Drug and Alcohol Dependence*, Volume 57, Issue 3, 1 January 2000, Pages 193-202

Mørland, Jørgen, (2000), "Cannabis´ biologiske virkninger", Forbundet Mot Rusgift, Ruspolitisk Tidsskrift, page 1-7, <http://www.fmr.no/cparticle72704-9608c.html>

Narkotikasituasjonen i kommunene, 2001, Statens institutt for rusmiddelforskning, Oslo, 2003

Narkotikasituasjonen i Norge 2002, 2003, 2004, Statens institutt for rusmiddelforskning

Negrete, Juan C., (1988), What`s Happened to the Cannabis Debate?, *British Journal of Addiction* (1988) 83, 359-372

Nergård, Jens-Ivar, (1991), *Den vuxna barndomen, Den psykotiska personen som vägvisare i vår kultur*, Dualis Förlag, Ludvika

Nordlys, (2009), "Hasjgartner ble dømt", 16.02.2009

Pape, Hilde, Fekjær, Silje Noack, (2002), "Når 'alle' doper seg", *Tidsskrift for ungdomsforskning*, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA)

Patton, George C., Carolyn Coffey, John B. Carlin, Louisa Degenhardt, Michael

Lynskey, Wayne Hall, (2002), "Cannabis use and mental health in young people: cohort study", *BMJ* 2002;325:1195-8.

Pedersen, Willy, (1992), *Over grenselinjen: Hasjbruk blant ungdom*. I H. Waal & A.L. Middelthun (red.). *Narkotikaforebygging mot år 2000*. Oslo: Universitetsforlaget

Pedersen, Willy, (1998), *Bittersøtt*, Universitetsforlaget, Oslo.

Pedersen, Willy, (2003), En rev bak øret. Den sosiale konstruksjon av cannabis, *Tidsskrift for ungdomsforskning* 2003, 1(3):25-47

Pedersen, Willy, (2007), Aftenposten, "Hasj er farlig", 22.07.2007, <http://www.aftenposten.no/mening/kronikker/article1950497.ece>

Pedersen, Willy, (2008), "Hasj i Norge. Mainstream, motkultur eller marginalitet?" *Tidsskrift for Velferdsforskning*, vol. 11 Nr. 3, 2008

Perkonig, Axel, Roselind Lieb, Michael Höfler, Peter Schuster, Holger Sonntag & Hans-Ulrich Wittchen, (1999), "Patterns of cannabis use, abuse and dependence over time: incidence, progression and stability in a sample of 1228 adolescents", *Addiction*, 94(11), 1663-1678

Prochaska, J., J. Norcross og C. DiClemente, (1994), *Changing for good*, William Morrow, New York

Rusmiddelsituasjonen i Norge, (2006), Statusrapport, Helse- og omsorgsdepartementet

Rusmidler i Norge 2002, 2003, 2004, Statens institutt for rusmiddelforskning

Simon, Roland, (2003), *"Regular and intensive use of cannabis and related problems: conceptual framework and data analysis in the EU member states. Final Report"*.

Skjervheim, Hans, (2002), *Mennesket*, Universitetsforlaget, Oslo.

Skinhøj, Kirsten Thue, (1993), *Forbrødringsritualer og rusmidler: ungdomsgruppers regulering af alkohol- og hashbrug*, Rapport/Socialforskningsinstituttet, 93:5, København, Socialforskningsinstituttet, 1993

Skottum, Gro, (2002), "Gestaltterapi, en eksistensialistisk terapi", *"Den flyvende hollender - et festskrift"*, Utgitt av Norsk Gestaltinstitutt, Oslo.

Skretting, Astrid, (2003), *Ungdomsundersøkelsen*, SIRUS

Skretting, Astrid, (2006), *Ungdomsundersøkelsen*, SIRUS

Skårderud, Finn, (2003), *Uro: en reise i det moderne selvet*, Aschehoug, Oslo

Solowij, Nadia, Robert S. Stephens, Roger A. Roffman, Thomas Babor, Ronald

Kadden, Michael Miller, Kenneth Christiansen, Bonnie McRee, Janice Vendetti, (2002), "Cognitive Functioning of Long-term Heavy Cannabis Users Seeking Treatment", *JAMA*, March 6, 2002 – Vol 287, No. 9

Strang, John et.al., (2000), "Improving the quality of the cannabis debate. Defining the different domains", *BMJ* 2000:320, 108-110

Stephens, Robert, Roger A. Roffman, Edith E. Simpson, (1994), "Treating Adult Marijuana Dependence: A Test of the Relapse Prevention Model", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 1994, Vol.62, No. 1, 92-99

Sørhaug, Hans Christian, (1996), *Fornftens fantasier: antropologiske essays om moderne livsformer/Tian Sørhaug*, Universitetsforlaget, Oslo

Tefre, Ellen M., Arvid Amundsen, Sturla Nordlund & Karl Erik Lund, (2007), "Studenter og rusmidler – Bruk av alkohol, tobakk, narkotika og pengespill blant studenter ved UiO", SIRUS-rapport

Thagaard, Tove, (2003), *Systematikk og innlevelse*, Fagbokforlaget

Thomassen, Arild, (1993), *Take a walk on the wild side, Mytologier bilder og fortellinger fra en dø(d)ende kultur, En kultursosiologisk analyse av en narkotika subkultur*, UNGforsk, Rapport 3/93, Oslo

Thomassen, Arild, (2001), *Endring gjennom ritualer*, Sosiologisk Årbok, Oslo.

Ung i Norge-datasett, (1999), NOVA, Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, referert i Gulbrandsen(2004)

Van Baalen, Daan, (2002), "Gestalt diagnoser", "Den flyvende hollender - et festskrift", Utgitt av Norsk Gestaltinstitutt, Oslo.

Van Baalen, Lilith, M., (2004), "Why bother, an exploration of drug addicts' motivation to stop using drugs", MSc Gestalt Psychotherapy

Wadel, Cato, (1991), *Feltarbeid i egen kultur*, SEEK A/S, Flekkefjord.

Wheeler, Gordon, (1991), *Gestalt reconsidered*. Lake Worth, FL: Gardner Press

White, Richard, J., (1995), "A special case for gestalt ethics: working with the addict", *The Gestalt Journal*, Vol.XVIII, No.2

Ziehe, Thomas & Stubenrauch, Herbert, (1983), *Ny ungdom og usædvanlige læreprosesser*, Special-Trykkeriet Viborg a-s.

Zimmit, Stanley, (2007), "Cannabis use and the risk of psychotic or affective mental health outcomes: A systematic review", *The Lancet*, nettutgaven, 30.07.2007, http://comment.independent.co.uk/leading_articles/article2368908.ece

Vedlegg 1

Intervjuguide

Spørsmålene er ment å favne forskjellige erfaringer med hasj og ulik type bruk. Alle spørsmålene er derfor ikke aktuelle for alle, men vil tilpasses ut fra intervjuers kjennskap til intervjupersonen.

PERSONLIG DATA:

Kan du fortelle meg livshistorien din i korte trekk?

Utdypningsspørsmål: by/land, klassebakgrunn, familiesituasjon, venner, skoler, jobber, barn, partner, dyr)

Vil du si at du er en ressurssterk person?

Har du god selvtillit og et godt selvbilde? (Tillit til egne evner og egen person).

Har du opplevd spesielle vanskeligheter?

Synes du at du har et godt liv? Er du lykkelig?

KARTLEGGING AV HASJBRUK:

Kan du fortelle rushistorien din?

Hadde du seksuell erfaring på dette tidspunktet?

Kan du beskrive hasjrusen?

Hva er ditt forhold til hasj i dag?

Er / var du avhengig?

Vil / ville andre kalle deg avhengig?

Er / var det noen du skjuler hasjbruken din for?

IDENTITET OG LIVSSTIL:

Kan du si noe om din personlige identitet og dine sosiale identiteter?

Kan du si noe om din livsstil?

Føler du tilhørighet til personer eller miljøer? (Beskriv disse og grad av tilhørighet).

Har / hadde du en sosial identitet som hasjrøyker?

Er / var denne identiteten viktig for deg?

Kan du tenke deg å bytte ut din hasjrøykeridentitet med en annen identitet?

Hva skulle det i tilfellet vært?

I hvilke situasjoner røyker du?

Bruker du hasj alene eller sammen med andre?

Hvor mange av dine venner røyker?

Er / var du med i et hasjmiljø?

Kan du si noe om din status og kompetanse i hasjmiljøet?

Utdypningsspørsmål: Har du gode kontakter? Vært med på "litt av hvert"? Er du til å stole på? Har du lang erfaring med bruk? Har du sittet i fengsel? Tatt rehabilitering?

Hvordan er din status i andre miljøer?

Kan du si noe om foretellingene rundt hasjbruk i brukermiljøet?

(Hva er positivt og negativt med bruk?)

Mener du at disse forestillinger er sanne eller usanne?

ÅRSAKER VED HASJBRUK:

Hvorfor prøvde du hasj første gang?

Hvorfor fortsatte du å røyke hasj?

Hvorfor sluttet du (på dette stadiet)?

Hvorfor begynte du å bruke det oftere?

Hvorfor sluttet du (på dette stadiet)?

Har du sluttet i perioder? Hvorfor? Hvorfor begynte du igjen?

Hvorfor slutter du ikke?

KONSEKVENSER VED BRUK:

Hvilke positive effekter har hasjrøyking for deg?

Hvilke negative konsekvenser har hasjrøyking for deg?

Dersom du skjuler bruk, hva ville de du skjuler det for sagt dersom de kjente til det?

Hva betyr det for deg at du må skjule at du røyker?

Er det noe du må ofre for å kunne røyke?

Hvordan får du spenning (og evt andre motiver du har nevnt) uten hasj?

Hva gjør du for å holde deg rusfri?

Er det å være rusfri slik som du trodde før du sluttet?